

Naboene i Oslo elsket den hyggelige russeren:

**Ingen reagerte på
radioantennen i hagen**

V menn

UKE 22 30. MAI 2025 kr 99

Verden holdt pusten
før Charles Lindberghs triumf

BERNT SKULLE VÆRT FØRST OVER ATLANTEREN

+ Fem favorittreisemål på de greske øyer

TRUE CRIME

Drepte svigermor
«Hun brøt meg
ned med mas»

nr. 26 2025 www.vimenn.no

Rekordmange saker henlagt,
– tar loven i egne hender

**DET FARLIGE
KLANSAMFUNNET**

REPORTASJER

6 Løp, Ardon, løp!

Pilot i kappløp med døden.

12 Når ære trumfer rett

I Norge er det stadig flere som velger å gjøre opp feider på egen hånd. Æresdrap, blodhevn og klanlojalitet overtar for lov og rett.

24 Nordmann skulle egentlig vært først

En friskus med svenske aner, Charles Lindbergh, gikk inn i historiebøkene da han som førstemann fløy over Atlanterhavet. Men det burde vært en nordmann. Bernt Balchen var førsteflyveren til admiral Richard Byrd i hans ressurssterke team, og bare sommel gjorde at Lindbergh vant kappløpet.

36 Spionen i villastrøket

Den enorme radioantennen i hagen på Godlia vakte en viss nysgjerrighet i nabolaget, men ingen mistenkte at huset var base for en beryktet storspion.

46 True Crime: Svingermor-drapet

Mas, mas, mas. Helt til svingersønnen fikk nok av den evinnelige kjeftingen.

56 Spesialsider: Utemiljø

Et utespa, med badstuhus og basseng, er faktisk overkommelig for den nevenyttige.

64 Bil: Nykomlingenes fristelser

Ukjente bilmerker, som kinesiske ExlantiX, lokker nordmenn vekk fra klassikerne.

70 Bil: Favoritt gjør comeback

Husker du den lille hissigproppen Renault 5 Turbo, som på 1980-tallet ble regnet som en av landeveiens råttasser? Nå vender salgssuksessen tilbake – i en elektrisk monsterversjon.

76: Reise: Greske øydrømmer

Fem favoritter du kan oppdage med en liten fergetur fra Athen.

I DENNE UKENS VI MENN ...

...kan du lese om hvordan hard prioritering kan være oppskriften på lovløst kaos.

I Norge scorer politiet høyt på alle målinger av tillit. Egentlig skulle høy tillit bare mangle – vi kan ikke leve med at en statsinstitusjon med monopol på utøvelse av legitim vold, ikke nyter høy grad av tillit.

Spør du folk som har vært utsatt for hverdagskriminalitet som tyveri, bedrageri, naskeri eller et

slag eller to i ansiktet, kan det være at de ikke er like stinne av tillit til politiet. For slike saker har en tendens til å bli henlagt, gjerne på grunn av manglende etterforskningskapasitet. Når vi en sjelden gang trenger politiet; må vi gjøre opp selv?

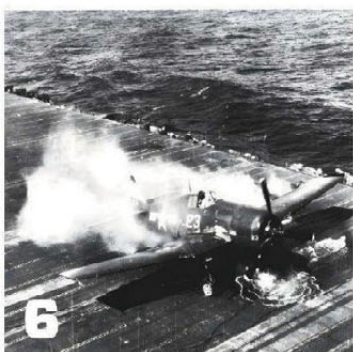
Takk for at du leser Vi Menn!

Lars-Erik Nygaard

«Yngre generasjoner er mindre opptatt av merke-lojalitet. I stedet spør de hva de får av utstyr, rekkevidde, garanti til hvilken pris.

3 NYE MODELLER FRA VERDENS STØRSTE ELBIL PRODUSENT

BYD

byd.no

SEALION 7 4X4

Den perfekte norske
familiebilen fra verdens
største elbilprodusent

Firehjulstrekk
502 km WLTP rekkevidde
578 l baggasjerom
1500kg hengervekt
75 kg takvekt
Høyt utstyrsnivå

**Excellence-utstyrspakke
inkludert – spar 129.000,-**

Lanseringskampanje fra

469.900,-

DOLPHIN

Vinner Årets bilkjøp Europa
2024 av Autobest

V2L-funksjon
Varmepumpe
427km WLTP rekkevidde
Høyt utstyrsnivå
345l bagasjerom
5 stjerner NCAP

**2,99%
RENTEKAMPANJE**

3.040,-

pr. mnd. 0,- kroner i forskudd

Lanseringskampanje fra

299.900,-

**TANG 4x4 - Stor SUV
med 7 seter**

**STORT UTSTYRSNIVÅ OG
MANGE NYHETER**

Firehjulstrekk
530 km WLTP rekkevidde
108 kWh batterikapasitet
1500kg hengervekt
75 kg takvekt

3,99% RENTEKAMPANJE

5.990,-

pr. mnd. 132.500 i forskudd - Lån 10 år

Lanseringskampanje fra

699.900,-

*Mål. betydningsperiode 113 år 5 990 kr, Mål. betydningsperiode 217 år 6 604 kr, Bålpriis 709 800 kr, Egenkapital 132 500 kr, Elbils-/finansiellingsgebyr 5 235 kr, Mål. feringsgebyr 95 kr, Lånebeløp inkl. etats-/finansiellingsgebyr 582 525 kr, e/10 år, Flytende nom. kampanjerente 13 år Lt. 3,99 %, dertil flytende nom. produktrente 17 år Lt. 6,99 %, Eff. rente Lt. 6,02 %, Kostnad 193 187 kr, Totalt 770 487 kr. Både kampanje- og produktrente er flytende og følger normal renteutvikling i hele låneperioden, og vil aldri bli lavere enn 0,05 %. Renten kan endres ved utbet. tidsp., hvis det har vært rentendringer mellom søknadstidsp. og utbet. tidsp. Lån fra bank som tar pant i bilen som sikkerhet.

INNHOOLD

FASTE SIDER

10 Sløseribudsmannen
Gunstig Skaugum-lån.

20 Blinkskudd
Høyhastighetstog på rad og rekke.

22 Yans 10 på topp
Tidenes beste gitar-riff.

23 Skjenkens historie
Verstingpavens sexfest.

32 Grafikk
Mer og mer penger til militæret.

34 Ny viten
En gang hadde Jorden Saturn-ringer.

42 Quiz
Vi Menns spesialquiz med tolv nye spørsmål og svar.

43 Kryssord
Vinn én million med flax.

44 Sudoku
Ukens hjernetrim.

52 Kule sider
Lunch, Pondus, Radio Gaga, Rutetid, Absurdgalleriet m.fl.

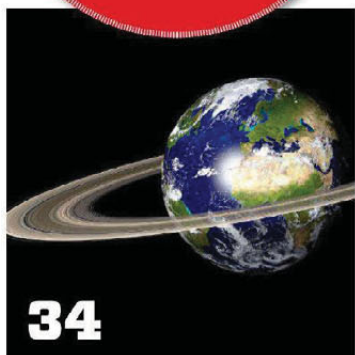
62 TimeOut
Skråblikk på verden.

74 Reisemix
Dette er verdens beste ferieresort, sier turistene.

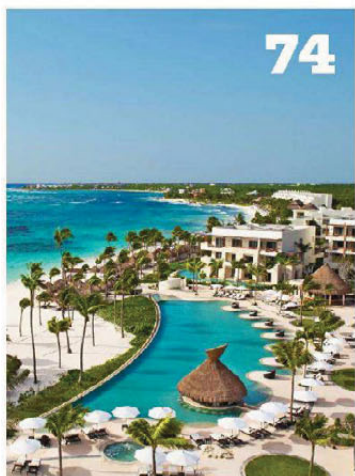
82 Neste uke

10

Er det virkelig en privatsak at kronprinsparet har mottatt 84 millioner skatte kroner for å betale for en oppussing som kostet 18?

34

74

LEDER

Taliban-flausene

En dystert utseende herremann ved navn Sheikh Mohammad Khalid har jobben som minister for moral og etikk i Afghanistan. Han har jo mye å gjøre, med tanke på all umoralen som ifølge landets presteskap bryter med Sharia i islam.

Det siste Khalid har bestemt, er å forby sjakk. Dette brettspillet skal nemlig bryte mot islamske regler mot pengespill.

Tidligere har Taliban forbudt kvinner å høres eller sees i det of-fentlige rom. De har store seremonier hvor de brenner og ødelegger instrumenter - musikk er ulovlig og antakelig høyst umoralsk.

Det er flaut å tenke på at den norske Regjeringen sendte et privatfly for å hente disse religiøse fanatikerne til Norge. Alt skulle jo bli så mye bedre.

Nå har Regjeringen gjort nok et knefall for imamene, ved å tillate at ambassaden i Oslo gjenåpner (for konsulære saker).

Den norske naiviteten er jo nærmest grenseløs. Hvorfor i alle dager skulle Taliban lytte til noen ikke-muslimske mennesker i et bittelite land i Europa?

Norge burde i stedet støtte opposisjonen, kvinnene, musikerne og vanlige folk i Afghani-stan mot de enorme overgrepene disse prestene utsetter dem for.

Alexander Øystå

Redaktør:
Alexander Øystå
alexander.oysta@egmont.com

Story House Egmont er en del av Egmont. Egmont er et av Nordens største mediekonserner med 6300 ansatte og aktivitet i 140 land. Vi er en stiftelse, og Egmont Fondet deler årlig ut over 90 millioner kroner til et bedre liv for barn og unge. Vårt motto «We bring stories to life» har sterke publisistiske verdier. Vi står bak mer enn 700 magasiner, tegneserier, Klikk.no, TV 2, Nordisk Film, kinodrift, samt flere delidele selskaper.

Vi Menn arbeider etter Vær Varsom plakatens regler for god presseskikk. Den som mener seg rammet av urettmessig omtale i bladet oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen. Pressens Faglige Utvalg er et klageorgan som behandler klager mot pressen i presse-etiske spørsmål.

Adresse: PFU, Postboks 46 Sentrum, 0101 Oslo. E post: pfu@presse.no

REDAKSJONEN

Mats Ulshagen
mats.ulshagen@egmont.com

Lars-Erik Nygaard
lars.erik.nygaard@egmont.com

Martin Jansen
martin.jansen@egmont.com

Jørgen Johannessen Kind
jorgen.kind@egmont.com

Tore Strøm
tore.strom@egmont.com

VIKTIG INFORMASJON OM ABONNEMENT!

Bli abonnent på **bladkiosken.no**
På **minside.egmont.no** kan du enkelt se på og administrere ditt abonnement.

KUNDESERVICE:

Tlf. hverdager 08-16: 22 58 52 30
E-postadresse: **abo-vm@egmont.com**
Fint om du har ditt kundenummer klart ved henvendelse til oss.
Abonnementet løper til du sier det opp.
Abonnementspriser: 1 år kr 2198,- (pristillegg utenfor Norden)

Produksjonsansvarlig:
Ingunn Elise Kristiansen,
ingunn.elise.kristiansen@egmont.com

Markedsansvarlig:
Maria Raza, maria.raza@egmont.com

Ansvarlig redaktør/direktør:
Axel Walø, axel.walo@egmont.com

ANNONSESALG:
Ad.venture AS
christian@ad-venture.no

UTGIVER:
Story House Egmont
ISSN 0042-4951

Besøksadresse redaksjon, markedsavdeling,
annonseavdeling: Nydalsveien 12, Oslo

Postadresse: Vi Menn,
Postboks 4980 Nydalen, 0441 Oslo
Tlf: 22 77 20 00

Redaksjonen overtar intet ansvar for manuskripter og bilder som ikke er bestilt. Vi Menn publiserer også digitalt og betaler i utgangspunktet ikke flere honorarer for samme artikkel. Dette blad må ikke utleies i ervervsmessig øyemed.

TRYKK: Egmont Printing Service

story house
EGMONT

Bli abonnent på Jakt!

5 utgaver til kun kr 279*

Få
kokkekniv
fra Fiskars
i gave!

Jakt er proppfullt med gode jakttips, jakt-reportasjer fra hele landet og masse tester av børser, ammunisjon og annet jaktutstyr. For deg som allerede er jeger eller ønsker å bli det.

Jakt skrives av jegere, for jegere!

Fiskars Asiatisk Kokkekniv 17 cm.

En allsidig kniv for tilberedning av kjøtt, fisk og også grønnsaker.

- 17 cm
- 107 g
- Rustfritt stål
- Hardhet: HRC 53
- Softgrip®-overflate
- Tåler oppvaskmaskin

Bestill her

Send SMS med kodeord JAKT38 til 2205 eller

skann QR-koden med mobilkamera for å komme til bestillingsside

*+ kr 49 i porto for gaven. Abonnementet løper til oppsigelse. Etter introduksjonstilbudet er neste faktura kr 342 for 5 utgaver.

KAPPLØP MED DØDEN

Et fly i flammer, en pilot som rømmer
over vingen – og nå kan du se det sjeldne
blinkskuddet fra 2. verdenskrig i farger.

DOUG

Tekst: Jørgen Johannessen Kind

Foto: Colourisehistory.com/Doug Banks

På litt kjekk flygersjargong heter det at «en god landing er en du går fra». Landingen til pilot Ardon

Rector Ives på dekket til hangarskipet USS Lexington et sted i Stillehavet i februar 1943 er derfor i grenseland.

Ives måtte nemlig løpe.

Så fort det går an å løpe med en upraktisk og stor fallskjerm hengende på ryggen.

Bildet er mer kjent enn detaljene rundt dramaet. Det vi vet, er at et 270 meter langt hangarskip ikke er som en hvilken som helst flyplass. Under Stillehavskrigen mistet den amerikanske marinen flere Hellcat-fly i ulykker og uhell, enn det fienden klarte å skyte ned. Trolig traff Hellcaten til pilot Ives en av sikkerhetssperingene på dekket, slik at drivstoffet sprutet ut av den sårbare ekstratanken som var festet under flyets buk.

Og så tok det fyr.

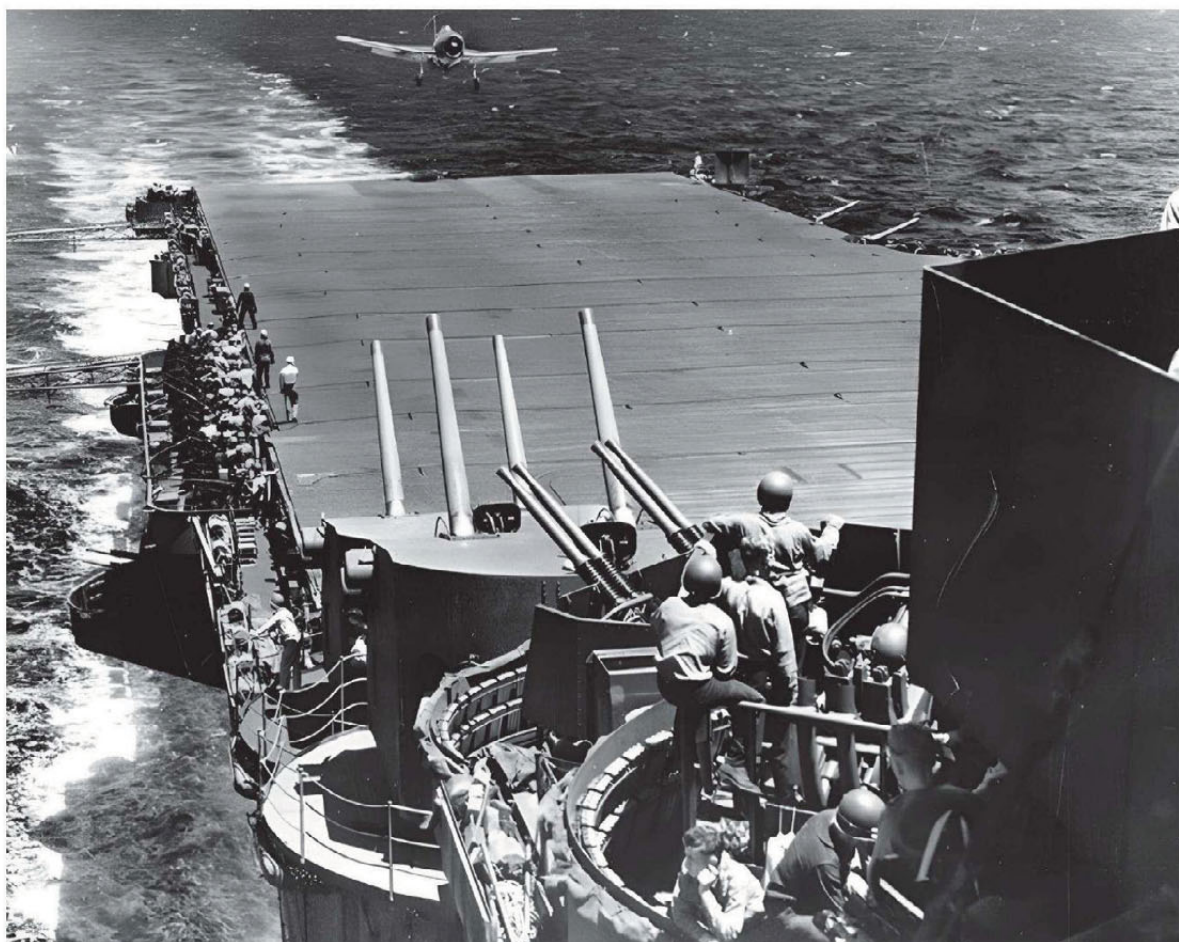
For Ives var det bare å komme seg vekk før han ble stekt – noe som utvilsomt ville inntruffet før brannmannskapene rakk å få frem vannslangene. Rømningsveien gikk over vingen og Ives krøket seg sammen, tynget av vekten av fallskjermen. Denne hendelsen endte godt.

Men Ives kom aldri tilbake til USA.

Han omkom i en luftkamp mot japanske fly noen måneder senere.

FORT, FORT, FORT!: Pilot Ardon Ives, på vingen av sin Hellcat, gjennom flammehavet på vei mot sikkerheten etter et landingsuhell på hangarskipet Lexington i 1943. Bildet er fra arkivet til den amerikanske marinen, men er her kolorert av et britisk bildebehandlingsfirma. Gjengitt med tillatelse. ▶

DRAMA I TO AKTER: Slik ser originalbildene ut. Pilot Ardon Ives lander sin Hellcat på hangarskipet Lexington, men ekstratanken er slått i filler og snart antennens drivstoffet.....

Ives er kjapp nok til å vinne kappløpet mot flammene.

SISTE HVILESTED: Ardon Ives overlevde den dramatiske flukten fra flammene i februar 1945, men han hadde likevel bare tre måneder igjen å leve. Han ble skutt ned i luftkamp mot japanerne og er gravlagt hjemme i Rockford i Kentucky.

FLERE FLAMMER: Nok en røff landing. Løytnant Walter Chewning klatrer opp for å hjelpe piloten Byron Johnson om bord på hangarskipet Enterprise i 1943. Begge klarte seg.

Lengst til venstre:

INN FOR LANDING: Hangarskipet Lexington fikk tilnavnet «Det blå spøkelset», på grunn av kamuflasjefargen og det faktum at skipet alltid dukket opp igjen etter at japanerne trodde de hadde senket det. I dag er det flytende museum i Corpus Christi i Texas.

Har du ris, ros eller henvendelser
til Sløseriombudsmannen?
Skriv til redaktør Alexander Øystå:
alexander.oysta@egmont.com

Kongelig fantom-lån

Kronprinsparet fikk økt apanasje for å kunne betjene lånet for oppussing av Skaugum. Lånet var nedbetalt i 2012. Den doble apanasjen løper fortsatt.

NYLIG AVDEKKET Dagbladet at kronprinsparet gjennom 23 år har fått rundt 84 millioner skatte kroner totalt for å dekke en oppussing på 18 millioner kroner. Dette går tilbake til 2003 da den offentlige apanasjen «midlertidig» ble nesten doblet, for å hjelpe paret med å nedbetale et byggelån til rehabilitering av Skaugum. Men som vi vet – midlertidige statlige bevilgninger varer ofte evig.

Det er et følsomt tema å gå inn på kongefamiliens apanasje, siden monarkiet har såpass sterk oppslutning i befolkningen. Men skattepenger er skattepenger. Også for kongelige bør pengebruken være nøktern og i samsvar med hensikten. Egentlig skal økningen av apanasjen følge den generelle lønnsveksten til resten av arbeidstakerne i landet. Men det ble altså gjort et unntak for 23 år siden som gjorde at kronprinsparet dro fra så det lukket svidd.

I 2001 GIFTET kronprins Haakon Magnus seg med Mette-Marit Tjessem Høiby, og da var tanken at det nygifte paret skulle flytte inn på Skaugum i Asker, en eiendom som tradisjonelt har vært i det sittende kronprinsparets besittelse siden 1929. De kunne imidlertid ikke flytte inn før i desember 2003, fordi det pågikk en grundig rehabilitering av eien-

dommen (startet i 2002) for å gjøre alt klart til innflytting.

Regningen for oppussingsarbeidet tok datidens regjering, med begrunnelsen at de «har ansvar for å holde tronarvingen med en bolig av tilfredsstillende standard». Men regjeringen ønsket ikke å betale ut hele den anslåtte summen på 18 millioner skatte kroner. De valgte en mer kreativ løsning: at kronprinsparet tok opp et privat byggelån for å dekke rehabiliteringen, mot å få økt apanasje til å dekke dette lånet. Apanasjen gikk fra 2,5 millioner skatte kroner (i 2002) til 4,7 millioner (i 2003), altså nesten en dobling.

ØKNINGEN SKULLE GÅ til renter og avdrag på lånet som etter en betalingsplan skulle være nedbetalt i 2012. Logikken tilsier at apanasjen ble tilbakestillt i 2013. Da trengte de jo ikke det voldsomme tillegget lenger. Men, nei. Av mystiske grunner fortsatte kronprinsparet å betale ned (på det antagelig nedbetalte) lånet helt frem til 2020, i henhold til Dagbladet. Avisen fant ingen spor av lånet i offentlige dokumenter. Apanasjen ble aldri justert ned, heller ikke etter 2020.

Konsekvensen av 2003-økningen er at apanasjen fortsetter å melke skattebetalerne i stor stil.

FIKK 84 SKATTEMILLIONER FOR Å LÅNE 18

Departementet viser til Grunnloven § 75 e, som slår fast at Stortinget skal «fastsette den kongelige familiens apanasje, som ikke kan være i fast eiendom».

– Bestemmelsen er tolket slik at Stortinget, etter å ha fastsatt apanasjen, ikke kan redusere den. Vi har ingen praksis for at Stortinget på eget initiativ har redusert apanasjen, sier Strandberg i DfD.

Siden apanasjen aldri ble redusert, har økningen som skulle dekke byggelånet også blitt justert for lønnsvekst. To millioner kroner i 2002 har dermed blitt til fem millioner i 2025.

Over 23 år har kronprinsparet derfor fått rundt 84 millioner kroner totalt for å dekke en oppussing på 18 millioner kroner.

Kronprinsparet har med andre ord fått anslagsvis 66 millioner kroner mer fra norske skattebetalere, enn om Stortinget hadde betalt kontant i 2002.

FORRETNINGSGENIALT: Så glade kan man jo bli, når man låner 18 millioner, mottar 84 millioner, tjener 66 – og som bonus får en apanasje som er blitt femdoblet siden 2002.

HEIKO JUNGE/NTB

FLOTT EIENDOM: Kjøpt av daværende kronprins Olav i 1929. Kronprinsparets privatbolig i tre generasjoner. Vakkert oppusset i 2002-2003 for lånte skattemillioner.

BERIT ROALD/NTB

NEKTER Å SVARE: Kommunikasjonssjef Guri Varpe mener at det dreier seg om kronprinsparets privatøkonomi og derfor ikke vedkommer allmennheten (som riktignok betaler regningen).

Hadde de fulgt den normale lønnsveksten i samfunnet, med utgangspunkt i de 2,5 millionene de hadde i 2002, skulle de ligget på rundt 4,5 millioner kroner i 2024, men lønnen deres er oppe i svimlende 12,9 millioner. Takket være det nedbetalt lånet.

Dagbladet har forsøkt å få svar fra Kongehuset på hvorfor pengestrømmen fremdeles er som den er. Kongehusets kommunikasjonssjef Guri Varpe (med skattefinansiert årslønn på 1,4 millioner kroner – altså tett opp mot statsministerens lønn), nekter

plent å svare på spørsmål om dette. Hun mener at dette dreier seg om kronprinsparets «privatøkonomi» og derfor ikke vedkommer allmennheten.

MEN ER DET virkelig en privatsak at kronprinsparet har mottatt 84 millioner skatte kroner for å betale for en oppussing som kostet 18 millioner kroner? Et svært relevant spørsmål for oss skattebetalere.

Dagbladet ber også om svar fra politikerne. Seniorrådgiver Thomas Strandberg fra Digitalise-

rings- og forvaltningsdepartementet forteller:

– Hoffet foreslo en større engangsbevilgning til investering på Skaugum. I stedet for dette, vedtok Stortinget en økning av apanasjen, og han legger til: - Når Stortinget fastsetter kongefamiliens apanasje, så er den permanent, i den forstand at den på et senere tidspunkt ikke kan reduseres.

SÅ HVER GANG kongefamilien trenger penger til et eller annet, kan Stortinget altså vedta en øk-

ning i deres apanasje (fremfor å innvilge engangsbeløp, som ville vært betydelig besparende for oss skattebetalere) og denne økningen blir da altså permanent for all uoverskuelig fremtid. Ikke foreligger det noe krav til innrapportering av hva pengene brukes på, heller, siden dette da dekker såkalte «private utgifter».

Departementet har derfor ingen oversikt eller innsyn i pengebruken. Kronprinsparet kan le hele veien til banken – på skattebetalernes regning.

LISE ÅSERUD/NTB

ÆRE GÅR FOR

Æresdrap, blodhevn og klanlojalitet tar over for lov og rett i norske byer. For mange er ære viktigere enn frihet, og lojalitet til familien trumfer loven. Hjelpeapparat, politi og domstoler møter trusler, frykt og taushet.

RETT

Tekst: **Mats Schjølberg Ulshagen**
og **Lars-Erik Nygaard**

Høye stemmer som fra et plutselig raseri brøt summingen fra de siste gjestene som var i ferd med å forlate ute-stedene i Storgata i Oslo ved 04-tiden om natten.

Opptak fra overvåkingskameraer skulle senere vise hvordan tre menn jaget en mann nedover Brugata novembrenatten i 2022. Den 33 år gamle mannen som løp for livet, hadde en pistol. Mannen som ledet forfølgelsen var 28 år gamle Abdi Assis Jallaani. De to mennene skal ha hatt en konflikt dagen før. Angivelig. Ingen – i hvert fall ikke representanter for norske justismyndigheter – vet hva slags konflikt eller hva som sto på spill.

Det politi og domstoler mener å vite, var at 33-åringen kastet seg inn i et portrom ved Vaterlandsbrua, satte seg på huk og ladet pistolen. I det forfølgelsen nærmet seg, gikk 33-åringen frem, løftet våpenet og på fire-fem meters hold avfyrte et skudd. Skuddet traff rett i pannen til Abdi Assis Jallaani.

Politiet og senere domstolen retten ble møtt av en mur av taushet.

Slikt er blir mer og mer vanlig. For i Norge foretrekker stadig flere å gjøre opp på egen hånd – utenom rettssystemet som skal sørge for alle borgere. Gjenopprettelse av ære og hevn for krenkelser er igjen i ferd med å bli en privatsak.

En farlig privatsak.

Kontrakten brutt

Som borgere i en rettsstat har vi overlatt jobben med å etterforske og straffe lovbrøttere til politi og domstoler. Rettsvesenet skal sørge for at hensyn til både ofre og gjerningsmenn blir balansert i tråd med lovverket.

Hensynet til rettssikkerheten veier tungt i vårt samfunn: Borgere skal beskyttes mot å bli uskyldig straffet for lovbrudd.

Tilsvarende sikkerhet finnes knapt for ofrene.

– Kriminalitetsofre er ofte en sårbar og utsatt gruppe, konkluderte advokat Erik Nadheim i sin doktoravhandling. ▸

GJØR OPP SEG IMELLOM: Politiet rakk tilfeldigvis å stanse et sammenstøt mellom de en gang så beryktede A- og B-gjengen utenfor tinghuset i Oslo sentrum. Allerede tidlig på 2000-tallet var æresmotivert vold og blodhevn-lignende en gjenganger.

SKUTT OG DREPT – MEN HVORFOR?: Abdi Assis Jailaani ble skutt 27. november 2022. Det fant politiet ut. De fant også en gjerningsmann. Men noe motiv utover en mulig krangel i tiden før drapet, fant politiet ikke. Privat rettshåndhevelse er i ferd med å bli et voksende problem i Norge.

« ... trekkes inn i kriminelle grupper fordi noen gir dem tilhørighet, trygghet og status.

– Det har vist seg lett med brett politisk flertall å innskrenke ofrenes rettigheter, slo han fast etter omfattende forskning.

Dersom du blir utsatt for en forbrytelse, er du helt og holdent henvist til at politiet etterforsker saken slik at påtalemyndigheten kan fremme den for en domstol. I noen få tilfeller kan du få oppnevnt bistandsadvokat, men ellers er du overlatt til deg selv og politiets prioriteringer.

Det går vanligvis ikke så bra.

Henlegges i fleng

Den siste offentliggjorte kriminalstatistikken fra Statistisk sentralbyrå (2023) er ikke til å misforstå:

- Politi og påtalemyndighet etterforsket nesten 300 000 lovbrudd i Norge, en økning på nesten syv prosent fra året før.
- Andelen oppklarte lovbrudd sank derimot med én prosent.
- Antallet uoppklarte lovbrudd økte med 12,3 prosent.
- Antallet henleggelses økte, og antallet siktede gjerningsmenn ble færre. 179 000 lovbrudd ble henlagt, en økende andel begrunnet med «manglende saksbe-handlingsressurser». Ikke siden 2013 har henleggelsene vært flere.
- 119 000 lovbrudd ble regnet som oppklart i 2023.

Utviklingen har fulgt samme trend i flere år.

Så hva gjør du om du blir utsatt for et overgrep, en krenkelse eller en forbrytelse som politiet ikke vil, kan eller klarer å etterforske?

Skal du slå deg til ro med at rettsstaten ikke kan gi deg en moralsk oppreisning? Eller skal du ordne opp selv? Når staten svikter, er familien en erstatning for makt-myndighet? Og i så fall; Kan du få oppreisning gjennom å angripe familien til den som har krenket deg?

Slik rettshåndhevelse har ett navn:

Blodhevn.

Får det de flyktet fra

I det norske samfunn er privatisert strafferett ansett som unødvendig og er straffbart i seg selv. Men i samfunn som eksisterer parallelt med det norske, er

WIKIMEDIA COMMONS

ÆRESDRAP: Den 23 år gamle tysk-kurdiske kvinnen Hatun Sürücü besluttet å forlate ektemannen familien hadde plukket ut til henne, og ble derfor skutt og drept av sin bror. Drapet utløste betydelig debatt i et sjokkert Tyskland.

familie og normer, sier psykologen.

Slik blir blodhevn og æresdrap en del av samfunnsstrukturen.

Også i andre land der staten er svak, rettssystemet er lite utbygd eller ineffektivt og velferdsstaten lite utviklet, betyr familie-, klan- og stammetilhørighet mer enn statsborgerskap.

Mange innbyggere i Norge har lang erfaring med slikt. For mange har flyktet til Norge nettopp for å slippe unna regimet til forbrytersyndikater og klaner, og oppgjør om ære som aldri blir ferdige.

Lovløs boble

I området der Abdi Assis Jilaani ble skutt en novemburnatt i 2022, ved Grønland og Vaterland i Oslo, ser politiet et mønster: Her foregår åpenlys narkotikaomsetning, her regjerer løst sammensatte kriminelle nettverk, her florerer vold, trusler og våpenbesittelse. Næringsdrivende lar være å anmelde vold og utpressing. Folk tier – av frykt for represalier, eller fordi de har mistet troen på at det nytter. Politiet bekrefter at mørketallene er store, og at tilliten til ordensmakten er lav.

– Mange av de unge lever i en boble. Det er en skadelig kultur,

SAMMENSTØT: To kriminelle gjenger braket sammen i et slagsmål på Holmlia i Oslo der både folk og biler fikk unngjelde. Påskuddet for slike slagsmål viser seg ofte å være hevn og bagateller som har blitt til store saker for de involverte. Terje Bjøranger (innfelt) har gjennom sitt virke som politimann funnet grunn til å advare mot å pakke inn årsaker og utslag i ufarlige ord.

basert på ære og frykt, sier Ghulam Abbas, tidligere leder i den beryktede B-gjengen, nå ungdomsarbeider på Furuset.

– Vi hatet politiet, vi følte at vi ble sett på som problemet. Det var oss mot dem. For mange unge er det fortsatt sånn. Og da er det lett å søke trygghet et annet sted – i miljøer som gir deg tilhørighet, men på feil premisser.

JAN PETTER LYNDAUG/NTB

Mangler tillit

Eks-gjengleder Ghulam Abbas beskriver et mønster han kjenner igjen fra egen ungdomstid, men som i dag er blitt mer brutalt, mer kommersialisert – og mer æresstyrt.

– I dag, sier han, skjer rekrutteringen mer målrettet.

– Nå er det folk som ser potensial i unge som mangler tillit til

ERIK NADHEIM/WIKIMEDIA COMMONS

VANSKELIG FOR OFRENE: Politikerne har ikke hatt store vanskeligheter med å innskrenke kriminalitetslofret rettigheter, konstaterer advokat Erik Nadheim etter omfattende forskning.

blodhevn og privat rettshåndhevelse blitt mer og mer vanlig.

Men i vår egen verdensdel finnes land der de øverste myndighetene synes blodhevn er en utmerket idé: Tsjetsjenias president Ramzan Kadyrov har ytret at det er en god tradisjon å hevne seg på familiemedlemmer til dem som har begått en forbrytelse.

Psykolog Pål Grøndahl peker på at Tsjetsjenia er et land med lav tillit i samfunnet, som over tid har avstedkommet primitive, selvsnekrede kulturer.

– Her vil man ta «ansvar» for

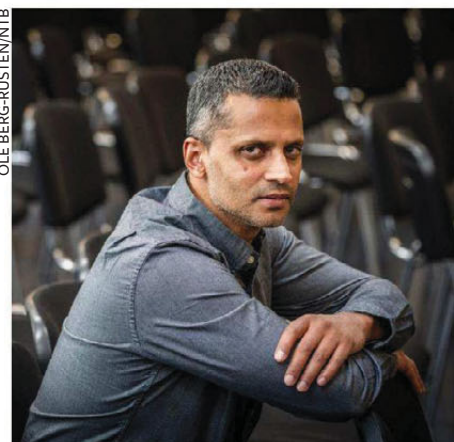
POP-VOLD

Eks-gjengleder Ghulam Abbas peker på hvordan populærkultur og musikk i dag spiller en langt større rolle enn tidligere blant unge i gjengmiljøet.

– Da jeg var ung, så vi på amerikanske gangsterfilmer, sier han.

I dag glorifiseres kriminalitet, vold og hevn i musikkvideoer og TikTok-klipp. Det er en romantisering av lojalitet, makt og ære – og en veldig lav terskel for vold.

OLE BERG-RUSTEN/NTB

HÅKON MOSVOLD LARSEN/NTB/JAN PETTER LYNØY/VG

ADVARER: Ghulam Abbas var tidligere leder i den beryktede B-gjengen i Oslo. Nå jobber han aktivt med forebygging av gjengkriminalitet blant innvandrere. Han peker på at storsamfunnet må se de unge før kriminelle gjenger tar dem til seg.

både foreldre, lærere og politi. De ser muligheten til å bruke dem. Unge trekkes inn i kriminelle grupper fordi noen gir dem tilhørighet, trygghet og status – og fordi de kjenner på avvisning andre steder.

Foreldrene? Ifølge Abbas har mange innvanderforeldre overdreven tro på at skole eller koranskole skal oppdra barna for dem.

– Men barna trenger relasjoner, ikke bare systemer. Når de ikke føler seg sett, søker de tilhørighet et annet sted. Og i mange av disse hjemmene vokser de opp med en sterk æreskultur – med frykt, stolthet og skam som verktøy for kontroll.

Krav og oppfølging

– Politiet har blitt bedre til å tenke forebygging, sier Abbas.
– Politiet har ikke alltid de

riktige metodene, men de har begynt å forstå at de må bygge relasjoner med de unge før feil folk gjør det. For ungdommene handler det ikke først og fremst om lover og regler – det handler om hvem som *ser* dem.

Han peker på et gjennomgående problem i skolen og lokalsamfunnene: Det er alltid ofrene som må flytte seg, aldri utøveren.

– Vi lærer barna våre at de ikke skal sladre, og mange voksne vet

ikke engang om plikten til å melde fra. Når hele systemet signaliserer at det er tryggest å tie, så gjør ungdommene det. Og da er det gata som tar over.

Abbas understreker også at integreringen må tas på alvor – og at språket er nøkkelen.

– Mange barn som kommer hit fra krigsområder starter med en ulempe, men mange får også foreldrenes traumer i ryggsekken. Vi må se dem, fordele dem

utover i landet og møte dem med realistiske krav og ekte oppfølging.

Parallelsamfunn

Forskning på ungdom i kriminelle miljøer viser at mange vokser opp med en uformell æreskodeks – en taus lojalitetskultur – som trumfer både politi og samfunnets regler.

Voldsforsker Ragnhild T. Bjørnebekk har i sine studier pekt på eksistensen av parallelsamfunn i deler av Norge der ære, respekt og kollektiv lojalitet de viktigste verdiene: Å snakke med politiet er tabu. Du skal aldri si mer enn du må. Du skal beskytte dine – uansett hva de har gjort. I et slikt system kan brudd på uskrevne regler bety sosial død – eller fysisk vold. ▶

« ... man kan ikke løse et problem man ikke tør å sette navn på.

KONE-KONTROLL

De mange partnerdrapene i Norge de siste årene har elementer som kan minne om æresdrap.

– Ære har mye med kultur å gjøre, og lav tillit til at en svak sentralmakt vil rydde opp. Partnerdrap handler imidlertid ofte om tap av kontroll, og muligens prestisje, forteller psykolog Pål Grøndahl.

– Ofte har gjerningsmannen et mindre psykologisk handlingsrepertoar enn de fleste andre. De har oftere historikk med vold, rus, mindre kontakt med arbeidslivet og andre ting.

Sosial kontroll

Få har sett mer av æresrelatert vold og sosial kontroll i praksis enn Terje Bjøranger og Gunnar V. Svensson. De har jobbet med slike saker i over 25 år – i politi, barnevern og nasjonale kompetanseteam. I boken «Æresrelatert kriminalitet» som kom i fjor, viser de hvordan problemet ikke bare har vokst i omfang, men i alvor.

Da de to startet Kompetansteamet mot negativ sosial kontroll i 2004, fikk de noen hundre henvendelser i året. I 2024 ble det registrert over 2700.

– Henvendelsene handler ikke lenger bare om tvangsekteskap. Nå ser vi også ufrivillige utenlandsopphold, grove trusler, isolasjon, psykisk vold og ren klanbasert organisering. Sosial kontroll går langt utover «strengte foreldre». Det er en struktur for kollektiv maktutøvelse, sier Terje Bjøranger.

Men det kanskje mest bekymringsfulle, mener forfatterne, er at språkbruken i hjelpeapparatet har blitt mer vag.

– Vi møter stadig flere fagfolk som er redde for å bruke ordene ære, klan og kontroll. I stedet snakker man om utenforskap, fatigdom og kulturforskjeller. Men man kan ikke løse et problem man ikke tør å sette navn på.

Organisert kriminalitet

– Forbindelsen mellom æreskultur og kriminelle nettverk er direkte, sier Bjøranger.

– Mange tenker at dette handler om religiøs fanatisme eller gamle skikker. Men i virkeligheten

MORTEN HOLM/NTB

OFRE I FLENG: Når gjenger støter sammen rammes ikke bare gjengmedlemmer, men også deres familier og pårørende som her etter at en 27 år gammel mann ble drept og en alvorlig knivskadet under et oppgjør på Tøyen i Oslo.

handler det om makt, lojalitet og kontroll. Klanen er individets politi, og dens regler trumfer både norsk lov og personlig frihet.

Terje Bjøranger og Gunnar V. Svensson beskriver hvordan hele storfamilien, spredt over flere land, kan fungere som en slags mafiaorganisasjon når et medlem bryter æreskodeksen.

– En 16 år gammel jente som får seg kjæreste, har i praksis vanæret slekten. Da settes ofte alle i bevegelse. Ikke bare kjernefamilien, men tanter, onkler og fettere – også de som bor i Sverige, Danmark eller Midtøsten. Alle samarbeider for å finne jenta, tvinge henne tilbake eller i verste fall skade henne. Jo sterkere og mer synlig represaliene er, desto tyde-

ligere har klanen gjenopprettet sin æreskapital.

De to trekker paralleller til hvordan Sverige og Danmark har identifisert titalls klanbaserte kriminelle nettverk.

– Det handler ikke lenger bare om sosial kontroll, men om voldskapital. Når hele slekten fungerer som et samlet apparat for trusler, tvang og frykt, snakker vi om en form for organisert kriminalitet.

Unnfallenhet

– Det sviktes i alle ledd, sier forfatterne Terje Bjøranger og Gunnar V. Svensson.

Selv om mange enkeltpersoner i skole, barnevern, politi og helsevesen gjør en heroisk innsats,

mangler systemet fortsatt det mest grunnleggende: Grunnkompetanse.

– Dommere, lærere, politifolk, barnevernsansatte og NAV-ansatte må vite hva dette er. Hvis du ikke vet hva du ser på, vet du heller ikke hva du skal gjøre.

Men det stopper ikke der. De peker også på en dyp språklig og politisk unnfallenhet.

– Hvor mange norske politikere tør å bruke ordene «æreskultur» eller «klan»? Hvis vi bruker ord som «sårbarhet» og «utenforskap», risikerer vi å stå med ryggen til mens barn og unge kontrolleres, trues eller i verste fall forsvinner ut av landet. Dette er ikke bare en kulturell utfordring. Det er kriminalitet. Det må møtes

HÅKON MOSVOLD LARSEN/NTB

VOLDSFORSKER: Ragnhild T. Bjørnebekk har i sine studier pekt på eksistensen av parallellsamfunn i deler av Norge der ære, respekt og kollektiv lojalitet de viktigste verdiene.

HELGE MIKALSEN/NTB

BESLAG: Politiet i Oslo viser frem noe av verdisakene de har funnet og beslaglagt hos kriminelle gjenger i byen. Slike symboler er med på å vise makt, men også manglende respekt for storsamfunnet.

med kunnskap og tydelighet – ikke med stillhet.

Må bryte

Ungdom som lever under ekstrem kontroll kan hjelpes uten å ødelegge båndet til familien, mener Bjøranger:

– Det krever resolutt og vedvarende innsats helt fra starten.

Men i praksis innebærer hjel-

pen brudd mellom ungdom og familie. Ikke nødvendigvis for alltid – mange gjenoppretter kontakt med deler av familien etter hvert. Men for å kunne puste, tenke og leve, må mange først ut.

– Problemet er at klanene ikke nødvendigvis begrenses av landegrensene. Den finnes i Kharian, i Damaskus, i Göteborg. Og så lenge vi som samfunn ikke viser

JOBBER FOR Å UNNGÅ SVENSKE TILSTANDER

Oslo-politiet mener de har kontroll i de fleste områdene av byen, men ser bekymringsfulle tendenser.

– Politiet har ikke grunnlag for å si at vi har et parallellsamfunn på Grønland der kriminelle aktører fungerer som lovens håndhevere eller tilbyr beskyttelse til næringslivet. Men vi ser eksempler på at næringsdrivende ikke varsler om kriminaliteten de utsettes for, sier assisterende leder for Enhet Sentrum i Oslo-politiet, Joakim Dyrdal.

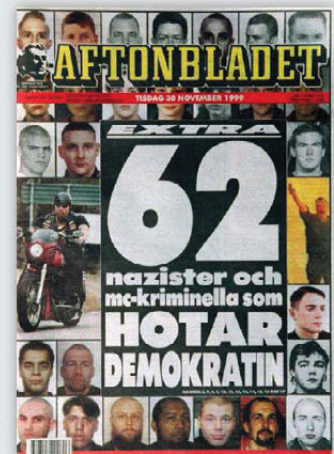
I Oslo har politiet etablert såkalt nabolagspoliti med mål om å forebygge kriminalitet i utsatte områder og hindre utviklingen av parallellsamfunn.

Grønland og særlig Vaterland preges av åpne narkotikamarke- der og løst organiserte nettverk. Følgekriminaliteten er tydelig: vold, trusler, befatning med våpen. Politiet har kartlagt hvordan dette påvirker lokale aktører.

– Tilbakemeldingene fra næringslivet viser at flere har blitt utsatt for vold, trusler og sjikane på arbeidsplassen. Men mange har unnlat å tilkalle politiet – enten av frykt for represalier, eller fordi de ikke tror det nytter. Det er bekymringsverdig, sier Dyrdal.

Han erkjenner at tilliten er lav hos noen, og at tidligere henleg- gelser kan ha svekket varslingsviljen.

– Enkelte sier de har anmeldt forhold tidligere, men at sakene ble henlagt. Da har vi kanskje ikke klart å forklare godt nok hvorfor. Vi prioriterer alltid de mest alvorlige sakene, som vold og ran, sier Dyrdal.

ANDERS WIKLUND/NTB/SCANPIX

ubetinget lojalitet til den utsatte, finnes det alltid noen der ute som vil ta på seg jobben med å gjen- opprette æren, sier Bjøranger.

Usynlige

Ghulam Abbas sier alt handler om å bli sett av personer med de gode verdiene – om å bli møtt med tillit før feil folk gjør det.

Forfatterne av «Æresrelatert kriminalitet» sier det handler om å tørre å si hva dette faktisk er. Ikke utenforskap. Ikke bare sosi-

ale forskjeller. Men kontroll, vold og frykt – pakket inn i ære. Og Roayda, en ung kvinne som deler sin historie i boka, setter ord på hvordan det oppleves på inn- siden:

– Å være fri koster alt. Den fri- heten jeg kjempet for, ga meg ensomhet, tristhet – og ingen familie. Jeg pleier å si: «Vi usyn- lige.» Familien ser oss ikke.

– Og staten tør ikke hjelpe oss. 33-åringen som skjød Abdi Assis Jailaani (28) en november- natt i Oslo i 2022, ble dømt for drap. Men hvorfor skjøt han?

Politiet hadde en hypotese om at drapsofferet kan ha blitt skutt fordi han hadde stilt som vitne i en annen sak. Å bevise hypotesen klarte politiet ikke. Og de fikk ingen hjelp av hverken gjernings- mann eller sentrale vitner.

De møtte en mur av taushet. □

« **Problemet er at klanene ikke nødvendigvis begrenses av landegrensene.**

BLINKSKUDD

KULESPISS-KOMPETANSE

Det går alltid et tog, som kjent – og ingen steder går det flere og raskere tog enn i Kina.

Disse «fyrstikkene» med glødende hoder er en rekke med parkerte lyntog ved stasjonen i Nanjing i det østlige Kina. Slike høyhastighetstog, med den karakteristiske kulespissformen i fronten, assosieres kanskje oftest med Shinkansen i Japan, men sannheten er at alle andre blir små i forhold til kinesernes satsing på sine Fuxing-tog. 45 000 kilometer, eller to tredeler av alle verdens jernbanestrekninger for høyhastighets-tog befinner seg i Kina. Det er tre ganger mer enn de neste på listen – Spania, Frankrike, Tyskland og Japan – til sammen. Utbyggingen pågår dessuten for fullt, i et ganske annet tempo enn Bane Nors utbedringer av signalanlegget her hjemme.

Bare på den ene strekningen fra stasjonen på bildet, Nanjing, til Shanghai er det 120 tog som opererer, og ettersom hastigheten ligger på mellom 300 og 350 km/t, gjøres de 30 milene unna på en drøy time, selv med stans underveis.

FANG DONXU/VCG/GETTY IMAGES

10 PÅ TOPP

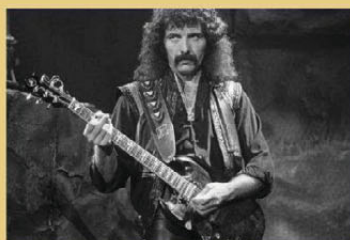
Verdens beste gitar-riff

Enkelt, effektivt og breialt, det er definisjonen på gitar-riffene som fikk verden til å stoppe, hjertet til å hoppe og snabelskapet til å skrangle.

1. (I Can't Get No) Satisfaction, Rolling Stones (1965)

Keith Richards' fuzz-pedal-drevne riff er tatovert inn i hjernten. Riffet ble skrevet i søvne og er blitt et symbol på opprør og ungdommelig frustrasjon.

6. Iron Man, Black Sabbath (1970)

Tony Iommis metalliske og dystre riff står som en bauta. Det marsjerende ryttemønsteret og den midnattsvarte stemningen definerte en hel genre.

2. Smoke on the Water, Deep Purple (1972)

Et av de mest ikoniske gitar-riffene noensinne, det første man lærte på gitar. Ritchie Blackmores fire-toners riff er enkelt, men mektig, og illevarslende avslappet.

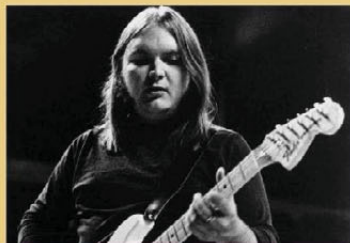
7. Layla, Derek & the Dominos (1970)

Eric Claptons riff, støttet av Duane Allman på slide, åpner låten med desperat intensitet. Et monumentalt riff overmannet av ulykkelig kjærlighet.

3. Whole Lotta Love, Led Zeppelin (1969)

Jimmy Pages eksplosive og seksuelt ladede riff feide inn i de tusen hjem og tok ingen fanger. Blå blues og rødglødende aggresjon i usunn forening.

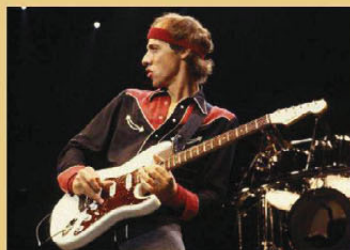
8. Sweet Home Alabama, Lynyrd Skynyrd (1974)

En sørstatsklassiker med et riff så fengende at det nærmest definerer sjangeren, og gir Neil Young og «Southern Man» et spark i baken.

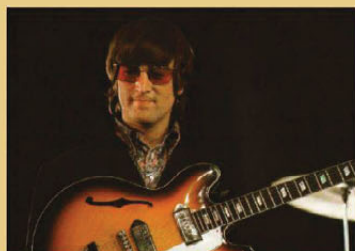
4. Purple Haze, Jimi Hendrix Experience (1967)

Et psykedelisk og banebrytende riff som endret hva man trodde var mulig på en elektrisk gitar. Hendrixs tone, vibrato og kromatiske spill gikk rett i lillehjernen.

9. Money for Nothing, Dire Straits (1985)

Mark Knopflers karakteristiske fingerspill-teknikk og flaskehalseffekt gir riffet en kjølig, mekanisk kvalitet. Låten åpner med en av 80-tallets mest gjenkjennelige gitarlinjer.

5. Day Tripper, Beatles (1965)

Et av rockens deilig poengterte riff, skrevet av John Lennon som ville være tøffere enn Stones. En forløper til heavyrocken og tøffere enn toget.

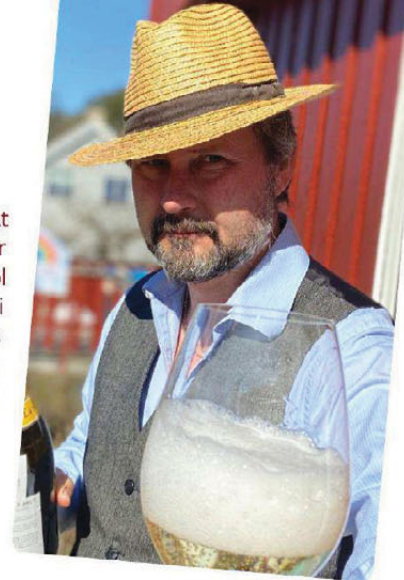
10. You Really Got Me, Kinks (1964)

Dave Davies skapte et forvrent, brutalt riff ved å kutte hull i høyttaleren sin – og oppfant proto-punken og heavy-metal i samme slengen. Ekstremt herlig ennå i dag.

... OG SÅ BLE DET SKJENK

Ved Tom Amriati-Løvås

Alkoholen kan få frem det aller beste i oss. Men det har da hendt at brennevinet også har klart å lokke frem trollgubben som bor der inne et sted. I en ny spalte skal vi se nærmere på hvordan alkohol har fått historien til å gjøre de mest forunderlige rundkast. Og så, i akkurat den historiske skyggen, gi deg noen forhåpentlig gode tips til hva Vinmonopolet kan tilby. Vår guide i dette landskapet er Tom Amriati-Løvås, som blant annet driver podcasten DrinkFeed.

Kastanjobanketten i Vatikanet *Pavens sexfest*

ETTER Å HA brukt en formue på bestikklser, renkespill og utpresing ble endelig Alexander VI, eller Rodrigo Borgia som han egentlig het, valgt til pave i 1492. Å være pave i middelalderen var nemlig særdeles lukrativt – du regjerte tross alt over halve Italia pluss samtlige bispedømmer i verden. Dessuten fikk paven tilbake pengene forholdsvis raskt, kirken hadde praktisk nok en egen skatt, i tillegg til å ha monopol på salg av avlatsbrev og relikviehandel.

Når du levde i en verden der etikk og moral ikke gjaldt for overklassen, og det var helt greit å avlive folk som ikke lot seg bestikke, skulle det noe til å få et versting-stempel. Det klarte Alexander VI med god margin. Ikke bare fikk han installert sin (gifte) yndlingselskerinne i en egen leilighet med dør til sin egen, han åpnet også et hendig bordell inne i Vatikanet der geistligheten og snyltere ved pavens stol kunne avreagere. Dessuten var han god på party, og ryktene om utagerende festing med fråtsing og flatfyll i de hellige salene sirkulerte langt utenfor landegrensene.

Så tok det av litt...

Særlig én fest har satt seg i historien som den ultimate usømmelighet og degradering av pavedømmet: Kastanjobanketten i 1501. Ifølge notatene til pavens seremonimester, Johannes Burchard, startet festen som en helt vanlig luksusmiddag.

Alkoholens forunderlige historie

Kardinaler og biskoper var invitert på overdådige retter som ble skyllet ned med ugudelige mengder vin fra de pavelige vingårdene rundt Roma. Underholdningen var femti danserinner av det prostituerte slaget, som danset både for og på gjestene. Pavens sønn, kardinal Cesare, og pavens datter Lucrezia, som han hadde med en tidligere elskerinne, var også hjertelig til stede på banketten.

Da middagen var over, insisterte paven på at kvelden var ung, selv om han egentlig skulle ledet en bønnemesse. De tunge kandelabrene ble stilt opp som en hinderløype, og det ble kastet ristede kastanjer på gulvet. De eksotiske danserinnene ble avkledd og måtte krabbe rundt på alle fire og plukke opp kastanjer med munnen. Kastanjejakten gled fort over i en ren orgie, der paven selv delte ut premier til de av gjestene som hadde hatt seg med flest av danserinnene. Det ble delt ut kostbare klær av silke, sko og ekstragavante hatter til de av biskopene og kardinalene som fikk til flest «happy endings».

Noe å tenke over neste gang du vandrer gjennom vaticanmuseet i Roma. Eller knasker på kastanjenøtter.

SYNDENS PØL: Pave Alexander VI (død 1503) var ikke Guds beste barn, stillingen til tross. En beryktet bankett, med horer i nonneklær, utviklet seg til reneste sex-orgien, her tolket av den tyske maleren Heinrich Lossow i hans verk «Synden».

VINTIPS

Pave-inspirert

Casanuova di Nittardi Chianti Classico Vigna Doghessa 2021 kr 359,90

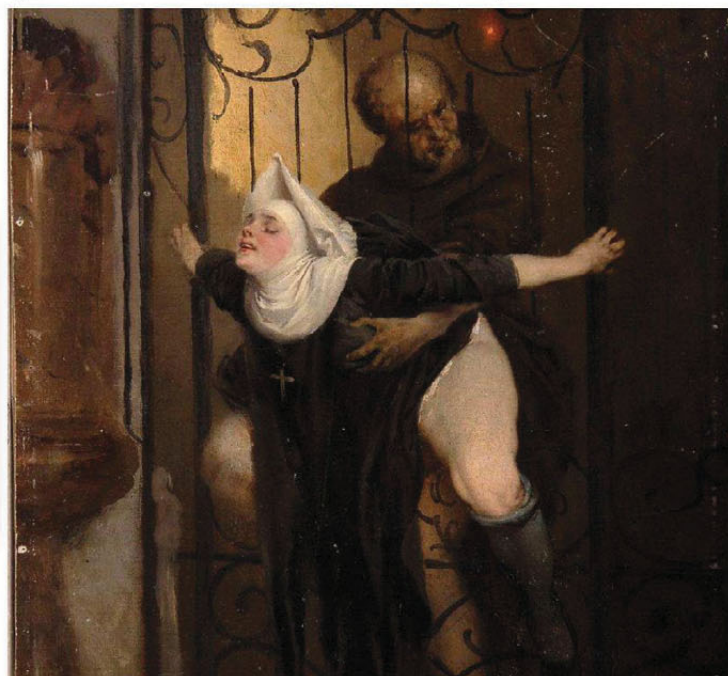
Denne kommer fra vingården til selveste Michelangelo – han med takmaleriet. Kunstneren sendte to kasser av vinen til paven for å vise sin takknemlighet, en tradisjon senere eiere har holdt i hevd. Dyp rød frukt, litt vanilje og kryddertoner, saftig med fin frukt og runde tanniner.

Tommasi Amarone della Valpolicella Classico 2019 989,90 (magnum)

Skal du først kjøre en pavelig renessansebankett kan du like gjerne klinker til med en ordentlig smaksbombe. Denne kommer fra Veneto, som hørte til Vatikanet i flere hundre år. Her er det massiv rød frukt på nesen med gode doser vanilje, krydder og fiol. Kraftig frukt med balansert syre og lang kryddret ettersmak.

PRODUSENTER

WIKIMEDIA COMMONS

ALLSIDIG TYPE: Flypioneren og krigshelten Bernt Balchen ble født i Tveit (nå bydel i Kristiansand) og utdannet seg til flyver i Norge. Han ble en svært dyktig pilot og flymekaniker og en ettertraktet ressurs.

BERNT SKULLE VÆRT FØRST

Han tok flyverutdannelsen i Norge, ble en svært dyktig pilot og jobbet som mekaniker for Roald Amundsen i 1926. Året etter kunne Bernt Balchen ha blitt den første til fly over Atlanterhavet, hadde det ikke vært for at sjefen hans, admiral Richard Byrd, var så fryktelig nervøs.

Tekst: **Thorkild Gundersen**

Sommeren 1927: Verden holder pusten og følger med skrekkblandet fryd der vågale pionerflygere kappes om å bli førstemann til å fly non-stop mellom New York og Paris. Første uken i juni tror verden at franskmennene Nunegasser & Coli skal bli de historiske første, da de tar av fra Paris med kurs for New York.

Men de to våghalsene nådde aldri over det store havet – de styrtet i døden på ukjent sted og fikk trolig en våt grav. Det begynte for alvor å haste for amerikanerne. De vil nødig la europeerne få denne enorme prestisje-seieren.

I New York kjempet tre team natt og dag med å få sine pionerfly klare til den dristige overflygingen. Hvem ville komme på vingene først? Dristige Charles Lindbergh drev et soloprojekt, med et enmotors fly, et bitte lite team og et enda mindre budsjett. Han ble levnet liten sjanse.

De store avisene mente det sto mellom jødiske Charles Levine og admiral Richard E. Byrd. Levine var en sleip forretningsmann som hadde lagt seg ut med alt og alle, og som stadig skiftet mannskap fordi han ikke tålte trynet på folk.

Den mer sympatiske admiral Byrd var knapp favoritt blant bookmakere. Han var en navngjengen eventyrer som hadde et team på 40 personer og et budsjett på svimlende 500 000 dollar. Han hadde satt ingeniør Tony Fokker til å bygge et tremotors fly, «America», som skulle frakte et mannskap på fire over Atlanteren.

Byrd var en mann av store handlinger, men enda større ord. PR-kåt, skrytende og med evnen til å tøyne sannheten til egen fordel. Det han ikke fortalte noen, var at hele prosjektet var fullstendig avhengig av én mann: Piloten. Den 28 år gamle Bernt Balchen fra Tveit.

Fra Finland til New York

Det ble tidlig klart at sønnen til kommunelege Lauritz Balchen i Tveit utenfor Kristiansand hadde eventyrblod i årene. Allerede ►

GETTY IMAGES

NØLTE LITT FOR LENGE: Richard Byrds og Bernt Balchens «America» var så tung at man måtte bygge en rampe for ekstra fart på rullebanen. Da de endelig kom seg i luften, hadde Lindbergh slått dem med fem uker.

som 18-åring vervet han seg til den finske borgerkrigen og sloss under Carl Gustaf Mannerheim. Etter et par år som kriger vendte han hjem til Norge og søkte ny spenning – denne gangen i luften.

Han utdannet seg til flyger ved nystartede Marinens Flygeskole i Horten i 1921. Unge Bernt Balchen utmerket seg tidlig som et stort pilottalent. Han var allerede

en erfaren pilot da han vervet seg til Roald Amundsens luftskips-ekspedisjon i 1926. Amundsens plan var å fly over Nordpolen som førstemann i verden. Balchen ble bakkemannskap og reservepilot på Svalbard, hvor han traff Amundsens konkurrent, amerikaneren Richard E. Byrd.

Balchen hjalp til med å reparere Fokker-flyet, som Byrd

senere skulle hevde at han hadde fløyet over Nordpolen med – som førstemann. Admiral Byrd likte den unge nordmannen godt og inviterte ham med til USA høsten 1926. Eventyreren i Bernt Balchen greide ikke å si nei, og snart var han en del av Byrds omfattende fly- og ekspedisjonsteam.

En ny verden åpnet seg for den unge nordmannen i New York. Dette var virkelig mulighetenes land. Og da hotelleier Raymond Orteig vinteren 1927 utlovet en belønning på 25 000 dollar til den første som fløy New York-Paris non-stop, startet et race som fikk hele verdens oppmerksomhet.

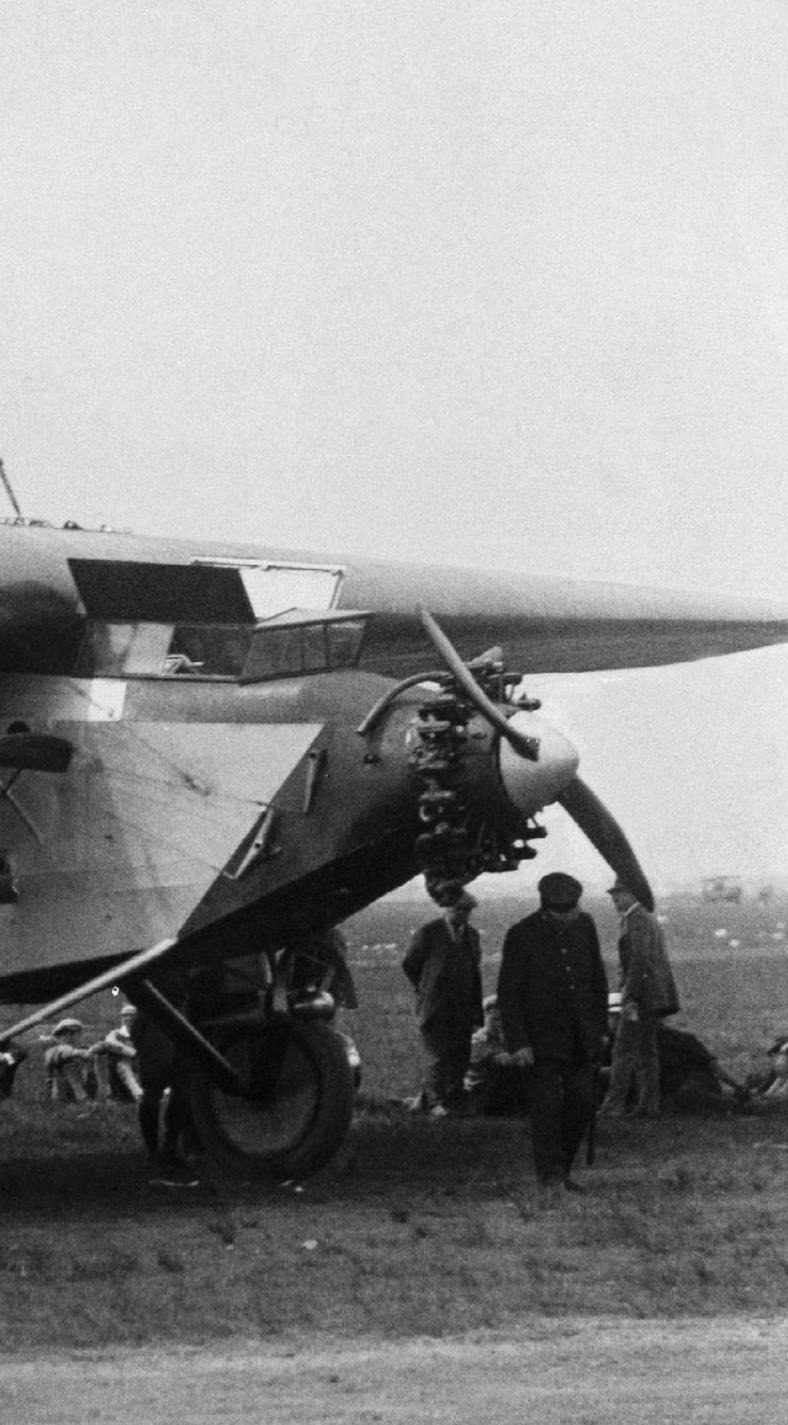
Det første som skjedde, var at en rekke lykkejegere prøvde å konstruere langdistansefly og

styrtet i døden under testingen. Orteigs pengepremie begynte å ligne en forbannelse. Men Byrd hadde teamet og erfaringen som skulle til for å lykkes. Og han hadde datidens fremste flykonstruktør Tony Fokker i folden. Problemet var bare at Byrds faste pilot, Floyd Bennett, styrtet 16. april under testflyging for Atlanterhavsferden. Han ble alvorlig skadet og var ute av racet. Tony Fokker var klokkeklar i sitt råd til Byrd: – Gjør Bernt Balchen til førsteflyger!

Lindbergh stjeler konfekten

15. mai 1927 var spenningen på bristepunktet i New York. Alle de tre kandidatene begynte å få flyene klare: Charles Lindbergh

«Byrd fant på unnskyldninger for ikke å fly mot Paris.

GETTY IMAGES

alene i sitt «Spirit Of St. Louis». Byrd og Balchen i «America». Og Levine og hans pilot Clarence Chamberlin i «Columbia».

Været var imidlertid elendig, med regn og storm. Alle må vente. Bernt Balchen var utålmodig. Han ville komme av gårde først. Men admiral Bird gikk i store sirkler rundt seg selv. Han hadde livet kjært, og det skinte gjennom at han var svært skeptisk til å fly fra New York til Paris. Gang på gang ba han om at alle flyets systemer måtte sjekkes på nytt.

Plutselig kunngjorde han at «America» skulle avdukes i en stor seremoni lørdag 21. mai. Seks dager senere. Dermed ga han konkurrentene muligheten til å komme på vingene før helgen.

– Det virket nesten som Byrd benyttet ethvert påskudd for å utsette flygingen, uttalte en hoderystende flykonstruktør Fokker.

I Levine-leieren var det full krangel blant mannskapet. Den fåmælte, langbeinte Lindbergh fra Minnesota hadde ingen å krangle med. Ikke hadde han never heller. Om morgenen fredag 20. mai nærmest snek han seg ut til Roosevelt-flyplassen og klatret om bord i «Spirit Of St. Louis». Fullastet med drivstoff i en enorm tank rett foran cockpiten – som hindret ham fritt syn fremover – tok han av og greide så vidt å unngå noen telefonledninger i enden av flyplassen. Lindbergh var på vei mot Europa. Tilbake ➤

Bernt Balchen

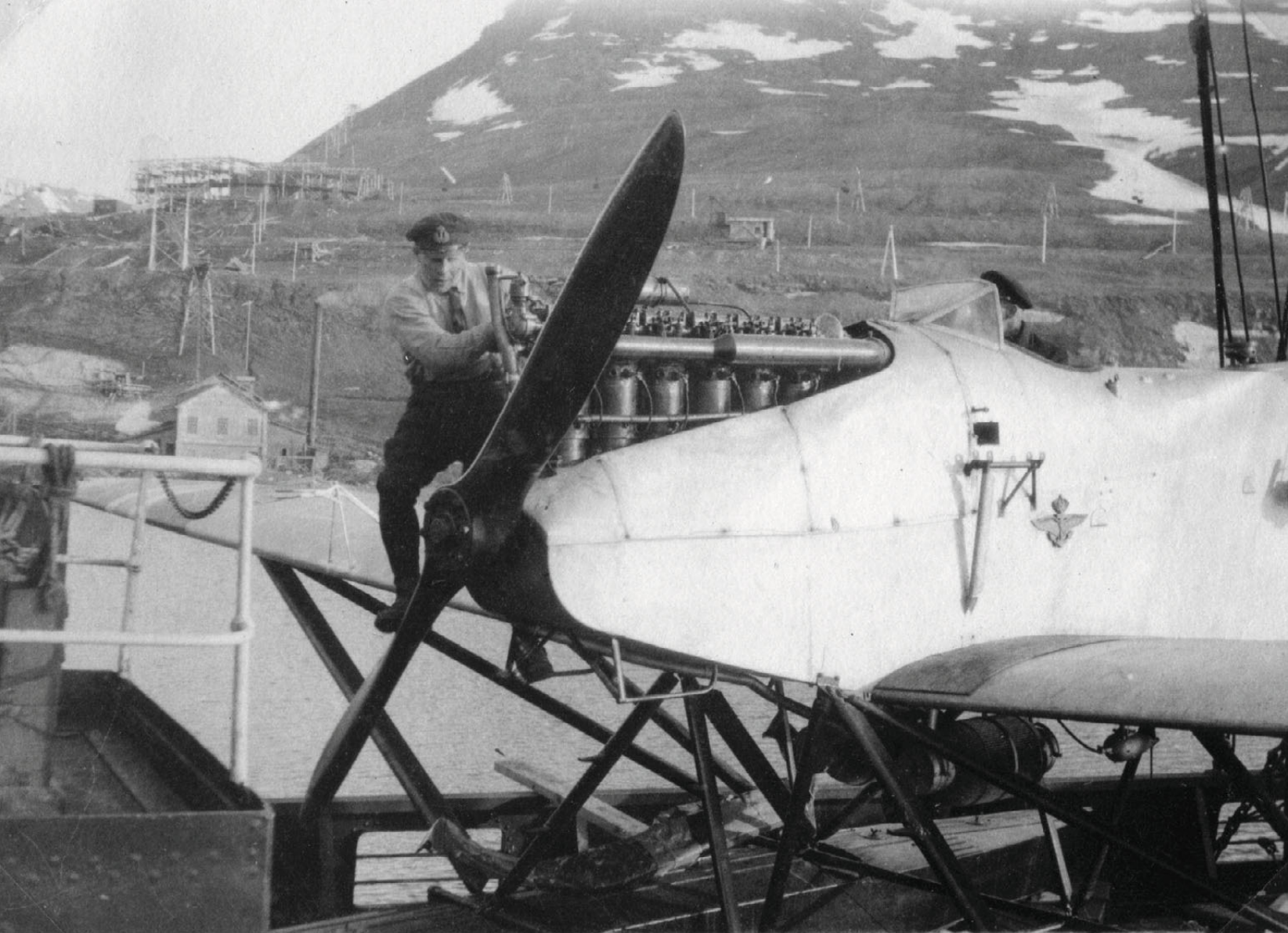
NORSK LUFTFARTSMUSEUM

FLYHELT: Bernt Balchen ble kalt «Viking of the air» og var svært nær å bli første pilot til å fly New York–Paris.

LIBRARY OF CONGRESS

VÅGHALS OG LURING: Charles Lindbergh utnyttet sommel hos konkurrentene og stakk av gårde alene over Atlanteren 20. mai 1927. Etter landingen i Paris ble han møtt av et folkehav overalt han kom.

KRIGSHELTEN BERNT BALCHEN

Ved utbruddet av andre verdenskrig i 1940 var Balchen en respektert offiser i det amerikanske luftforsvaret, og ble satt til å bygge opp og lede en militær flybase på Grønland.

I 1943 ble han forfremmet til oberst, og hentet til Sverige, hvor han ledet en rekke luftoperasjoner til og fra Norge.

Balchens krigsinnsats for Norge var enorm. Han og flyflåten han disponerte fløy over 4000 flyktninger ut av Sverige, mange av dem til Skottland for militær trening. Han fløy dristige tokt over Nordmarka med dropp av forsyninger til «gutta på skauen» – Milorg.

Det siste krigsåret leder Balchen innflyging av polititropper, mat og medisiner til Finnmark, fra Kallax flyplass i Luleå.

UTDANNET I NORGE: Balchen utdannet seg til flyger ved Marinens Flygeskole i Horten i 1921.

REDNINGSAKSJON: Da det ble klart at Roald Amundsens og Lincoln Ellsworths forsøk på å fly til Nordpolen sommeren 1925 ikke hadde lyktes, sendte Marinen to av sine Hansa-Brandenburger enmotors sjøfly til Svalbard. Blant mennene som skulle delta i redningsaksjonen var Bernt Balchen, som på bildet sjekker motoren på ett av flyene. Søket etter Amundsen og mannskapet ble avblåst da de ankom Ny-Ålesund med fangstskuta «Sjøliv».

sto en fortvilet Bernt Balchen og så drømmen gå i knas.

Størst siden Jesus

Dagen etter, lørdag 21 mai, sto admiral Byrd, Bernt Balchen og teamet deres i New York klare til å «avduke» flyet sitt. Men ingen var interessert. Verdens øyne var rettet mot Paris. Da Charles Lindbergh gikk inn for landing på Le Bourget-flyplassen, hadde han

gjennomført en 33,5 timers flytur og en historisk bragd. Franskmenn likte ikke amerikanere i mellomkrigstiden, men Lindbergh ble hyllet som en ekte helt. Kaos brøt ut overalt hvor Lindbergh beveget seg. Over natten oppnådde han en kjendisstatus som knapt noen mann av folket har opplevd før ham.

En New York-avis meldte at det var «den største begivenheten

« Nordmannen reddet alle ved sin perfekte landing.

PAUL BERGE/NASJONALBIBLIOTEKET

PÅ SVALBARD: Roald Amundsen sammen med det som trolig er Richard Byrd i Ny-Ålesund. Møtet skjedde i forbindelse med Byrds ferd mot Nordpolen med «Josephine Ford», som står i bakgrunnen.

LIBRARY OF CONGRESS

FØRST OVER SYDPOLEN: Byrd bløffet om Nordpolen, men over Sydpolen var han først – med Bernt Balchen ved spakene. Den 28. november 1929 fløy Balchen et Ford Trimotor-fly til Sydpolen og tilbake til basen «Little America» på Rossisen.

siden Jesu oppstandelse». Da han kom hjem til New York om bord i et marineskip, arrangerte byen en parade for nasjonens store sønn. Mer enn fem millioner mennesker tok til gatene. Paraden var den første begivenheten som ble kringkastet direkte til hele USA, via radio.

Lindbergh var hottere enn Elvis noen gang skulle bli. Alle ville ha et glimt av ham. Ingen spurte hvordan det gikk med konkurrentene. Litt i det stille greide kranglefantene Levine å bli enig med pilot Chamberlin, og de to fløy «Columbia» over Atlanteren 5. juni. De hadde siktet på Paris, men navigasjonsutstyret den gangen var ikke-eksisterende. De landet på et jorde 18 mil nord for Berlin. Men de skal ha for innsat-

sen: De fløy lengre enn Lindbergh, og var i luften hele 43 timer.

Nødlander i havet

Hva så med Byrd og Balchen? De kunne ikke være dårligere. Til og med admiralen skjønnte at det var gode sjanser for å overleve. 29. juni tok de av fra New York, en drøy måned etter Lindbergh.

Før avgang måtte Balchen søke amerikansk statsborgerskap siden dette skulle være et helamerikansk prosjekt. Byrd sa til pressen at Balchen «primært var passasjer, men kunne føre flyet litt da han selv og førsteflyger Acosta trengte hvile». Nordmannens rolle skulle nedtones maksimalt. I praksis fløy Bernt Balchen nesten hele veien. Da Balchen overlot

AVSLØRTE BYRDS BLØFF

Året før Atlanterhavsdrاماet, i 1927, deltok Richard Byrd i et annet kappløp; førstemann til å overfly Nordpolen.

Roald Amundsen og italieneren Umberto Nobile, i luftskipet «Norge», var konkurrenten. Byrd var først, da han og pilot Floyd Bennett fløy over Nordpolen 9. mai 1926. Det var i hvert fall det han sa.

Men det var ikke lett å bevise. Mange tvilte på at han kunne nå tur/retur Nordpolen fra Svalbard på bare 16 timer, med det flyet han hadde. Bernt Balchen konfronterte ham med dette, og sa han aldri hadde greid å få det flyet opp i så stor fart selv.

Ifølge Balchen skal Byrd ha svart: – Vi greide det da heller ikke. Vi fikk en oljelekkasje og bare sirklet rundt i luften et stykke nord for Svalbard.

Byrd dro hjem til USA og mottok «Medal Of Honor», den største heltemedaljen du kunne motta. Balchen holdt hemmeligheten for seg selv i mange år, men da Byrd døde i 1957, valgte Balchen å fortelle historien i sin selvbiografi året etter. Byrds familie reagerte meget sterkt, og fikk stoppet opplaget på 4000 bøker.

Det sies også at Byrds bror, senator Harry Byrd, i det stille fikk stanset Balchens forfremmelse til brigadegeneral. Ryktene om Byrds bløff fortsatte å svirre. Hadde han snytt Amundsen for æren? Det endelige svaret kom først i 1996, lenge etter aktørens død, da Ohio State University kjøpte Byrds arkiv. Loggen fra flyturen er full av utvisking og omtrentlige beregninger.

Etter alt å dømme hadde Balchen rett i sine mistanker om at flyets marsjhastighet ikke stemte med den avstanden det skulle ha tilbakelagt, og at Byrd bløffet om bragden.

PAUL BERGE/NASJONALBIBLIOTEKET

POLBLØFF: Richard Byrd og Floyd Bennett returnerer fra sin angivelige Nordpolen-overflygning i Fokker-maskinen «Josephine Ford». Bernt Balchen avslørte senere at Byrd hadde bløffet om Nordpolen.

NTB

VÅT NØDLANDING: Uværet over Paris gjorde at «America» måtte nødlande i havet ved Bretagne. Byrd fryktet for sitt liv, men Balchen gjennomførte en perfekt landing.

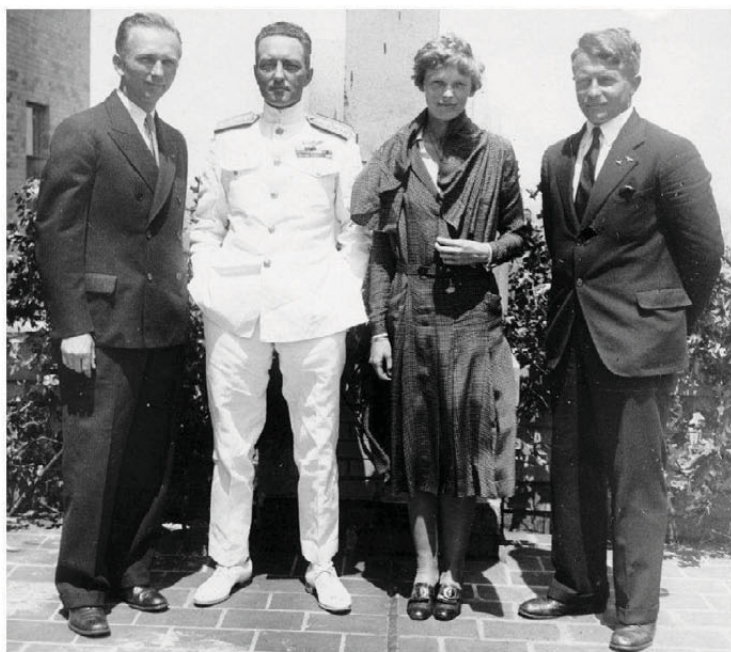
OMKOM: Bernt Balchen sammen med Amelia Earhart i 1932. Hun la ut på den da lengste verden rundt-flygingen langs ekvator i 1937, klarte 3/4 av turen, men forsvant over Stillehavet.

styringen til Acosta for å finne matpakka, var flyet farlig nær å styrte. Og da de møtte uvær over Frankrike og ikke kunne lande i Paris, måtte 28-åringen fra Norge foreta en spektakulær nødlanding på grunt vann ved kysten av Bretagne. Alle de fire kom uskadet fra landingen.

– Det var virkelig dramatisk. Jeg hadde ikke tanke for noe annet enn å redde mine kameras liv, uttalte Byrd.

Balchen satt ved spakene ved landingen, men det var mer av en tilfeldighet. Byrd kunne knapt ha bløffet verre. Nordmannen reddet alle ved sin perfekte landing. Admiralen hadde aldri kommet seg over havet og ned på bakken uten sin norske flyger.

De fire om bord i «America» ble også feiret og hyllet, om enn ikke som Lindbergh. PR-kåte Byrd uttalte at han «aldri hadde deltatt i kappløpet om å være først, for ham var det viktigst å vise at transatlantisk flyging i større fly, med passasjerer, nå var fullt mulig».

TRANSATLANTISK PILOTTREFF: Lunsj i New York i 1930: Fra venstre: Clarence Chamberlin, Richard Byrd, Amelia Earhart og Bernt Balchen.

Byrd skulle gjerne ha vært først, og han ville klart det, om han ikke hadde vært så livredd de dramatiske dagene i mai 1927. Flyet hans, og ikke minst hans glitrende pilot fra Norge, var klare for avreise før våghalsen Lindbergh.

Noen ganger koster det dyrt å tvile. Hadde det vært opp til Bernt Balchen, hadde Charles Lindbergh vært henvist til andre plass og glemselens slør.

OLE FRIELE BACKER, RIKSARKIVET

I KIRKENES: Bernt Balchen (nummer to fra venstre) i Kirkenes i 1945 sammen med blant andre statsråd Anders Rasmus Frihagen (nummer tre fra venstre).

BERNT BALCHEN

1899: Født nær Kristiansand.

1914: Flyelev på Kjeller

1919: Verver seg i den finske borgerkrigen.

1921: Militært flysertifikat Marinens Flygeskole i Horten

1926: Hjelper Roald Amundsen på Svalbard før nordpolflygingen med luftskipet «Norge». Bistår også Richard Byrd, senere admiral, i amerikane-rens forsøk på å bli først til å fly over Nordpolen. Jobbet en periode som testpilot for Fokker og Wright.

1927: Balchen flyr Byrds «America» Fra New York til Frankrike - fem uker etter Charles Lindbergh.

1929: Balchen og Byrd flyr som de første over Sydpolen. Med om bord var ekspedisjonslederen Byrd, co-pilot og radiomann Harold June og fotografen Ashley McKinley. For å ha nok oppdrift over Antarktisplatået måtte de dumpe både rasjoner og reser- vetanker, og de brukte 18 timer og 41 minutter på denne historiske turen, ifølge Norsk Polarinstitutt og formidlings- prosjektet Sørpolen

1941: Offiser i U.S. Air Force, oberst to år senere, operasjo- ner fra Grønland.

1944-45: Leder operasjonene «Sonnie», «Ball», «Sepal» og «Where and When». Flyr flere tusen våpenføre nordmenn fra Sverige til England, leder slipp av våpen og utstyr til Hjemme- fronten, flyr norske polititrop- per, mat og utstyr fra Nord-Sverige til Finnmark.

1958: Utgir en selvbiografi hvor han avslører Richard Byrds Nordpolen-bløff.

1973: Dør i USA, gravlegges på Arlington æreskirkegård.

NTB

UNKNOWN DONOR PHOTO COLLECTION/NAVAL HISTORY AND HERITAGE COMMAND

Drømmen om Grønland

Våren 2022 reiste Jens Kvernmo og Isak Dreyer til Grønland, hvor de levde med inuittene i over tre måneder. Sammen med fotograf Øyvind Nordahl Næss og NRK dokumenterte de sitt møte med urfolket, deres levesett og gamle fangstkultur.

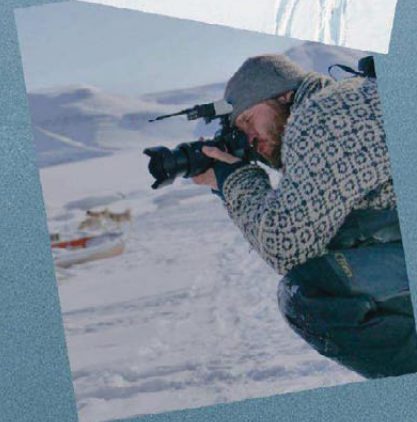
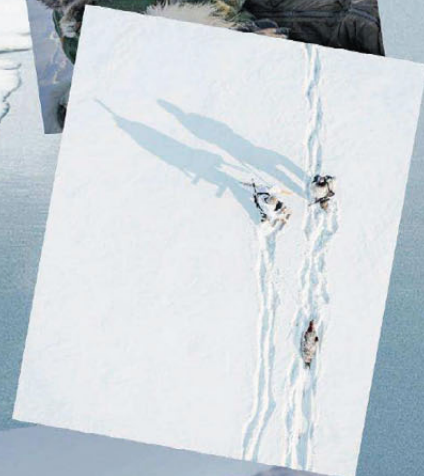
Dette var en unik sjanse til å få et ekte innblikk i vår felles fortid som jegere og sankere, og med et folk som lever i ett med naturen.

Turen inngikk i Kvernmo sitt urfolk-prosjekt, og ble en overveldende opplevelse for alle tre.

Kulturen og levesettet som er bevart i det kalde Arktis framstår på mange måter som mystisk, men er kanskje det livet mange innerst inne lengter tilbake til uten å vite det.

Boka er spekket med spektakulære bilder og skildringer av en livsstil langt fra vår egen

Den er for alle som ferdes i naturen og villmarka, men også for dem som vil ha et avbrekk fra vår hektiske hverdag.

Drømmen om Grønland

Jens Kvernmo
Isak Dreyer
Foto og tekst: ØYVIND
NORDAHL NÆSS

ÅRETS
GAVEBOK

NRK

PEOPLE
EGMONT

Verdens militære utgifter nådde et historisk toppnivå i 2024, med 2,72 billioner dollar, 30 billioner omregnet til norske kroner. Dette er en økning på 9,4 prosent fra året før, ifølge den ferske rapporten fra Stockholm International Peace Research

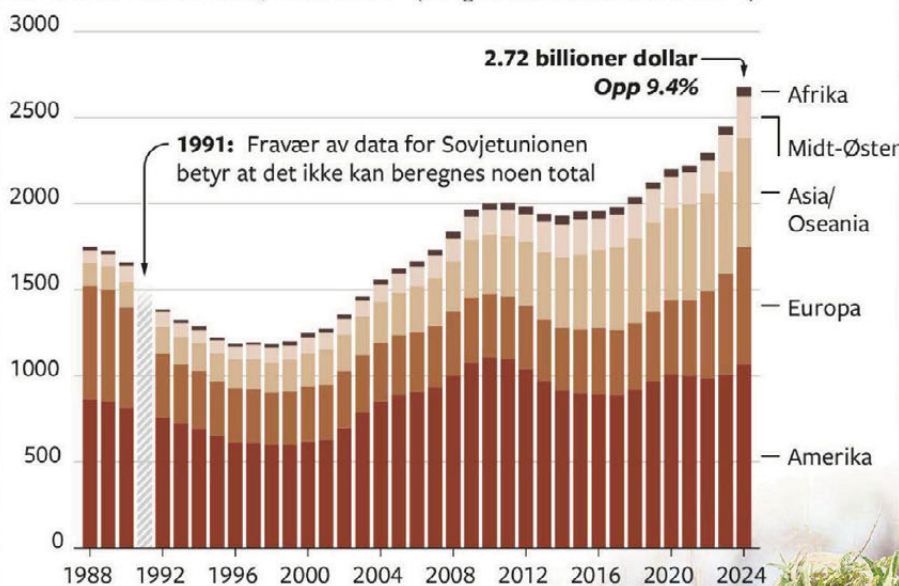
Verden rustet opp

Global uro får forsvarsbudsjettene til å skyte i været til rekordnivåer. 30 000 milliarder kroner ble brukt på militæret verden over i fjor.

Verdens militærutgifter øker

De globale militærutgiftene steg til 2,72 billioner dollar i 2024 – en økning på 9,4% fra 2023. Dette er den største økningen fra ett år til det neste siden slutten av den kalde krigen, ifølge en tenketank-rapport.

MILITÆRE UTGIFTER, 1988-2024 (beregnet ut fra dollarverdien i 2023)

FEM STØRSTE OPPRUSTERE I 2024

	Utgifter (billioner dollar)	Utgifter som andel av BNP (%)
1 USA	997.0	3.4
2 Kina	314.0	1.7
3 Russland	149.0	7.1
4 Tyskland	88.5	1.9
5 India	86.1	2.3

KILDER: REUTERS, STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE (SIPRI).

GRAFIKK: GRAPHIC NEWS © FOTO: U.S. ARMY

KRAFTIG ØKNING: Verdens samlede militærbudsjetter er i kraftig vekst. Mye på grunn av Russlands krig mot Ukraina.

Institute (SIPRI). Vi må helt tilbake til den kalde krigens dager for å finne noe lignende.

Grenser til Russland

Europa og Midtøsten leder an i opprustningen. I Europa skyldes opptrappingen først og fremst krigen i Ukraina, og den voksende skepsisen til USAs fremtidige NATO-forpliktelser. Frykten for å måtte stå mer på egne ben mili-

tært, har fått forsvarsbudsjettene til å vokse kraftig, spesielt i Øst-Europa.

I følge SIPRI har land som Polen og Finland, som deler grense med Russland, økt sine forsvarsutgifter med over 20 prosent. I Midtøsten er det konflikten i Gaza og en bekymring for Irans rolle i regionen, som har bidratt til kraftige militære investeringer, spesielt i Israel og Saudi-Arabia.

Våpenkappløp

På globalt nivå har USA fortsatt det suverent største militærbudsjettet. Det var på nesten en billion dollar i fjor – en økning på 2,3 prosent. Kina følger på andreplass. De bruker omtrent en tredjedel av det amerikanerne gjør. Russland hadde en økning på over 7%, og har det tredje største budsjettet.

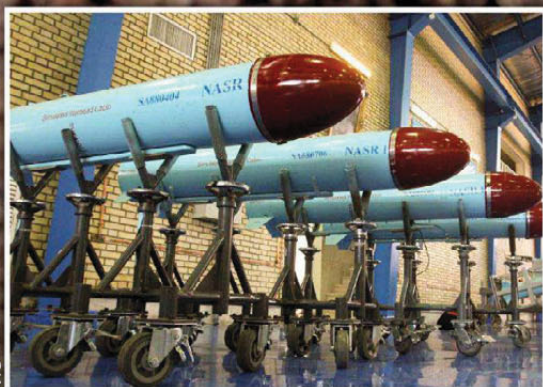
Ifølge Reuters peker alle tegn i

samme, negative retning: Økt geopolitisk rivalisering, regional ustabilitet og nye våpenkappløp presser regjeringer verden over til å bruke stadig større andeler av sine statsbudsjetter på forsvar.

– Vi ser en trend der nesten alle regioner øker forsvarsbudsjettene, noe som reflekterer en stadig mer uforutsigbar og usikker verden, sier SIPRI-analytiker Nan Tian. □

VADIM GHIRDANTB

NTB

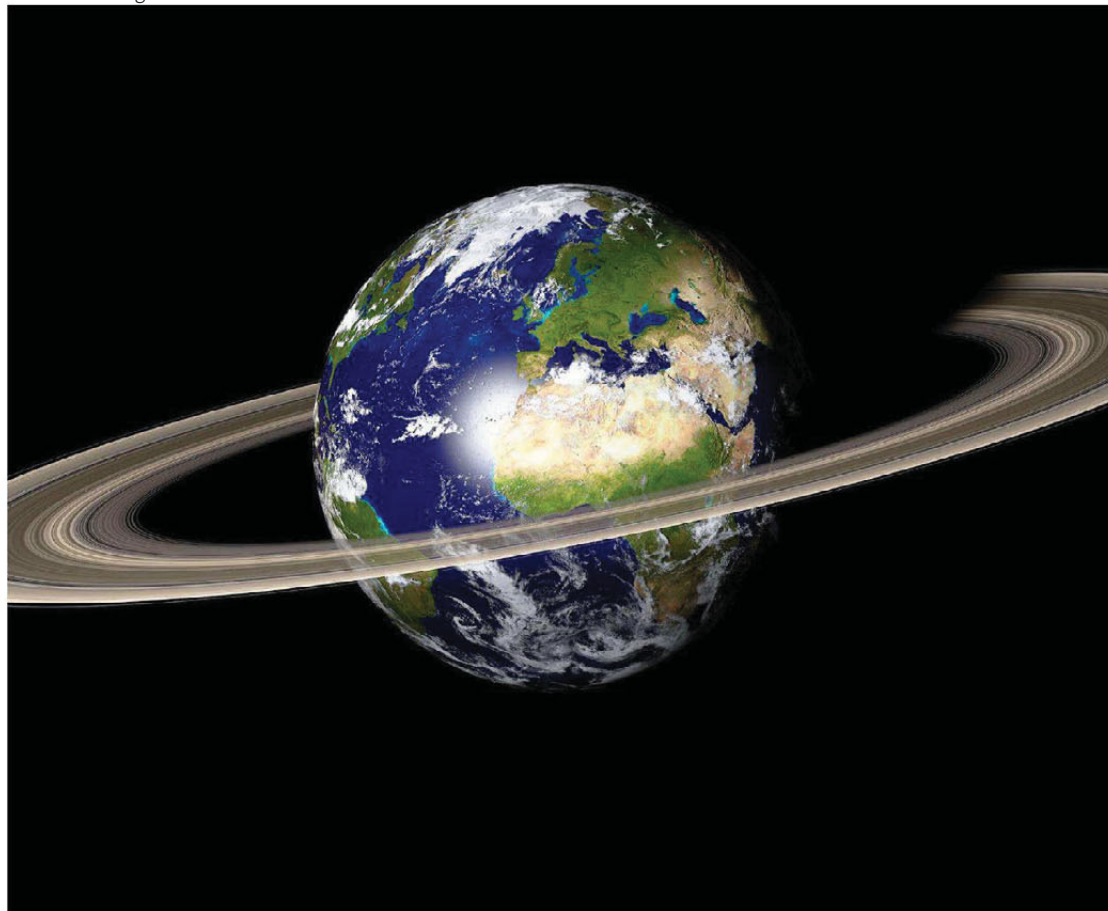
NYE KALDE

KRIGER: Verden opplever stadig flere nye våpenkappløp, blant annet produserer Iran mer våpen.

ØKNING: Russland brukte mer enn sju prosent mer på våpen i 2024 enn året før.

SERGEI KARPUK-IN/NTB

Jorden hadde ringer

FOR OVER FIRE hundre millioner år siden hadde Jorden et utseende som minner om Saturns – komplett med ringer. Ifølge en ny studie ledet av geologen Andy Tomkins ved Monash University, kan en asteroide ha kommet for nær Jorden og blitt revet i stykker. Bitene ble værende i bane og dannet en ring rundt planeten som varte i noen millioner år.

Fenomenet skal ha skjedd i ordovicium-perioden, før dinosaurene, før planter på land, og før atmosfæren var særlig oksygenrik. Forskerne har undersøkt 21 kjente nedslagskrater som alle skriver seg fra denne perioden, og funnet noe merkelig: De ligger på rekke og rad, innenfor 30 breddegrader fra datidens ekvator.

Forskerne mener at hvis meteor-nedslagene hadde vært tilfeldige, skulle de vært jevnt fordelt

over hele kloden – men det er de ikke. I stedet ser det ut som om de stammer fra et belte med romstein som sakte falt mot Jorden, altså en ringstruktur. Ringene var ikke evige. Etter hvert som banene til steinene ble ustabile, falt de ned og traff kloden i bølger. Hver gang det skjedde, ble det avsatt støv og skapt krater.

Dette kan ha påvirket mer enn bare overflaten. Noen forskere mener ringen kan ha kastet skygge over Jorden og kjølt ned klimaet, og dermed bidratt til den såkalte Hirnantium-glasiasjonen – den kaldeste perioden på 500 millioner år.

Studien bygger på geologisk datering, rekonstruksjoner av platetektonikk og sammenligning av kratere fra flere kontinenter.

Kilde: *Space.com*

Verdens eldste

➤ 115 år gamle Ethel Caterham fra England har nå blitt anerkjent som verdens eldste person, etter at den brasilianske nonnen Inah Canabarro Lucas døde nylig. Inah ble 116.

Caterham ble født i 1909, som den nest yngste av åtte søsken. I en alder av 18 år reiste hun til Britisk India for å arbeide som au pair for en militærfamilie. Etter tre år returnerte hun til England, hvor hun i 1931 møtte sin fremtidige ektemann, oberstløytnant Norman Caterham. Han døde i 1976, og hun har dermed snart vært enke i 50 år. Hun har to døtre, tre barnebarn og fem oldebarn.

Caterham tilskriver sin lange levetid til en positiv livsinnstilling og en filosofi om å holde seg rolig, lytte til andre og «gjøre det jeg liker». Hun har også uttalt at hun aldri krangler med noen, noe hun mener har bidratt til hennes lange liv.

Kilde: *The Guardian*

VISSTE DU AT...

... hav er blått fordi vann absorberer rødt lys mer effektivt enn blått?

... alt ditt DNA kunne fått plass i en isbit – og likevel rekke til Pluto og tilbake flere ganger hvis det ble strukket ut?

... sjimpanser deler omtrent 98,8% av sitt DNA med mennesker?

... lyn er opptil seks ganger varmere enn solens overflate?

... mørk materie utgjør rundt 27% av universets masseenergi?

Roboter for alle

➤ Forskere har utviklet en ny metode som gjør det mulig for roboter å lære seg å utføre ulike husarbeidsoppgaver i forskjellige hjem, uten behov for omfattende omprogrammering. Tradisjonelt har roboter vært begrenset til spesifikke oppgaver i kontrollerte miljøer. Den nye teknologien benytter avansert kunstig intelligens og maskinlæring for å gjøre roboter mer tilpasningsdyktige. Ved å observere og lære av menneskelig atferd, kan de forstå og utføre oppgaver som å rydde, vaske og organisere.

Kilde: *New Scientist*

Arktisk villmark i endring

➤ En omfattende studie publisert i Nature avslører hvordan global oppvarming påvirker det arktiske. Med et team på over 100 forskere fra hele verden, inkludert norske eksperter, har man analysert data fra 42 ulike steder over flere tiår. Studien viser at noen områder i Arktis får økt plantevekst, mens andre steder opplever en kraftig nedgang i arts-

mangfold. Lokale forhold som jordtype, fuktighet og menneskelig aktivitet spiller en stor rolle for plantelivet.

Endringer i det arktiske økosystemet har ringvirkninger utover regionen. Økt plantevekst kan påvirke karbonlagring, mens tap av artsmangfold kan forstyrre næringskjeder og påvirke dyrelivet.

Kilde: *Nature*

VISSTE DU AT...

... østers kan endre kjønn flere ganger i løpet av livet?
 ... kroppen kan skille ut over én liter svette per time under intens trening?
 ... et menneskehår kan bære ca. 100 gram før det ryker?
 ... satellitter i geostasjonær bane svever 35 786 km over ekvator og «står stille» over samme punkt på jorden?
 ... jordskorpen i gjennomsnitt bare er rundt 30 km tykk?
 ... kråkefugler som ravn og kråker kan planlegge fremover og bruke verktøy?

Bobler for helse

➤ Glem treningsstudio og gulrøtter – nå viser en diger britisk studie at du kanskje heller burde helle opp et glass champagne og slenge i noen jordbær. Ifølge forskere fra Fudan University kan nettopp den kombinasjonen være med på å redusere risikoen for plutselig hjertestans.

Over en halv million briter ble fulgt i 14 år, og forskerne fant at folk som koste seg med litt frukt og et glass hvitvin eller champagne innimellom, hadde lavere risiko enn de som levde sine liv uten bobler og bær. Bonuspoeng for godt humør, lavere blodtrykk og litt utdanning på toppen.

Dette er selvsagt ikke et grønt lys for flatfyll. Drikk ett eller to glass, ikke hele flasken. Men neste gang du vurderer helsedrikk – tenk jordbær og bobler.

Kilde: IFLScience

SHUTTERSTOCK/NTB

Vitenskapelige fakta

Derfor vrir hunden på hodet når du snakker til den

Atferd hos mennesker eller dyr som foretrekker en side fremfor en annen, skyldes gjerne assymetri i nervesystemet – som hjernens to halvdelar.

Fordi det ikke har vært forsket på hunders kjente skakking på hodet, utførte ungarske forskere et kontrollert eksperiment for å finne ut hvorfor de gjorde det.

En test for gløgge hunder

Noen hunder som har lett for å lære, legger ofte hodet på skakke når de hører eieren si navnet på en leke og be om den

7 Hunder som lærte lett

33 «Typiske» hunder

De fleste hunder lærer sjelden denne atferden

Noen vrir hodet mot venstre, andre mot høyre

MAX mot høyre

WHISKY mot venstre

GAIA mot venstre

Hva som fikk hunden til å skakke på hodet

Blant hundene som lærte lett, skakket hunden på hodet når personen sa navnet på en leke hunden var lært opp til å kjenne igjen

Hvis personen bare sa tulleord, skakket hunden *ikke* på hodet mens den jobbet med lyden

© TNS/Bulls KILDER: Andrea Sommesse i Family Dog Project, Eötvös Loránd University (Budapest), Animal Cognition (tidsskrift)

Disse gløgge hundene var gjeterhunder av collie-typen, kjent for sin verbale intelligens

Kollega Kim

➤ I en tid der hjemmekontor og fjernarbeid har blitt vanlig, har Nord-Korea funnet en ny inntektskilde: vestlige teknologijobber. Med falske identiteter, avanserte KI-verktøy og et nettverk av medhjelpere har de klart å plassere IT-spesialister i selskaper over hele verden – inkludert bransjer som forsvar, media og teknologi.

Amerikanske Christina Chapman var et ansikt utad, og drev en «laptop farm» – et rom fylt med bærbar datamaskiner, hver tilknyttet en falsk identitet og arbeidsgiver. Hun håndterte lønnsutbetalinger, og bidro til å sende 17 millioner dollar tilbake til Nord-Korea. Hun har nå erkjent straffskyld for identitetstyveri og hvitvasking.

Kilde: The WIRED

Sjarm med tarm

➤ Irritabel tarm-syndrom (IBS) rammer én av ti, men årsakene har lenge vært uklare. Nå peker forskningen på et samspill mellom hjernen og tarmen, ubalanse i tarmfloraen og et overfølsomt nervesystem i fordøyelsen.

– Vi trodde tidligere at dette bare var «stressmage», men det viser seg at det skjer reelle fysiologiske forstyrrelser i kroppen, sier gastroenterolog Peter Whorwell.

IBS innebærer at tarmen reagerer unormalt på vanlige signaler, noe som gir magesmerter, oppblåsthet, diaré eller forstoppelse. Det finnes ingen kur, men behandlingen har tatt store steg.

Lav-FODMAP-dietten, som kutter visse karbohydrater, hjelper mange. Probiotika og tarmbakteriejustering har vist effekt, og nye medisiner målrettes mot spesifikke symptomer. Også kognitiv atferdsterapi viser lovende resultater.

Nå sier flere vitenskapelige forskningsmiljøer at fremtiden vil kunne by på mer presise, personlige behandlinger.

Kilde: Science Focus

Den russiske mesterspionen Rudolf Abel krysset Glienickebroa i Berlin den ene veien. Motsatt vei kom den amerikanske U2-piloten Gary Powers. Spionutvekslingen er legendarisk. Mer ukjent er at begge spioner en gang hadde Norge som base for spionasje.

BRUKTE OSLO SOM

Tekst: Geir Jan Johansen

Foto: Petter Berg

Den enorme radioantennen i sosialboligens hage på Godlia i Oslo vakte nysgjerrighet i nabolaget, men ingen mistanker. Slik kunne Rudolf Abel, ett av den kalde krigens store spiongenier, bygge opp et nettverk av sovjetiske spioner i Norge som aldri er blitt avslørt.

Abel ble født i 1903 nær Newcastle nord i England. Faren Henrik var en nær venn og studiekamerat av Lenin. Kampen for revolusjon kostet dem begge dyrt. Rudolf Abels foreldrene valgte å flykte til England.

Sønnen Rudolf hadde et kvikt hode og jobbet og studerte. Han bygget radiosendere og mottagere og lærte seg å spille piano og gitar. Rudolf ble en habil tegner og maler, men fremfor alt var han en språkbegavelse som snakket flytende engelsk, tysk, russisk, polsk og jiddisch.

Hos Rudolfs foreldre var den revolusjonære glød vedvarende. I 1921 solgte familien alt de eide i England og flyttet til Moskva for å gi sitt bidrag til revolusjonen.

Rudolf Abels språkkunnskaper sikret ham jobb som tolk ved Komintern, Den kommunistiske internasjonale. Senere ble han innlemmet i Den røde hær som radiooperatør. Deretter gikk turen til et forskningscenter for radiotelegrafi, før OGPU, forløperen til KGB, slo kloa i talentet. Etter en grundig innføring i spionfagets irrganger ble Fisher sendt på sitt første oppdrag, til Norge.

Spionerte fra Oslo

Abels oppdrag i Oslo var todelt: Hovedoppgaven var å opprette et landsdekkende spionnett. I tillegg skulle agenten med kodenavnet «Frank» skaffe ulike typer militær etterretning.

Abel hadde beholdt sitt britiske statsborgerskap, og hadde ingen problemer med å få britisk pass ▸

PETTER BERG

GODLIA: Her i Damfaret 18A på Godlia i Oslo bosatte spionen Abel seg da han kom til Norge som flyktning for å opprette sitt første spionnett.

SPIONBASE

TOPPSPION: Etter den vellykkede operasjonen i Norge og en rekke andre land ble Rudolf Abel en stjerne innen etterretningstjenesten.

ved ambassaden i Moskva. Snart var Rudolf, hans kone Elena og datter Evelina på vei til Oslo.

Tidlig i 1932 var familien på plass under dekke av å være politiske flyktninger. Norge tok godt imot flyktningfamilien, som flyttet inn i en ny kommunal bolig i Damfaret på Godlia. Her kunne Rudolf Abel operere temmelig fritt. Han fortalte naboer at han reparerte og solgte radioutstyr. Ingen reagerte på at han bygget en 15–20 meter høy mast i eplehagen.

Gjester som besøkte hjemmet fikk se hans kontor med sendeutstyr, mottager, radiodeler og morsenøkkel. Like åpen var ikke Abel om hva han sendte ved hjelp av radioutstyret i sosialboligen. For herfra sendte han en jevn strøm førsteklasses etterretning til Moskva samtidig som hans agentnett vokste over hele landet.

Populær nabo

Rudolf Abel ble en populær mann i nabolaget. Han var utdannet elektriker og stilte gladelig opp for naboer som trengte hjelp. Og da Godlia amatørteater trengte hjelp til å koble lysanlegget til en av sine forestillinger på Østensjø skole, var Abel ikke vond å be.

KULTSTATUS: Rudolf Abel (nr 2 fra venstre) var Sovjets stjerne-spion og gitt i oppdrag å bygge opp et spionnettverk i USA.

Men noe skurret:

Selv om familien Abel bodde i en sosialbolig, hadde de åpenbart god råd. Radioutstyr var dyrt. Familien ansatte i tillegg hus-hjelp. Da de ble spurt om pengebruken av nysgjerrige naboer, fortalte Rudolf Abel at de hadde smuglet med seg en stor arv ut fra Russland.

Etter ett år flyttet familien til en større villa på Bygdøy. I gara-

sjen var det god plass til sende- og mottaksutstyr. I den romslige villaen hadde Rudolf heller ikke nysgjerrige naboer så tett på.

Abel kom etter hvert i søkelyset til Generalstabens etterretningskontor. At Abel viste stor interesse for å kartlegge norske forsvarsanlegg på sine mange reiser rundt om i landet, gjorde at familien ikke fikk fornyet oppholdstillatelsen. Men i løpet av

tre år hadde Abel bygget opp et solid agentnett i Norge og forsynt Moskva med pålitelig etterretning – uten at norske myndigheter siktet ham for spionasje.

Ble stjernespijon

Kombinasjonen av teknisk innsikt, språkkunnskaper, sosial intelligens og gode organisatoriske evner, gjorde at spiontalentet Rudolf Abels ble sendt til England, Tyrkia og Frankrike for å opprette tilsvarende celler som i Norge.

Stalins utrenskninger kunne lett satt en tidlig stopper for Abels karriere. At han var født i utlandet, var nok til å få mistankens lys kastet over seg. I 1938 ble han sparket ut av etterretningen. Men da 2. verdenskrig startet, fikk Sovjet igjen behov for agenter med Abels ekspertise.

I august 1944 ble Abel involvert i en operasjon med dekknavn Scherhorn: Abel klarte å tappe tyske kommunikasjonslinjer og bringe detaljert informasjon om tyske styrker og posisjoner. Presis informasjon om angrepsplaner og tilbaketrekning gjorde det enkelt for russiske styrker å valse inn over Tyskland i stort tempo.

Abels rolle i operasjonen ga ham enda høyere stjernestatus i etterretningen. Belønningen ble deretter: Den fremste og mest prestisjetunge oppgave en russisk agent kunne drømme om. Abel ble utplassert i New York for å bygge opp sitt eget spionnett.

Atomspion

Rudolf Abel snek seg inn i USA med falskt pass via Canada. Verdensvant som han var, tilpasset han seg lett livet i New York. KGB lot ham få tid til å bygge opp sin nye identitet og jobb som kunstmaler og fotograf. I juli 1949 var det på tide å komme i gang. Sentralt var vekkingen av et nettverk som hadde fulgt atomforskningen ved Los Alamos under 2. verdenskrig, men siden var gjort sovende som følge av strengere sikkerhetstiltak.

I løpet av ett år var nettverket igjen operativt, og på ny fant en jevn strøm informasjon veien fra Los Alamos til Moskva. Abel reiste mye og plukket opp diagrammer og informasjon fra avtalte droppesteder og «døde postkasser». Fra nå av var Moskva fullt

« Hans virksomhet bør undersøkes nærmere av politiet.

PETTER BERG

oppdatert på USAs atomforskning.

I 1950 fikk nettverket en knekk.

Ekteparet Julius og Ethel Rosenberg ble arrestert og dømt for atomspionasje. Opprullingen av spionnettverket deres forskrekket USA.

Rosenberg hadde intet behov for å fortelle FBI særlig mye om sine aktiviteter og om hvem de møtte. Abels navn ble ikke nevnt under noen avhør. Men spionnettverket var kraftig redusert.

Ekteparet Rosenberg ble dømt til døden og straffen ble fullbyrdet like etter.

Finsk tragedie

Men den som mer enn noen skulle ødelegge spionnettverket i USA, var russisk/finske Reino Häyhänen.

Hvordan russisk etterretning kunne satse så mye på en person som åpenbart var en tikkende bombe og en sikkerhetsrisiko, er en gåte.

Et nettverk av postkasser var etablert i Bronx og på Manhattan der russisk/finske Häyhänen kunne hente ut penger til å finansiere sin spionvirksomhet. Häyhänen fikk oppgaven med å sjekke droppesteder med jevne mellomrom men det var ingen krevende oppgaver som ventet.

I 1954 skulle Häyhänen starte arbeidet som Rudolf Abels assistent. Häyhänenens jobb var å sjekke droppesteder og hemmelige postkasser i New York, og sørge for tilgang til penger for å finansiere spionvirksomheten.

De to var et umake par. Den ustabile Häyhänen gikk snart Abel på nervene. Det konstante

SPIONREDE: Jacob Fayesvei 14: Abel flyttet til Bygdøy og installerte sender og mottaksutstyr i garasjen. Slik var det enkelt å holde kontakten med oppdragsgiverne i Moskva.

presset med en notorisk ustabil og forfyllet assistent var ikke til å bære. Abel ba om å få komme tilbake til Moskva for å hvile ut og samtidig gi en rapport om tingenes tilstand. Da han kom tilbake til New York, hadde ting utviklet seg til det verre.

Nettverket Abel møysommelig hadde bygd opp, var mer eller mindre gått i oppløsning. I postkassene fant Abel flere måneder gamle beskjeder og rapporter. Han oppdaget at Häyhänen hadde brukt radiosenderen fra samme sted – stikk i strid med ordre, og at han hadde stilt inn frekvensen feil, slik at ingen av sendingene

kom frem. Pengene han hadde fått for å drive nettverket var stort sett gått til alkohol og prostituerte.

Hoppet av i fylla

En av de største tabbene Häyhänen gjorde, var knyttet til en hul mynt med et sett koder gjemt inni: Etter å ha plukket opp mynten fra en dekkpostkasse, stakk han bare mynten i lommen – for så å bruke den som betaling for en avis eller en billett på undergrunnen.

I syv måneder sirkulerte mynten i New Yorks økonomi før den endte hos et avisbud. Avisbudet mistet mynten bakken og satte store øyne da mynten delte seg i to: I myntene lå en serie med nummer. Gutten leverte mynten til politiet som ga den videre til FBI.

NTB SCANPIX

USTABIL AGENT: Finske Reino Häyhänen klarte å ødelegge mesteparten av nettverket Abel hadde bygget opp i USA.

NTB SCANPIX

HUL NICKEL: Inni denne mynten lå det koder til russiske spioner i USA. Mynten var et av bevisene mot Abel i rettssaken.

FBI kom ingen vei. Kodene var uforståelige, og de kunne ikke knytte mynten til noen organisasjon de hadde under oppsikt.

Avslørte døde postkasser

I januar 1957 hadde Rudolf Abel fått nok, og krevde at assistenten måtte ble hjemkalt.

Häyhänens svar var å stikke av

ANTHONY CAMERANO/AP/NTB

og melde seg ved den amerikanske ambassaden i Paris. Han fortalte at han var KGB-offiser, og at han hadde virket i New York som del av en spionring. CIAs lege undersøkte avhopperen og konkluderte med at han var en ustabil alkoholiker. Likevel fant de ham så interessant at han en uke senere ble sendt til USA der han kom under FBIs beskyttelse.

I USA viste Häyhänen seg meget samarbeidsvillig. Han fortalte at hans sjef var Abel – som han bare kjente kodenavnet til: «Mark». Men han viste hvor Abels foto- og malerstudio lå – slik at lokalene kunne settes under overvåkning av FBI. I tillegg ble Häyhänen med FBI rundt

i New York og påviste dropp-punkter og døde postkasser.

Han kunne også oppklare mysteriet omkring den hule mynten med sifferkoder.

Häyhänen ble en verdifull informant for FBI som satt alt inn på å få tatt «Mark» alias Rudolf Abel.

Hastverk

KGB registrerte at Häyhänen ikke kom til Moskva som avtalt, men først åtte måneder senere ble KGB klar over at han hadde gått over til fienden. Dermed brant det under bena på Rudolf Abel som måtte hjem til Sovjet så fort som mulig.

Abels hjemreise viste seg umu-

HOLDT TETT: Rudolf Abel ble ført inn i retten i New York i august 1957. Han røpet ingen detaljer om egen spionvirksomhet eller nettverket han hadde bygget opp og administrerte.

lig å få til. Man antok at alle hans dekkidentiteter var røpet. KGB-representanter i Canada forsøkte å komme opp med nye pass, men rakk ikke å få overlevert dem før FBI slo til mot Abel.

21. juni 1957 banket FBI på døren til Abel, og forkynte at de satt på opplysninger om at Abel var involvert i spionasje. Abel svarte med total taushet, og FBI måtte bruke reservegrunnlaget for pågrepelse; overtredelse av immigrasjonslovverket.

De neste seks ukene innrømmet Abel kun to ting; navnet sitt og at han var sovjetisk statsborger. Når disse opplysningene nådde amerikanske avisers første-sider, ville KGB forstå at han var tatt, regnet Abel med.

« FBI kom ingen vei. Kodene var uforståelige.

Ellers røpet Abel ingen ting. Han visste at om han samarbeidet, ville han aldri få se kona og datteren i Sovjet igjen.

Byttehandel

I oktober 1957 ble Abel stilt for retten, tiltalt for innsamling og formidling av forsvarshemmeligheter. Abel selv sa ikke et ord under rettssaken. Aktors nøkkelvitne var Hähänen, men selv ikke han kunne kaste lyst over hvor omfattende Abels spionnettverk var.

Aktor la ned påstand om 35 års fengsel. Juryen brukte drøye tre timer på å konkludere med at han var skyldig. Men 35 års ubetinget fengsel var over etter fire års soning: I februar 1962 ble han satt på et fly og fraktet til Berlin i Vest-Tyskland.

Omtrent samtidig foregikk en lignende fangetransport, bare motsatt vei:

En kar som på ett område hadde noe til felles med Abel, ble flyttet fra Sovjetunionen og vestover. Han het Francis Gary Powers, og også han hadde hatt Norge som sentral arena innenfor sitt virke: CIA-pilot Powers hadde vært på vei til Bodø i spionflyet U2 da han ble skutt ned over Sovjet 1. mai 1960.

Å få hjem Powers var like viktig for USA som en retur til Sovjet var for Rudolf Abel og KGB.

10. februar 1962 startet to menn å gå mot hverandre på hver sin side av Glienicke-broen mellom Øst- og Vest-Berlin.

I vest ble Francis Gary Powers tatt imot med delte følelser. Flere, blant annet i toppen av CIA, mistenkte at han ikke var blitt skutt ned, men i stedet hadde hoppet av til Sovjet i 1960.

I Øst ble Rudolf Abel tatt imot som en helt: Ikke bare kunne Sovjet skryte av å ha aktiv spion i USA i ni år uten at han ble avslørt, men også hans agentnett forble en hemmelighet. Tilbake i Moskva ventet en langt mindre begivenhetsrik hverdag med foredrag for skolebarn om etterretning blant aktivitetene.

En frustrert Rudolf Abel døde i november 1971 og fikk heltebegravelse. Innehaveren av Den røde banners orden, den gang sovjets fremste militære orden, var en legende.

GLIENICKE-BROEN: Midt under den kalde krigen utvekslet Vesten og kommunistlandene spioner på denne broen utenfor Berlin. Russiske Abel og amerikanske Francis Gary Powers var blant dem. Abel ble helt. Powers fikk en heller lunken mottagelse.

BYTTEMIDDEL: Den amerikanske U2-piloten Francis Gary Powers ble skutt ned over Sovjet. For USA var det så viktig å få ham hjem, at de byttet ham mot den kanskje skarpeste kommunistspionen USA hadde avslørt, Rudolf Abel.

NORSK SPIONNETT ALDRI AVSLØRT

Generalstabens etterretningskontor i Oslo fikk flere tips om Rudolf Abel.

På denne tiden mens Rudolf Abel bygget opp sin spionvirksomhet i Norge, var norsk kontraetterretning i sin spede begynnelse. PSTs forgjenger Opdagelsespolitiet var opprettet i 1907 med to betjenter, senere utvidet til seksjoner i politidistriktene. Først i 1937 ble Politiets Overvåkingstjeneste etablert.

Overvåkningspolitiet foretok seg lite med mistanken mot Abel utover å sende et notat til Fremmedpolitiet. Her het det at Abel ikke jobbet noe særlig, men likevel hadde rikelig med penger.

– Hans virksomhet bør undersøkes nærmere av politiet, het det i bekymringsmeldingen fra major Leif Klingenberg.

Fremmedpolitiet løftet ikke en finger på to år.

Abel kunne jobbe i fred med å bygge opp sitt agentnett. Først etter at man var i kontakt med britisk etterretning, og fikk opplysninger om at Abels foreldre var aktive kommunister, ble det tatt affære.

Man valgte den mest lettvinde løsningen ved ikke å fornye oppholdstillatelsen.

For deg med vett
under issen

1. En elegant egypter får mye av æren for at Liverpool klarte å sikre seriegullet flere runder før Premier League var sluttspilt. Hva heter han?

2. Han ble kalt «solkongen», og skal ha uttalt «Staten, det er meg» fra sitt gigantiske, nybygde slott Versailles. Men hvilket nummer hadde han i rekken av Ludviger (Louis på fransk)?

3. Hva heter den kjente psykiateren som skrev bestselgeren «Uro» og som mistet autorisasjonen etter at Helse-tilsynet påviste en rekke brudd på regelverket?

4. Det ravende gale Taliban-styret i Afghanistan har nylig innført enda et forbud, denne gang mot det som er verdens mest kjente brettspill – hvilket?

5. Denne norske krigshelten og flygerhelten var en av de første som krysset Atlanterhavet i fly. Sørlendingen var også førstemann til å fly over Antarktis – hvem?

6. Hva heter det legendariske helikopteret som etter 50 år ble erstattet av AW 101 «Sar Queen»?

7. Hvilken legendarisk fotballspiller – portrettert i Vi Menn flere ganger på 70-tallet, sa: «Hvis jeg måtte velge mellom å drible forbi fem spillere og score fra 40 meter på Anfield eller gå til sengs med Miss World, ville det vært meget vanskelig. Heldigvis har jeg gjort begge deler.»

8. I dag koster en Mandelstang fra Freia 25 kroner. Hva var prisen i 2013?

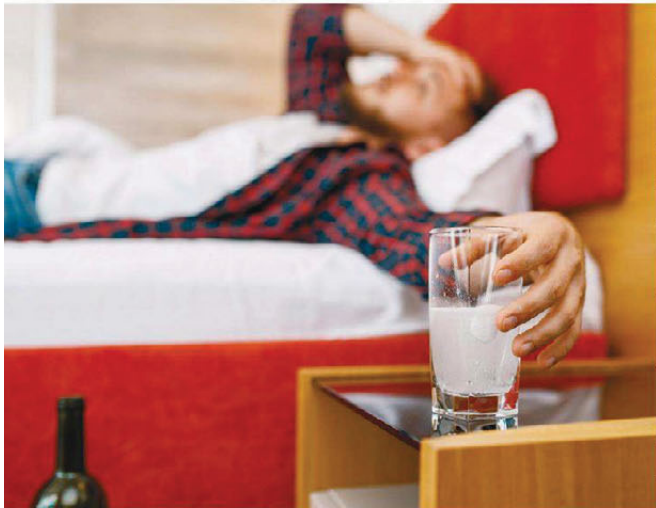
9. Hvilken tidligere modell og reality-TV-deltager (bildet) ble nylig beskyldt av Victoria Beckham for å plagiere hennes varemerke for kosmetikk?

10. Hvilket land har nylig skjenket et Boeing 747 til det amerikanske Forsvarsdepartementet?

11. Hva heter lidelsen på fire bokstaver som resulterer i konsentrasjonsvansker og høyt energinivå?

12. Hva heter øya i Stillehavet som Thor Heyerdahl hadde mange ekspedisjoner til, blant annet for å undersøke sin teori om at det var en eldgammel forbindelse mellom stillehavsøyene og Sør-Amerika?

Svar: 1: Mohamed Salah 2: Ludvig/Louis XIV (14.) 3: Finn Skårderud 4: Sjakk. Taliban-prestene mener at det er et pengespill, som i samsvar med sharia er forbudt i islam. 5: Bernt Balchen. 6. Sea King 7: George Best 8: 15 kroner 9: Vendela Kirsebom 10: Qatar 11: ADHD 12: Påskeøya

SKYGGER	↓	HVOR-VIDT	↓	ANSE-ELSE	HAUG	ØY I MIDDEL-HAVET	↓	SKIVE	↓	FYLLE
BISMAK		ENDEN				ØKUESP. DØGN		450		
→			→						↘	
STARTET								FARTØY SINT		
ALDRI			BRY	BUNKE						
TRAGISK KONGE					LÅT		ENSOM ENERGI-BYRÅ			
HELT LIK OPP-HOLDT SEG				KJØLE-MIDDEL KNIPE					↓	SVELLER
		DESIG-NET	ØKS EGENT-LIG					STONE BRENNET		
	ALVEN BEFRIS					BLAD SETE				
					BLOD-FAKTOR		SPILE BEMERK			
			NORD-MANN STRØ							
MOBIL-MELDING TEMPO				HUS-VÆRE BYGGET						DRAKK
					STOPPE		NAG BERØRE			
			HELLES BEHOV				STIKKE TIL KRIBLET			
PYTT		↘						↘		
	↓	MÅL		BRYGGE I ØSLO TETT VED					KAMU-FLERTE	
						RADIO-MERKE LYDENE				MÅLE
		↳						VASS-DRAGET UTEN NAVN		
PARTI			PLETT-FRI PINEN				KOOPERAT-IVEN SVØMME-FUGLEN			
					MYNTEN PLANET					
ENDELSE				ELV TELEFON-SYSTEM				SKRATTE HELT PERFEKT		
→	↳						↓	IOWA		FØR
		VÅPEN	AMFE-TAMIN PLAGG-DEL						GRÅDIGE	
	HEMMET RETT					TEORI VENDE				
				KLABB OG BABB SØTSAK						
VANLIG										
					LA STEIN					10

							2	9
8		6					7	5
		5		4	8	1		
		7	4	5	9		6	
	8	4			7			
3	5			8				7
5		2		3		6	9	4
4	6			7			8	
			5					

		5			2		9	
			9				1	
	3					7		
7			1		5		6	
		9	7	6				1
			4			3		
8								4
		3						
1		2		7		5		

8				7		5		
7		2	5	8		9		
	5				2			
		3				1		9
			6		1			
4		5				7		
			3				1	
		4		2	8	6		3
		6		1				4

5	1			9		4		
4				6				
3						6		9
8					7			
	3		2	4	8		5	
			9					1
7		2						3
				7				6
		4		5			7	8

				1	5	4		
9			4	8			2	
6		4						
	2		8				9	
		3				5		
	6				4		8	
						2		5
	3			2	1			9
		8	5	6				

5			7				1	
				2		4		
9				1				3
	8		9					1
7	3						8	
		6		3			5	
4						8	2	7
								4
	6		4		1			

8	6	2	4	7	1	5	3	9
3	7	9	2	8	5	1	6	4
4	5	1	6	9	3	8	2	7
1	9	6	8	3	4	7	5	2
7	3	4	1	5	2	9	8	6
2	8	5	9	6	7	3	4	1
9	4	8	5	1	6	2	7	3
6	1	7	3	2	8	4	9	5
5	2	3	7	4	9	6	1	8

4	9	8	5	7	6	2	3
3	5	6	8	2	9	7	1
7	1	2	4	6	3	8	5
6	8	7	3	9	2	5	4
5	2	3	1	4	7	6	9
9	4	1	7	5	3	8	2
8	7	4	2	1	9	5	6
2	3	1	9	4	7	5	6

1	9	5	2	8	3	7	6
2	4	8	1	7	5	9	3
3	6	3	9	2	4	8	7
4	7	9	5	1	6	3	2
5	1	2	8	4	7	9	6
6	8	7	3	6	5	2	4
7	3	6	4	9	1	5	8
8	5	4	2	3	8	7	1
9	2	1	6	7	9	4	5

4	7	5	3	1	2	8	9	6
2	8	6	9	5	7	4	1	3
9	3	1	6	8	4	7	5	2
7	2	4	1	3	5	9	6	8
3	5	9	7	6	8	2	4	1
6	1	8	4	2	9	3	7	5
8	6	7	5	9	3	1	2	4
5	9	3	2	4	1	6	8	7
1	4	2	8	7	6	5	3	9

8	1	6	4	3	5	9	2	7	8
6	9	8	3	1	7	2	5	4	6
3	7	5	2	4	8	6	1	9	3
1	2	4	7	9	3	5	8	6	1
6	6	3	1	2	4	8	9	5	7
4	8	9	5	6	1	7	3	2	4
9	3	7	8	5	2	4	6	1	9
5	1	6	7	9	3	4	8	2	5

2	9	3	8	5	6	4	7	1	2
3	1	6	1	9	7	2	5	8	3
4	5	7	2	8	3	1	6	9	4
7	3	5	9	1	8	6	2	4	7
1	6	8	4	3	2	7	9	5	1
8	1	2	7	4	5	9	3	6	8
6	2	9	5	7	4	8	1	3	6
8	1	6	2	9	3	4	7	5	
7	4	3	6	1	5	8	2	9	

[illegible]

**Vinner, påskeekstra-kryss:
Bodil Gina Grindvik Uri, Skodje**

Navn:

Adresse:

Løsningen sendes i en konvolutt til
Vi Menn, 0441 Oslo (merkes uke 22)
eller legg inn løsningsgatene på nettstedet
kryssord.no/innleveringer
Svarfrist: 13. juni

**NYTT BLAD MED
VARIERTE OG LETTE OPPGAVER!**

I BUTIKKEN FRA 16. MAI!

ÅPENT HJEM: Maureen Cosgrove åpnet sitt hjem i småbyen Carshalton, like syd for London for en datter i trøbbel og hennes kjæreste. De to fant den 65 år gamle kvinnen død på gulvet.

MASEMORD

Den 65 år gamle enken ble funnet død, liggende på kjøkkengulvet i sitt eget hus. Noen hadde sett seg lei på kvinnens stadige innblanding i andres gjøren og laden. ►

Monologen som kom ut av høyttalerne, fremsto oppsiktsvekkende. Rett nok hadde politifolkene sterke mistanker, men å få en slik tilståelse hadde de aldri sett for seg:

– Kjære Gud, tilgi meg for det jeg har gjort.

Personen etterforskerne holdt under oppsikt, gråt for seg selv i bilen uten å vite at den var avlyttet av politiet.

– Jeg maktet bare ikke mer. Hver eneste dag brøt hun meg ned med mas. Kjære Gud, kan du tilgi meg?

Drept i eget hus

Maureen Cosgrove (65) ble sist sett i live av en nabo idet hun returnerte til huset sitt i det velstående nabolaget i Carshalton Beeches, 20 kilometer sør for sentrum av London. Naboen tidfestet sin observasjon til klokken 11.20, formiddagen 24. mars 2009.

Samme ettermiddag hadde Maureens datter Lucy og hennes kjæreste blitt bekymret da Maureen ikke svarte på telefonen. Paret reiste ut til huset.

Der fant de Maureen død på kjøkkengulvet.

Politiet fastslo at Maureen var blitt kvalt, og at drapet hadde funnet sted kort tid etter at Maureen kom hjem etter tannlegebesøk samme formiddag.

– Vesken hennes var borte, sa sjefetterforsker i saken John McFarlane i London-politiet til TV-dokumentaren «Nightmare In Suburbia».

Men da politifolk fant Maureens veske på en naboeiendom, gikk sjefetterforsker McFarlane og kollegene raskt vekk fra teorier om at drapet kunne skyldes et innbrudd eller et ran som gikk galt.

– I vesken lå både betalingskortene hennes og en større sum i kontanter. I tillegg var ingen dører i offerets hus brutt opp, sa sjefetterforsker McFarlane.

Etterforskerne mistenke at åstedet var arrangert for å villede politiet om motivet for drapet på 65 år gamle Maureen.

Populær i nabolaget

Maureen Cosgrove hadde jobbet som lærer ved en lokal skole. Hun jobbet også som rideinstruktør for bevegelseshemmede barn, og deltok i veldedighetsarbeid i lokalsamfunnet.

– Hun stilte opp for alle, sa en nær venninne av Maureen til The Daily Mail.

Maureen og hennes avdøde ektemann hadde fått fire barn sammen.

– Vi var en sammensveiset familie under oppveksten, sa Maureen Cosgroves sønn John Cosgrove til «Nightmare In Suburbia».

– Min mor var omsorgsfull og kjærlig, én man bestandig kunne gå til.

Men familiebildet var litt mer nyansert: Datteren Lucy Rees (34), som sammen med kjæresten hadde funnet moren Maureen død, hadde en annen opplevelse. På en kronglete vei gjennom ungdomstid og tidlig voksenliv, hadde Lucy slitt med misbruk av alkohol og andre rusmidler. Noen år i forveien hadde hun fått flytte inn igjen i barndomshjemmet hos foreldrene, som hadde hjulpet Lucy med den daglige omsorgen av hennes to barn.

Etter familiefaren Terrence' dødsfall i 2007, hadde Maureen også latt Lucys nye kjæreste og far til datterens ufødte barn få flytte inn i huset sammen med dem.

Men det nye medlemmet av husholdningen hadde raskt voldt Maureen mer irritasjon enn glede. Til tross for at paret nå ventet barn sammen.

Bidro ikke

Lucys kjæreste, skotsk-irske George Maben (45), var uten jobb og delvis arbeidsufør.

– Han bidro ikke økonomisk, og min mor måtte isteden forsørge ham, sa Maureens sønn John, og la til at George Maben ved flere anledninger skal ha utvist eiesyk og kontrollerende oppførsel, blant annet under en familietur til Spania.

George Maben skal heller ikke vært særlig villig til å hjelpe til med husarbeid. Isteden gikk han rundt med skoene på innendørs, og kastet gjerne sigarett sneiper fra seg på gulvet.

– Min mor mente han manglet dannelse, sa Maureens sønn John.

Den godt voksne kvinnen skal gjentatte ganger ha tatt opp sin misnøye direkte med George Maben. Da situasjonen øyensyn-

lig ikke bedret seg, besluttet Maureen mot slutten av 2008 at nok var nok; George Maben fikk ikke lenger lov å bo med dem i huset.

– George Maben tok dette tungt, forklarte John.

Ikke bare ble Maben kastet ut. Den sjalu George Maben skal også ha likt dårlig at Maureen planla en ny ferietur til utlandet for seg, Lucy og barna. For denne gangen inngikk han ikke i ferieplanene.

« Min mor mente han manglet dannelse.

IAN NICHOLSON/GETTY IMAGES

REX/NTB

POPULÆR: Maureen Cosgrove (65) var vel ansett og populær som sosialt engasjert lærerpensjonist i småbyen Carshalton. Men noen mente hun maste for mye.

RASK MISTANKE: En veske som ikke var tømt, en historie med huller og en skult mikrofon i en bil ledet politiinspektør og etterforskningsleder John McFarlane til mannen som ble dømt for drap på Maureen Cosgrove.

Samarbeidsvillig

Da etterforskerne hadde pratet med George Maben og med Lucy kort tid etter at de fant Maureen død, hadde kjæresteparet gitt noe sprikende forklaringer rundt likfunnet og hvem av dem som oppdaget Maureens lik.

Lucy hadde forklart at hun var den som fant moren død.

George Maben hevdet det var ham.

Ellers fremsto George Maben i utgangspunktet ryddig og samarbeidsvillig overfor etterforskerne. Om formiddagen drapet ble begått, hadde Maben møtt sin kjæreste Lucy på en restaurant i sentrum, kunne han fortelle etterforskerne.

– Han var jovial og høflig, og ga detaljerte svar på alt, sa sjefetterforsker John McFarlane. ▶

GODT KJENT: Drapet på Maureen Cosgrove berørte mange i Carshalton, ettersom den pensjonerte læreren fra St. Philommena's school var godt kjent blant flere generasjoner innbyggere.

NEIL CLIFTON/WIKIMEDIA COMMONS

SØVNIG SMÅBY: Carshalton der Maureen Cosgrove bodde, fremstår som alt annet enn et sted der rovmord på enker kunne finne sted.

Men da etterforskerne begynte å ettergå tidspunktene og stedene George Maben hevdet å ha vært, slo forklaringene sprekker.

Historien raknet

– Ingen kunne huske å ha sett George Maben da vi sjekket, sa sjefetterforsker McFarlane.

Dessuten hadde ikke George og Lucy ankommet restauranten samtidig: Lucy hadde ankommet til avtalt tid 11.45, George Maben hadde ikke ankommet restauranten før 12.30t – med andre ord om lag 45–60 minutter etter det antatte drapstidspunktet.

Og da etterforskerne gjennomgikk opptak fra overvåkingskameraer i området, begynte det å gå opp for dem at den utad sam-

AVSLØRT: Opptak fra overvåkingskameraer viste hvordan George Maben gikk inn i huset til Maureen Cosgrove.

arbeidsvillige George Maben muligens visste mer om drapssaken enn han ga inntrykk av.

Bussopptakene

Kameraopptak fra en buss, viste George Maben gå av på en holde-

plass rett ved Maureens hus drapsformiddagen. Opptak fra andre overvåkingskameraer fanget ham opp rett ved Maureens hus like etter. Andre opptak viste ham kvitte seg med gjenstander i og ved en søppelbøtte i sentrum av Carshalton noe senere. Spesielt funnet av en jakke med George Mabens DNA og fibre fra genseren Maureen hadde på seg da hun ble funnet død, fikk etterforskerne til å konkludere:

– Vi mistenkte nå George Maben for å stå bak drapet, sa sjefetterforsker McFarlane.

Etterforskerne mente George

Maben måtte ha gjemt seg i Maureens hage til han så henne komme hjem fra tannlegetimen. Kort tid etter må han ha ringt på dørklokken. Og deretter; etter å ha blitt sluppet inn, må han ha angrepet og kvalt Maureen før han så dro og møtte Lucy for lunsj.

Historien virket sannsynlig, men McFarlane og kollegene visste de måtte ha mer.

Fellen

Etterforskerne besluttet å legge en felle for George Maben.

– Vi hadde holdt tilbake informasjon i saken, blant annet om funnet av Maureens veske, sa sjefetterforsker John McFarlane.

Etterforskerne oppsøkte nå George Maben og Lucy og fortalte dem om funnene de hadde gjort, og at de med dette forventet en rask oppklaring av saken.

Paret tok politiets orientering på ytterst forskjellige måter, registrerte McFarlane:

– Lucy virket genuint lettet og glad.

George Maben, derimot, så ut til å ta nyhetene fra politiet med alt annet enn glede.

– Han virket stresset og lei seg.

Etterforskerne monterte også avlyttingsutstyr i Lucys Ford Focus. Raskt fikk de svarene de hadde håpet på.

Tilsto til Gud

Opptak gjort i bilen mens Lucy var inne i en butikk, røpet en dypt fortvilet George Maben: Etterforskerne hørte han snakke med seg selv og be til Gud om tilgivelse for «det han hadde gjort».

Etterforskerne var overbevist om at de satt med en tilståelse av drapet på Maureen, George Magens tilkomne svigermor.

Under rettssaken i november 2009 prosederte aktor på at George Maben begikk drapet fordi forholdet mellom ham og svigermoren Maureen Cosgrove hadde blitt svært dårlig.

– Med henne ute av veien, kunne tiltalte se en fremtid for seg selv, Lucy, hennes barn og deres ufødte barn uten noen form for restriksjoner fra Maureen Cosgroves side, sa aktor i retten.

I retten blånektet George Maben for alt.

«Tilståelsen» i bilen hadde ikke handlet om et drap: Han hadde

« Han var jovial og høflig, og ga detaljerte svar på alt.

OVERVÅKET: Stor tetthet av overvåkningskameraer gjorde at etterforskerne kunne følge bevegelsene til George Maben i Carshalton drapsdagen.

PÅ VEI TIL LUNSJ: Dette bilde fra et overvåkningskamera i Carshalton sentrum viser George Maben på vei til restauranten der hans gravide kjæreste ventet, like etter drapet.

SVIGERMORDER: George Maben og hans tilkomne svigermor kom ikke særlig godt overens. Forholdet endte i utkastelse og forferdelse. Forholdene han levde under var så ille, mente retten, at de ble tatt med som formildende omstendighet da straffen skulle utmåles.

VANT SYMPATI HOS RETTEN

I dommen mot George Maben ble drapet beskrevet som nøye planlagt.

– Han sørget for at Lucy ikke var til stede i huset og at han ikke ville bli forstyrret. Han ble gitt tilgang til huset av en sårbar kvinne som stolte på at hun var trygg sammen med ham,» het i dommen.

Dommeren i saken Jeremy Roberts mente allikevel at flere formildende omstendigheter forelå:

Drapet måtte ha blitt utført i ren desperasjon etter at George Maben over lengre tid hadde vært under et «enormt press» og måtte ha kjent på en sterk frykt for ikke å få være sammen med kvinnen han elsket og deres ufødte barn.

– Via din bønn om tilgivelse kommer det frem at du generelt er en snill og omsorgsfull person som ofte har hjulpet andre. Jeg tror ikke du vil gjøre noe lignende igjen, sa dommer Jeremy Roberts da han forkynnte straffen på 13 års fengsel.

Straffeutmålingen ble møtt med sterke protester fra Maureens pårørende. Straffen ble senere skjerpet til 18 år.

bedt Gud om tilgivelse for å ha stjålet 50 pund fra sin egen mor.

George Maben ble ikke trodd. En enstemmig jury fant ham skyldig etter tiltalen på overlagt drap.

Kilder: crimelibrary.org,
The King v George John Maben,
bbc.com, «Nightmare In Suburbia»,
The Guardian, The Daily Mail,
standard.co.uk

Potente piller

Det to travtrenerne sto og snakket sammen.

– Jeg hadde skikkelig problemer med avlshingsten jeg kjøpte nylig, sa den ene.

– Jaha?

– Han virket helt uinteressert i hoppene. Jeg fikk dyrløgen til å se på ham, og han fant ikke noe galt. Men han ga meg noen piller som skulle få fart på sakene. Og de skal jeg hilse og si at virket! Hingsten var på hoppene både sent og tidlig og kunne aldri få nok. Nå lurar jeg bare på hva slags piller dette kan ha vært. De var små og grønne, cirka en halv centimeter i diameter og smaker svakt av peppermynthe ...

Uoppmerksom

Skipperen på fiskebåten hadde bursdag, noe som ble feiret med både øl og dram.

Autopiloten tok seg av navigeringen og oppmerksomheten til skipper og mannskap var så som så.

Plutselig lød det et voldsomt brak, noe som fikk alle til å fare opp og stirre ut. Der fikk de øye på en håndfull karer som lå og kavet i sjøen midt i et garnbruk.

– Er dere helt sprø, ropte skipperen, – sette garn her midt ute på havet, uten båt!

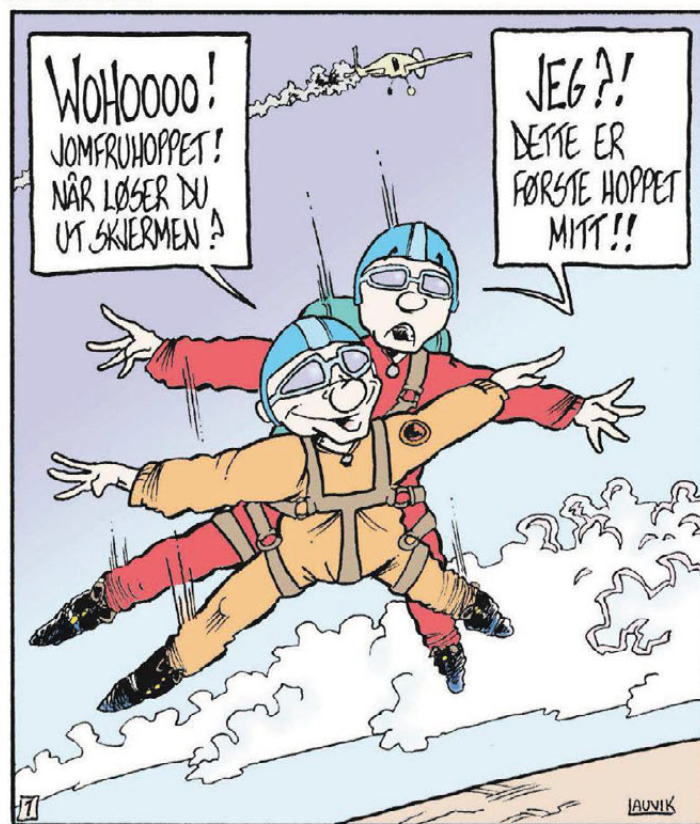
På magisk vis

– Jeg tror jeg kunne gjort det stort som tryllekunstner.

– Hva har satt deg på den tanken?

– Vel, en gang tryllet jeg en ryggmassasje om til to unger og et stort boliglån.

OPPGULP

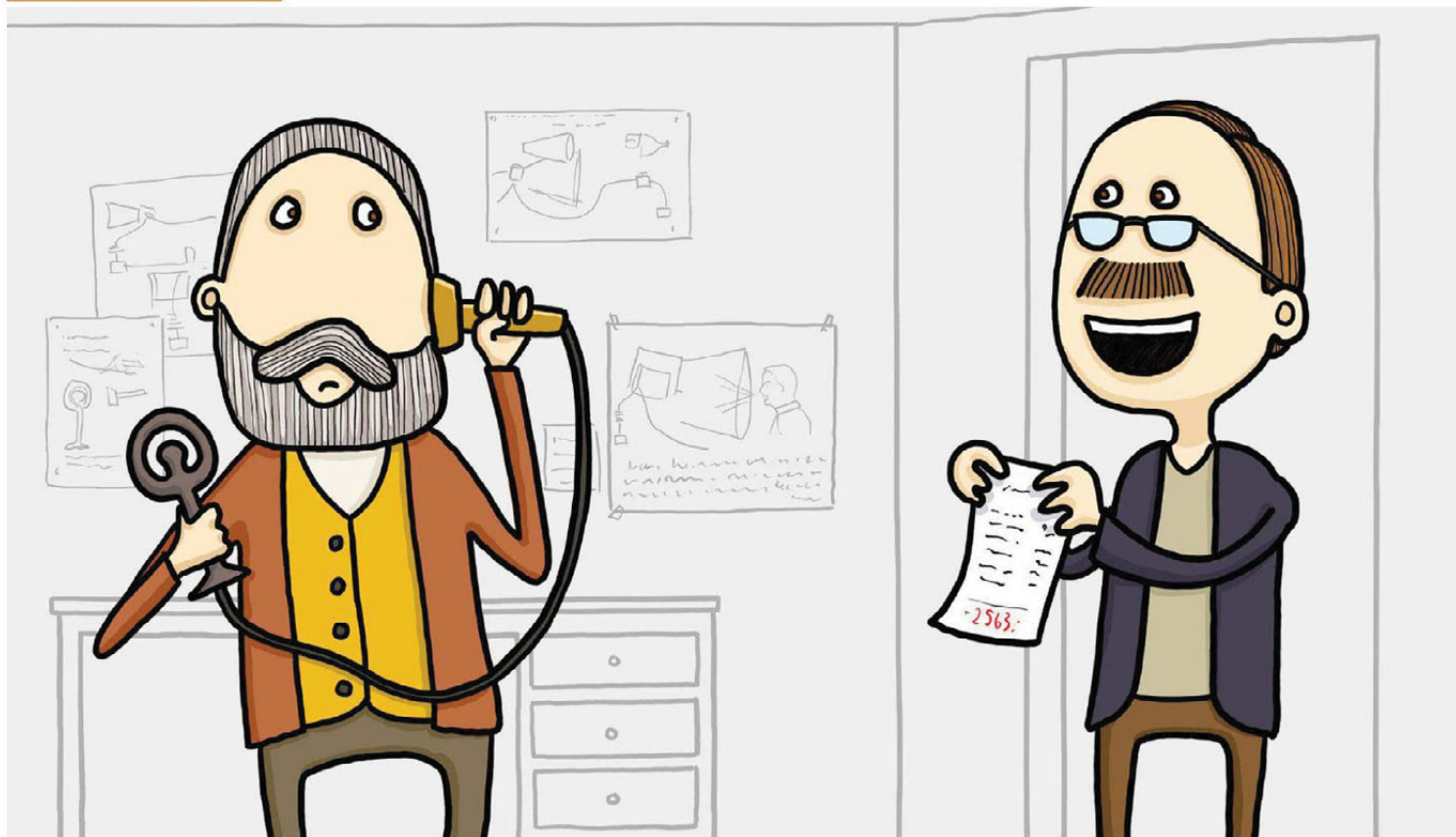

PANOLIS

PANOLIS

Alexander Graham Bell og mannen som akkurat har funnet opp telefonregningen

Ektemann søkes

En kvinne slengte seg ned på barkrakken til småbyens eneste pub og stirret forskende ut i lokalet.

– Jeg skal ikke legge skjul på at jeg er på jakt etter en ektemann, sa hun til bartenderen.

– Men Rita, sa han, – du har jo en fra før!

– Det stemmer, sa hun, – det er han jeg er på jakt etter!

Lånekort

Politiet hadde stoppet en sjåfør som de syntes så altfor ung ut til å kjøre bil.

– Kan jeg få se på førerkortet ditt? spurte konstabelen.

– Klart det, sa spirrevippen bak rattet, – men du må love å gi det tilbake, for det er storebroren min sitt!

Avgjørende bildebevis

Mannen: – Når jeg dør, så vil jeg gjerne ha et bilde av deg med meg i kista.

Kona: – Åh, det var da en søt tanke!

Mannen: – Tja, det er vel mer for å kunne vise St. Peter at jeg allerede har avtjent min tid i helvete ...

Frekk og freidig

Hørt i ostedisken:

– Har dere noen ost som dere tror kan passe en som meg?

– Ja, her er en som er moden og halvfeit!

Nølende navigasjon

Kontrolltårnet på småflyplassen anropte flyeleven som var ute på sin første soloflygning.

– Kan du oppgi posisjon? spurte tårnet.

– Ja-a, sa den vordende flygeren litt nølende, – jeg er rett ved siden av en sky som ser litt ut som en løve.

– Kan du være litt mer spesifikk? spurte tårnet med et svakt sukk.

– Ja, absolutt, sa eleven, – Simba!

FLISESPIKKER

© Øyvind Sagåsen

Eksen kan dukke opp

– Jeg er hele tiden litt nervøs for å støte på eksmannen min, sa den ene venninna til den andre.

– Jeg trodde han hadde forlatt deg for godt?

– Jo, men hagen må jo tross alt spavendes fra tid til annen!

I omstendigheter

Linda hadde vært hos legen for en grundig sjekk.

– Det ser ut som om du kommer til å spise for to heretter, sa legen.

– Jøss, sa Linda og lyste opp.

– Det er strålende nyheter, samboeren og jeg har prøvd å få det til i nesten to år! Og nå er jeg endelig gravid! Jeg ringe med en gang!

– Nei, du misforstår, sa legen, – du har bendelorm.

Lyssky praksis

– Du må være veldig forsiktig med hva du kjøper på Temu.

– Det vet jeg, men har du vært spesielt uheldig i det siste?

– Ja, jeg kjøpte en penisforstørrelsestørre, men fikk et forstørrelsesglass og en lapp der det sto: «Må ikke brukes i sterkt sollys!»

Sleivete kommentar

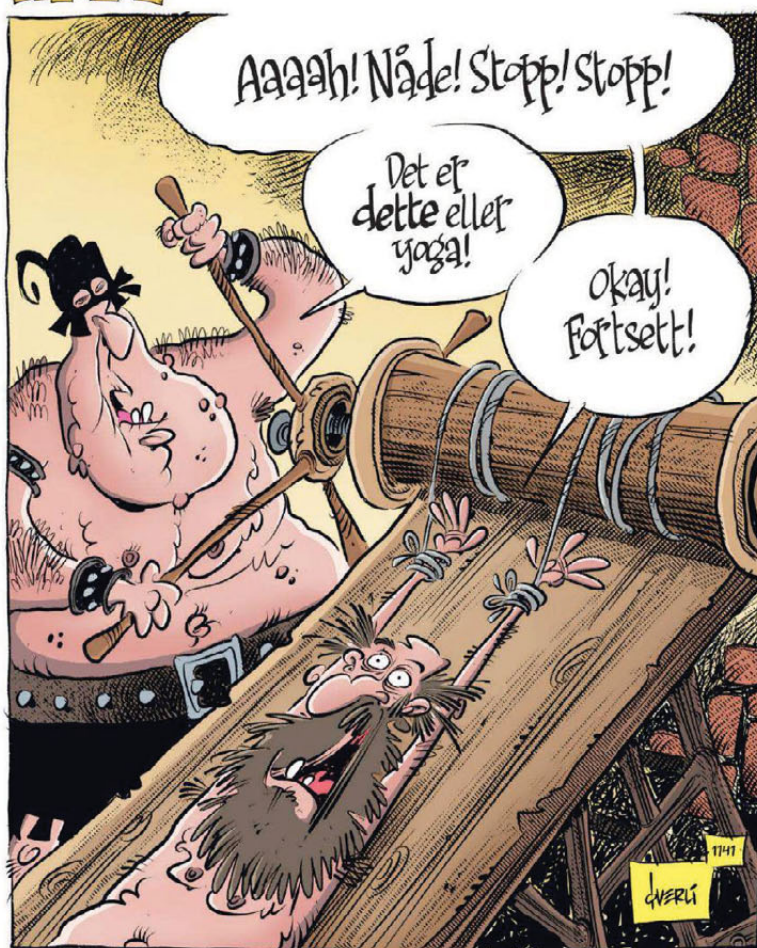
– Hvordan har du fått deg den praktfulle blåveisen?

– Vel, etter en storrensjøring hjemme i går, så sukket min kone og sa: «Jeg har fått blemmer i hendene av kosten!»

– Og da svarte du ...?

– «Så ta bilen neste gang du skal noe sted ...»

Ruteid

av Børge Lund © B. Lund/distr./strandcomics.no

Til pass

Hørte du hva som skjedde med han idiotiske broren til Leif i går?

- Nei?
- Jo, han var overstadig beruset og ble kastet ut fra puben i Storgata. Utenfor så han to karer i make klær og spurte dem om de var homofile.
- Og så ble han banket opp?
- Nei, de arresterte ham.

Åpent mål

- Vet du hva jeg synes er ironisk? sa Bente.
- Nei, hva da? spurte Irene.
- Mannen min sitter og roper til gutta på fotball-landslaget at de må «stille inn sikket, for pokker» når de bommer på mål. Før han i pausen går ut og pisser på hele doringen!

Dårlig selvtillit

På firmaets sommerfest tok single Sigurd endelig mot til seg og gikk bort til fine Fay på regnskap.

- Jeg vil gjerne be deg på en date, begynte han, - men du synes vel jeg er utiltrekkende.
- Hvem har sagt det? utbrøt hun.
- Synes du ikke at jeg er det, altså?
- Jo, jo, men jeg vil vite hvem som har fortalt deg det!

Bønn, James Bønn

- På jobben kaller de meg 007....
- Hvorfor det?
- 0 kompetanse, 0 arbeidsmoral, 7 kaffepauser.

Ikke kresen

- Lille Oscar: - Hvordan var det jeg ble til, pappa?
- Pappa: - Det var storken.
- Lille Oscar: - Men pappa, du harver jo over hva som helst!

A photograph of a modern outdoor patio. In the foreground, two white lounge chairs with metal frames are positioned on a light-colored wooden deck. To the left, a tall, dense bamboo screen provides privacy. In the background, a wooden building with a white roof and a metal rack holding towels and coats is visible. A small table with a glass of water and a white pitcher sits next to the chairs. A woven basket with a white cloth is on the deck. The overall atmosphere is serene and modern.

Utgangspunktet var en ordinær hage. Et utespas gjør både hagen vakrere og gir merverdi i hverdagen med et preg av luksus, tenkte nevenyttige Andreas Mufic. Kona Marlene smeltet tvert.

DE NEVENYTTIGES

FAVORITTSTED: Badstuhuset fra Polhus har samme mål som bassenget; 2x2 meter. Ved å behandle ytterveggene med Sioox fikk bordene samme gråaktige nyanse som terrassen, bygget av trykkimpregnert tre og behandlet med linoljesåpe. Marlene og Andreas påfører terrassen linoljesåpe en gang i året, etter først å ha vasket den. Da pryddresset allerede var plantet der utespaet skulle bygges, valgte man å bygge inn bedene i terrassen.

HAGE-SJOKK

Tekst: **Pia Mattsson**

Foto: **Pernilla Wästberg**

Denne reportasjen ble først trykket i magasinet Hageliv og uterom

deer og drømmer er til for å realiseres. Kanskje ikke i samme øyeblikk som de dukker opp, og noen ganger på en annen måte enn man først tenkte. Da Marlene og Andreas Mufic bygde huset sitt i 2007, ønsket de å ha en badstue innendørs.

Det ble aldri noe av.

12 år senere tok de endelig steget, men på en helt annen måte: et badstuhus med tilhørende utendørs svømmebasseng.

– Det er nok det beste hageprosjektet vi har gjort, sier Marlene.

– Noen ting har bare nyhetens interesse, men så mister man etter hvert interessen. Slik er det ikke med vårt utespa. Vi bruker det så mye vi kan.

Moro erstattet sunnhet

Tre år har gått siden Marlene og Andreas bestemte seg for å forvandle hagens dyrkingsparti til noe mer nytelsesfylt. Den store kassen de bygde for å dyrke egne gulrøtter, salater, bønner og annet spiselig grønt, ble ikke den suksessen de hadde håpet på.

Det så fint ut, men ambisjonene til familien var ikke sterke nok i lengden, og de visnet etter noen år. Men snart begynte en ny, gammel idé å spire.

– Et badstuhus med et lite basseng ved siden av, sier Marlene. Mye mer moro enn vår første idé med badstue innendørs. Og betydelig mer nytelsesfylt. Et eget utespa i hagen!

Bassenginnsats

Da frøet var sådd, begynte ideen å spire. En dag så Marlene en reportasje i et interiørmagasin og et lite, lekkert metallbasseng som eieren selv hadde designet. Hun ble forelsket med en gang – det var et slikt basseng de skulle ha. Men hvor finner man et slikt?

– Jeg ringte rundt til forskjellige spa-anlegg og lette på nettet, og til slutt fikk jeg napp langt opp i Norrland i Sverige. Bedriften hadde nylig laget noen bassenginnsatser i rustfritt stål, 2 x 2 meter.

RENSLIG: Bassengets og terrassens plassering gir ikke bare en visuell kontakt med familiens hus og resten av hagen. Det har blitt en sammenhengende helhet der man kan gå tørrskodd fra huset til badstuen på samme terrasse. En praktisk løsning som gjør at man slipper å dra med seg gress og annet fra hagen som lett setter seg fast under føttene. Rottingkurv samt sitteputer fra Ikea.

– Neste søk handlet om å finne riktig badstuhus, fortsetter Marlene og Andreas.

– Vi ville ha en badstue med stort glassparti på en av sidene for å kunne bade og samtidig ha utsikt til bassenget og hagen.

Også her måtte vi lete en del før vi fant riktig løsning.

I tillegg til spesialbestilte elementer, har høyst folkelige butikkjeder som Claes Ohlson og Ikea vært kilde til spa-detalljer.

BEBOERNE

Marlene og Andreas Mufic, barna Calle og Stella og hunden Holly.

Har oppført: Utespa fra 2019. Badstuhus og basseng, begge på 2 x 2 m. Utendørs dusj. Omsluttende terrasse på 140 m²

SER UT: Fra badstuen har man en fin utsikt over bassenget via store glasspartier rett frem. Men badstuhuset er også utstyrt med mindre vinduer; et rektangulært liggende på den ene siden og et rundt i badstudøren. Badstubøtte med skuffe i finsk design fra Kolo.

BADEGLADE: Hjemme hos familien Andreas og Marlene Mufic bades det hjemme i hagen i eget utespa.

PRAKTISK OG FINT: På veggen ved siden av badstudøren er hyllen for blant annet drikkeglass og håndklær, samt krokar fra Clas Ohlson for badekåper. På baksiden av badstuhuset har det blitt installert en utendørs dusj.

« Mye mer moro enn vår første idé med badstue innendørs.

Midtpunkt

Familiens kjære utespa har også blitt hagens sosiale midtpunkt, spesielt om sommeren. Her ikke bare bader og soler man seg. På lune sommerkvelder rulles også grillen hit når middagen nærmer seg. Og når venner kommer på

besøk, har de nå alltid badetøy med seg for en dukkert før eller etter maten.

Med fasiten i hånd kan Marlene konstatere at plasseringen av badstuehus og basseng ikke kunne blitt mye bedre.

– Vi hadde allerede bygget ut

BINDER SAMMEN: For å visuelt knytte sammen basseng-innsatsen i rustfritt syrefast stål fra Vedpool med badstuehuset, fikk paret lagt en aluminiumsramme rundt taket og rammet inn bambusen med kanter i samme materiale. Bassengdybde 107 cm

FRISTENDE: Oppfriskende og godt ved bassenget: vann med limebåter og espressokopper i keramikk på betongfat.

terrassen vår betydelig. Hvis vi la utespaet nær terrassen, kunne vi bygge sammen husets store terrasse i ulike nivåer med badstue- og bassengområdet, forklarer Marlene.

Forlengelse av huset

– Utespaet skulle med andre ord bli en forlengelse av huset. Ikke gjemmes bort i en skjult krok i hagen. Vi ønsket å se bassenget uansett hvor på husets terrasse vi befant oss.

To separate strukturer, forenet til en felles helhet via en terrasse. En løsning som krevde et harmonisk uttrykk mellom familiens moderne hus og det tenkte bassengområdet. Et utespa med skandinavisk preg ble det.

– Ingen søreuropeiske tegn altså, mer et avskåret og strengt uttrykk i grått, presiserer Marlene.

Det tok seks måneder fra idé til ferdig resultat. En del håndverks-hjelp var nødvendig, men mye, inkludert hele terrassen, bygde Andreas og hans far selv.

Hagens smykke kan brukes året rundt. Marlene elsker å bade der. Eller bare sitte ved bassengkanten og prate. Det er en ro og omsluttende følelse ved bassenget som fremmer gode samtaler.

Vintertid da? Marlene ler godt:

– Oppvarmet vann i så fall, jeg er ingen vinterbader, men det burde jeg kanskje prøve hjemme!

SKYGGEFULLT HJØRNE: Loungeområdet er plassert ved enden av gangbroen. Bambusmattene i taket er hengt opp for å skape skygge. Bambusstolen, sofaen og bordet er gammelt, men bordet har fått en ny bordplate av tre.

Hage på budsjett

I Neel og Kaspers hage har de gode ideene fått gro. Resultatet er lav pris og høy verdi for hele familien.

Tekst: **Rikke Graff Juel**

Foto: **Christina Kayser O**
Styling: **Rikke Graff Juel**

Den 635 kvadratmeter store hagen var ikke særlig imponerende da Neel og Kasper flyttet inn. Gressplen var standard, et

par flislagte terrasser og et enkelt tre var alt.

På fire år har paret forvandlet det store, åpne uterommet til en familiehage delt opp i små soner, hvor det er noe for alle.

– Målet var å ha noe for alle. Hagen er ikke så stor, så all plass måtte utnyttes, forteller paret.

Felles for deres mange prosjek-

BRUKTFUNN: Det gamle veggskapet rommer blant annet hagesakser og gjødsel.

GJENBRUK: Både spannet og vannkannen i sink er funnet brukt. Treet som er en lønn, har Neels mor gravd opp fra hagen sin.

ter har vært at det skulle være hyggelig å bygge, skape verdi for hele familien i hverdagen, og at de skulle kunne realiseres uten å sprengte budsjettet.

Det første og viktigste var å skape mer grønt med trær og staudebed, og å grave ned en trampoline til barna.

– Vi valgte å bygge terrassen bakerst i hagen, fordi det er her kveldssolen er. Vi kan forflytte oss innenfra huset til den nederste delen av hagen uten sko om sommeren, sier Kasper. □

Ved Mats Schjølberg, Ushagen

HVIS DERE KJØPER
EN TESLA, SÅ SLENGER
JEG PÅ EN KILO OST!

NYTT FRA NETT

➤ **DEN PAKISTANSKE
REMAKEN AV TITANIC
SKAL VÆRE FANTASTISK!**

PAKISTANIC

POCELUY_BREZHNEVA/INSTAGRAM

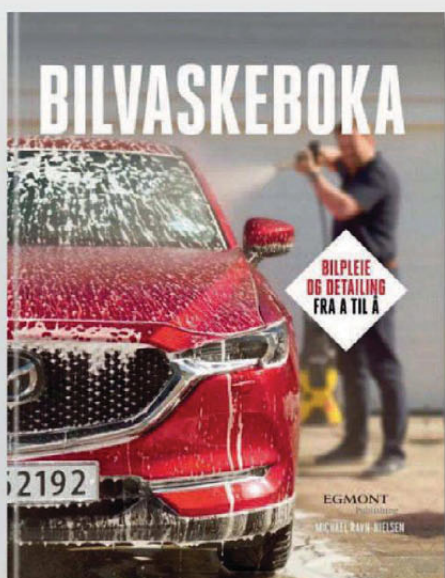
Lottomillionærer

Jeg sier ikke noe til noen om jeg vinner 100 millioner, men det vil være enkelte tegn ...

Er du glad i eldre biler? Prøv et abonnement på

Norsk Motorveteran har siden 1991 vært Norges største og mest profesjonelle magasin for alt som har med motorisert samferdselshistorie å gjøre, med tyngde på gamle biler og motorsykler i Norge.

Få 'Bilvaskeboka' i velkomstgave!

Alt du trenger å vite om bilvask og polering - det man i dag har begynt å kalle «detailing»! Michael Ravn-Nielsen deler sin erfaring og kompetanse i Norges første bok om bilvask og bilpleie. Boka er rikt illustrert av den profesjonelle detalieren Reidar Talset, og alle fremgangsmåter er beskrevet i detalj med forslag til hvilke bilpleieprodukter som kan brukes. Les om hvorfor god bilpleie kan spare deg for tid og penger. Forebygg skader og øk verdien på bilen. Oppdag gleden ved å ha bilpleie som hobby!

**Bestill på ved å skanne QR-koden:
Velg mellom:**

Et halvt år kr 599
Ett år kr 1099

+ kr 49 i porto i forsendelse for gaven

Abonnementet løper til oppsigelse. Etter introduksjonstilbudet vil faktura for neste periode være kr 679 for halvår og kr 1179 for ett år

Voksne norske menn har alltid fått gjøre to valg uten innblanding utenfra:

Valg av kone.

Og valg av bil.

Men ikke nå lenger.

Kona får de rett nok ha i fred.

Men valget av bil blir i stadig større grad utfordret av fremmede friere.

– Situasjonen kan minne litt

om 1970-tallet, sier daglig leder Frode Skaar-Ottesen i importselskapet Autoisme som inngår i bilforhandleren Sandven i Bergen.

Han følger utviklingen tett fra første rad: Som forhandler av prestisjemerker som Jaguar og Land Rover kjenner Sandven-gruppen luksus-bilmarkedet i Norge svært godt. Men når Skaar-Ottesen stiger ut av den røde sedanen på en racerbane i Shaoxing i Kina, er

han på ganske ukjent grunn. Og nettopp derfor ser han muligheter.

Riskoker-oppfølgere

For bilen Frode Skaar-Ottesen har presset på akselerasjon, bremses og oppførsel i krappe svinger i høy fart i Kina, utfordrer mange etablerte sannheter hjemme i Norge. Som at bilmerke går i arv.

Enn så lenge er den røde seda-

nen og dens grå storebror i SUV-klassen to i en tilsynelatende endeløs rekke av anonyme biler. Designet er delikat, førsteinntrykket gir forventning om ingeniørkunst av god merke, mens navnet Exlantix knapt kan utløse en eneste assosiasjon.

Likevel skal bilen ta opp konkurransen mot premium-versjoner av etablerte, tradisjonsrike, velkjente, veletablerte og trygge europeiske produsenter som

Flom av ukjente bilmerker frister nordmenn bort fra klassikere

Fyrrig frier

Audi, Mercedes, Opel, Volkswagen, Porsche, Peugeot, Citroën, Volvo og Jaguar.

– De japanske bilene kom inn på det norske bilmarkedet på 1970-tallet og ble i begynnelsen ansett som nokså likt utseende «riskokere» som ingen ville ha, minner Frode Skaar-Ottesen om.

Og så tok japanerne over store deler av markedet – slik kinesiske bilprodusenter er i ferd med å gjøre nå.

Yngre overtar

– Selv om endringer i bilbransjen krever at vi gjør en jobb i lanseringen, vil publikum raskt venne seg til nye merker, sier Frode Skaar-Ottesen.

– En viktig endring er at bil er blitt mindre viktig for å markere status blant nordmenn. Yngre

generasjoner er mindre opptatt av merkelojalitet. I stedet spør de hva de får av utstyr, rekkevidde, garanti til hvilken pris, sier Skaar-Ottesen.

Ifølge Statistisk sentralbyrå ble 152 000 personbiler importert til Norge i fjor. Nesten én av fire hadde opphav i Kina. Selv om

antallet importerte biler var på nivå med 2023, var samlet verdi syv prosent lavere. Større andel kinesiske biler solgt, senket snittprisen per bil. For bare fem år siden var andelen kinesiskproduserte biler beskjedne 2,1 prosent.

Elbiler utgjorde 92,3 prosent av personbilsalget i Norge i første kvartal i år, ifølge Opplysningsrådet for Veitrafikken (OFV).

Direktør Øyvind Solberg Thorsen i OFV slår fast at «fornuften rår».

«EXLANTIX»? Typebetegnelsen sier lite, navnene er som skapt gjennom å trille bokstaver ut av en kopp i tilfeldig rekkefølge. Men bilen som koster vesentlig mindre enn tilsvarende utstyrte europeiske premiumbiler, kan bli en slager blant yngre norske bilkjøpere med teknisk interesse.

Bilene blåser gjennom ladestasjonene på rekordtid og byr på luksus og teknologi som på de dyreste europeiske premiumbilene – men til en brøkdel av prisen. Kinesiske bilmerker som Exlantix truer med å snu opp ned på det norske markedet for premiumbiler.

UTFORDRER ETABLERTE SANNHETER:

Produsenten av SUV-en Exlantix ET utfordrer norske familietradisjoner der valg av bilmerke går i arv, og ønske om å markere status og tilhørighet. Og at kjøreegenskaper i toppklasse er forbeholdt biler i millionklassen.

Tesla ryddet vei

Paradoksalt nok har amerikanske Tesla ryddet vei for kinesiske bilmerker i Norge.

– Tesla gjorde det lettere for andre leverandører av elbiler å komme inn på markedet. Tesla var først, og de hadde neppe klart å etablere seg på samme måte i dag ved hjelp av folk som i sin iver etter å ta i bruk ny teknologi kunne leve med kø på verksteder og ventetid på reservedeler, sier Frode Skaar-Ottesen.

I august i fjor fikk Autoisme-sjefen en uventet henvendelse fra Kina. En representant

fra industrikonsernet Chery

– Kinas største bil-eksportør – lurte på om Sandven Gruppen med sitt solide fotfeste i det norske premium-markedet kunne tenke seg å lansere Cherys premium-merke i Norge.

– Norge har godt utdannede bilkjøpere, er fortrolig med bruk av nye energikilder for biler og

TRO PÅ KINESISK: – Norske bilkjøpere vil raskt venne seg til nye merker, sier Frode Skaar-Ottesen, daglig leder i Sandven Gruppens importselskap Autoisme i Bergen.

« ... bil er blitt mindre viktig for å markere status.

FLATT JERN: Exlantix SE har kjøreegenskaper som en sportslig limousin som vanligvis koster langt mer. Spørsmålet er hvor attraktiv den blir for norske kjøpere som veldig gjerne vil ha SUV eller stasjonsvogn.

ivrige på å ta i bruk nye produkter. Vi ønsket å se om vi kunne forstå norske kunder og behov skapt av deres livsstil og gjøre erfaringer vi kan overføre til resten av Europa, sier viseadministrerende direktør Lillian Xiong i Exlantix.

For den høye andelen elbiler i den norske kjøretøyparken har vakt oppsikt også i Kina.

Klare betingelser

Exlantix var effektive og klare i sine krav. Nordmennene likeså. Erfaringer andre kinesiske produsenter har gjort i Norge tilsier at risikoen ikke er ubetydelig (se undersøk).

– Chery satt som betingelse at vi hadde verksteder og komplett delelager operativt før vi fikk selge en eneste bil. For vår del ►

SATSER UNGT: Lillian Xiong er toppsjef for Exlantix som vil inn i Europas premium-marked via elbil-landet Norge. Hun satser på unge kjøpere for å få tilbakemeldinger til videreutvikling av bilene.

FØRSTE AVTALE: Frode Skaar-Ottesen i importselskapet Autoisme signerte nylig avtale om import og distribusjon av Exlantix i Norge på vegne av Sandven Gruppen. Under samme seanse ble ni andre avtaler med ni andre land signert. Kineserne mener alvor når de ruller over Europa.

UTEN SKJERMINGSTILLEGG: Interiør og skjerm-løsninger er tydelig inspirert av andre premiumbiler til langt høyere priser.

var det viktig at vi sto overfor en stor produsent som eier sine egne fabrikker, og ikke et lite newtech-startup som må leie produksjonskapasitet hos andre, sier Frode Skaar-Ottesen, som mener pris, garantier og tilgang til reservedeler vil være avgjørende for om Exlantix lykkes.

– Hvor mye får dere igjen for å ta risikoen for en fiasko?

– Bilbransjen er presset på økonomi. Utsikter til fortjeneste må stå i forhold til risiko. Jeg føler at risikoen er knyttet til for-

hold vi kan gjøre noe med selv, så som bygging av marked med velrenommerte forhandlere og solid kundebase. Og vi er heller ikke avhengig av å selge like mange biler som Tesla, sier han og anslår et salg på til sammen drøyt 1000 biler første år, hvorav de fleste av SUV-modellen ET.

Prissjekk

De to Exlantix-modellene er på mange områder utslag av kinesernes oppskrift på suksess i Norge og Europa: Ingeniører og desig-

nere har studert europeiske biler. Utstyr, assistentprogrammer, løsninger og funksjoner europeerne tar seg godt betalt for, er så bygget inn som standardutstyr.

Slik blir Exlantix en bil med skinninteriør, selvparkeringsfunksjon, musikkanlegg med 23 høyttalere, massasje, varme og ventilasjon i elektrisk justerbare seter, trådløs mobillader, panoramatak, headup-display, opp mot 530 kilometer rekkevidde og ikke minst viktig i Norge: Ladehastighet på inntil 400 kW, hvilket gjør at bilens kjørebatteri lades fra 20–80 prosent på ti minutter.

Prisen: Ca. 540 000 kroner for en SUV som på mange felt kan konkurrere med en Mercedes EQE til 900 000.

Sedan-varianten SE kan konkurrere med Audi S E-tron GT på både størrelse, ladehastighet, rekkevidde og utstyrs pakke, men koster under halvparten av den rimeligste Audi el-sedanen til 1,2 millioner kroner.

Sikter ung

En annen forskjell er i øyenfallende: Europeiske premiumbiler markedsføres gjerne med ungdommelig profil, men utstyr og priser treffer i stor grad godt voksne kjøpere. Kineserne har ikke samme ungdommelige uttrykk, men nærmer seg yngre kjøpere gjennom lavere priser og tekniske fristelser.

– Unge har lettere for å akseptere ny teknologi. Vi vil la dem ta

« Vi kan selge bilene billigere enn europeerne.

PERFEKT PARKERING: Frode Skaar-Ottesen følger spent med på hvordan en førerløs Exlantix SE finner sin plass i en smal luke utenfor Chery Groups hovedkontor i Industribyen Wuhu. Assisterter som åpner for fjernstyring er avanserte, og oppdateres automatisk over internett – noe som bekymrer flere sikkerhetseksperter.

i bruk ny teknologi for å få til et samspill for fremtidig utvikling, sier Exlantix-sjef Lillian Xiong.

Hun peker på effektiv produksjon og egne utviklingsressurser blant årsakene til at Exlantix kan selge til lavere priser enn europeerne

– Vi opererer også med litt mindre marginer enn våre europeiske konkurrenter. Men samtidig skal vi tjene penger på hver bil vi selger, ellers har vi ikke råd til å omsette erfaringer og tilbakemeldinger i videreutvikling av bilene, sier Lillian Xiong.

Hvor god hennes tålmodighet med Norge og nordmenn er, er ukjent.

– Mitt inntrykk er at Chery mener alvor i Europa, blant annet med bygging av egen fabrikk i Spania. Europa er samkjørt og sammensveiset. Chery kan ikke trekke seg ut av ett land av hensyn til omdømme og posisjon i resten av Europa. De har ikke sagt noe om tidshorisont. De har bare sagt at de skal inn i Norge, de, sier Frode Skaar-Ottesen i Sandven-Gruppen. □

PS!

Denne reportasjen er kommet i stand etter at Vi Menn tok imot invitasjon fra Chery Group/Exlantix. Selv om det kinesiske selskapet har stått for opplegg, tilrettelegging og sørget for tilganger Vi Menn har bedt om, har Vi Menn ikke vært møtt av noen føringer, krav eller uttalte forventninger om redaksjonelle motytelser.

TEKNISKE DATA

Exlantix ET (SUV)

To batterivarianter: 77 kW (427 km rekkevidde WLTP), 100 kW (530 km rekkevidde).

Standard utstyr: AWD, Panoramatak, Headup-display, Varme/ventilasjon i setene foran og bak, massasje i setene foran, elektriske justerbare seter, skinninteriør, trådløs lading av mobil.

Hengervekt: 2000 kg, nytte-last 425 kg

Ladehastighet: Inntil 400 kWh: Lader fra 20-80% på 10 minutter.

Exlantix ES (sedan)

To batterivarianter; 77kW (500 km rekkevidde WLTP), 100 kW (610 km rekkevidde)

Standard utstyr: AWD, panoramatak, varme/ventilasjon og massasje i forseter, varme i bakseter, varme i ratt, elektrisk justerbare seter, skinninteriør, trådløs mobillading.

Hengervekt: 1500 kg. Nyttelast 431 kg

Ladehastighet: Inntil 400 kW – lader fra 20-80 % på 10 min.

Ekstraustyr begge ET og ES: Metalliclakk, hengerfeste og luftfjæring (standard på versjonen med 100 kW batteri)

STYRER MOT NYTT TAP

Da kinesiske Nio skulle satse utenfor hjemlandet, valgte selskapet Norge. Det har ikke gått veldig bra.

Valget ble gjort fordi Norge fremsto som det mest elbilvennlige markedet i verden, ifølge Dagens Næringsliv.

Med utskiftbare batterier og butikk i noen av Norges dyreste lokaler midt på Karl Johan, skulle Norge inntas i 2021. Etter to år ble regnskappene for den norske virksomheten for 2023 gjort opp med et driftsunderskudd på 236,2 millioner kroner.

I løpet av de tre første driftsårene frem til og med 2023 tapte Nio selskapet 522, 3 millioner kroner i Norge. I desember i fjor omgjorde Nio Norway gjeld til morselskapet på 899 millioner for årene 2023 og 2024 til egenkapital, for på den måten å veie opp for tapene.

TERJE BJØRNSEN

TRØBBEL FOR KONKURRENT: De kinesiske produsentene bak Nio har valgt å styre hele forretningen i Norge selv. Det har ikke vært en udelt suksess.

Renault 5 Turbo 3E

Vender tilbake i monsterversjon

Den har Turbo i navnet, men ingen turbo i drivlinjen. Derimot elektriske motorer i hvert hjulhus bak og 540 hester fordelt på 1450 kilo.

Tekst: **Martin Jansen**

Foto: **Produsenten**

Renault 5 var en rimelig bil som ble produsert fra 1972 og ut på 90-tallet. Den ble en salgssuksess. Men Renault ville mer. Selskapet ble med i Formel 1-sirkuset i 1977 og ble en pioner. I 1979 vant de Formel 1 med Renault RS01 – den første turboladede Formel 1-bilen. Kunnskapen ble med videre, også til vesle R5. I 1980 kom rimelige og enkle Renault 5

i en heftig Turbo-versjon. En homologiseringsbil bygd i minst 400 eksemplarer slik at Renault 5 Turbo kunne stille med inntil 400 hestekrefter i rally mot Opel Ascona 400 og Audi quattro. Jean Ragnotti vant Rally Monte-Carlo med Renault-en allerede i 1981.

Der fremdriften i standard R5 ble besørget 34 hestekrefter hadde den gategodkjente Turbo-utgaven formidable 160 hestekrefter. Den greide 0–100 km/t

VINNER: Renault 5 Turbo i Rallye Monte Carlo

på 6,9 sekunder. Svært hvasse tall i 1980. Turbo-versjonen kom med motorsportsunderstell og slagvolumet var økt fra 782 kubikk (eller 956 cm³) til 1397 kubikk. I stedet for motor og drivhjul foran fikk turboutgaven midtmotor, bakhjulsdrift og femtrinns girkasse med girspak opp fra gul-

TYDELIG INSPIRERT: Som originalen fra 1980 er den elektriske nytolkningen bygget i lettvektsmateriale. Denne gangen karbon.

vet i stedet for ut av dashbordet. På den originale Turbo 1-versjonen som ble produsert til 1982 ble bakluken, dørene og taket bygget i aluminium. Skjermer, støtfangere og panser i polyester. Den hadde med andre ord alt som skulle til for å bli en legende fra 80-tallet.

Ekstrem nytolkning

Nå kommer en elektrisk nytolkning av den legendariske bilen: Renault 5 Turbo 3E, der Alpineingeniører har fått ansvar for ▶

RÅTASS: På begynnelsen av 80-tallet var Renault 5 Turbo regnet som en av de råeste bilene på landeveien. Ikke bare var ytelsene kraftige, paneler i lettvektsmaterialer som aluminium og polyester var ikke dagligdags. Kun 1690 eksemplarer ble bygget av den originale Turbo 1-versjonen.

LITT VANLIGERE: Turbo 2-versjonen fra 1985 ble bygget i noe mer konvensjonelle materialer sammenlignet med første generasjon.

oppsett og fjæring. Det mest spesielle med den bakhjulsdrevne bilen er at de elektriske motorene er plassert i hvert sitt hjulhus. Det gir flere fordeler sammenlignet med konvensjonell plassering, ifølge Renault. En dreiemoment-kapasitet på 4800 Nm, enda raskere kraftleveranse, vekt- og plassbesparelse på bakakselen, samt forbedret smidighet takket være individuell kontroll av de to motorene. All elektronikk knyttet til drivlinjen er plassert mellom hjulene, noe som optimaliserer det lave tyngdepunktet. I tillegg sørger plasseringen for at Turbo 3E har brukbar bagasjeplass. Batteriet er plassert under gulvet.

Om ytelsene i 80-tallslegenden hadde evnen til å skremme fanen på flatmark, er det neppe annerledes for Turbo 3E. Med totalt 540 hestekrefter (2 x 200

kW) fordelt på 1450 kilo har den et vekt-til-effekt-forhold på 2,7 kilo per hestekraft. Det er på nivå med superbiler. Den drøyt fire meter lange bilen skal greie sprinten fra null til hundre på 3,5 sekunder og ha en toppfart opptil 270 km/t.

Rekkevidden er oppgitt til 400 kilometer, men tar du den med på bane og stadig tester toppfarten, tar det nok ikke lang tid før 70 kWt-batteriet trenger påfyll. Da er det praktisk at bilen er rask ved ladestolpen også. Den har nemlig 800V-arkitektur og 350 kW hurtigladekapasitet. Ved optimale forhold skal Turbo 3E lade fra 15 til 80 prosent på kun 15 minutter.

Barske detaljer

Interiøret følger opp det spennende eksteriøret med bøtteseter,

MOTOR I HJULENE: Toseters bil med 20-tommers bakhjul som skjuler en elektrisk motor i hvert hjulhus.

sekspunkts sikkerhetsbelter og komponenter i karbon. Bøttesetene og deler av dashbordet er trukket med kunststoffet Alcantara. En lekker detalj er det vertikale håndbrekket i rallystil.

Det 27 centimeter brede og helt digitale instrumentpanelet foran det Alcantara-kledde rattet henger sammen med en like stor berøringsskjerm. Grensesnittet skal være inspirert av dashbordet til Renault 5 Turbo og Turbo 2. OpenR Link-systemet har innebygd Google – kjent fra Renault 5 og Renault 4 E-Tech Electric. Det

ORIGINALEN: Bertone-cockpiten i den første Turbo-versjonen

INGEN TURBO: Elektriske Renault 5 Turbo 3E har selvsagt hverken turbo eller turboforsinkelse. De to elmotorene leverer 540 hestekrefter fordelt på en 408 centimeters lang og 1450 kilo tung bil.

BARSK DETALJ: «Girspaken» på senterkonsollen er håndbrekket.

gir tilgang til en rekke Google-tjenester som oppdateres kontinuerlig. Dette inkluderer Google Maps.

Rattet er utstyrt med blant annet knapp for ekstra kraftboost. En annen knapp justerer bremseregenereringen i fire nivåer. Med Multi-Sense-bryteren

kan du velge mellom kjørepprogrammene Snow, Regular, Sport og Race, der Race-modusen også inkluderer drifting-assistent.

Begrenset antall

Turbo 3E vil koste fra 155 000 euro. 23. april åpnet Renault for reservering, noe som krever et depositum på 50 000 euro. Skulle du være interessert, så er det ikke sikkert du får en, for dette blir

nok ettertraktet vare. Renault Norge mottok tidlig seriøse henvendelser fra bilentusiaster som ønsket å sikre seg bilen. Kun 1980 eksemplarer skal bygges, som en hyllest til året da den originale Renault 5 Turbo ble lansert. Hver bil vil være nummerert, og kundene vil kunne velge sitt eget nummer ved bestilling. De første leveransene vil finne sted i løpet av 2027. □

Brukernes favoritt

Den meksikanske luksusresorten Secrets Akumal Riviera Maya er kåret til verdens beste hotell.

THE TRAVELERS' CHOICE Awards Best of the Best er en pris som henger svært høyt i reisenæringen. Den deles ut årlig til hoteller, restauranter, attraksjoner og destinasjoner som har fått de aller beste anmeldelsene og vurderingene fra Tripadvisor-brukere gjennom året. Prisen som henger høyest er nok den for verdens beste hotell, og nå har topp-

plasseringen gått til Secrets Akumal Riviera Maya – en eksklusiv, barnefri resort på Mexicos karibiske kyst.

Resorten ligger rett ved Akumal-bukta – kjent for sitt turkise vann, hvite strender og et korallrev så nært at du kan snorkle med skilpadder før frokost. Det er som å hoppe rett inn i et postkort.

Når du er tilbake på land, er det meste tilrettelagt: romslige suiter med boblebad og egen terrasse, en concierge som fikser alt før du rekker å spørre, og en all inclusive-meny som inkluderer ni restauranter, sushi og sjømat, franske retter og meksikanske spesialiteter. I tillegg til ubegrenset med tequila, vin og cocktails i barer og ved bassengkanten.

Vil du være aktiv, står både treningssenter, sykelturer og dykking på menyen. Vil du ikke, finnes det flere basseng, spa med dampbad og skyggefulle palmer som kan lokke med late timer i hengekøya.

KARIBISK STEMNING: Akumal ligger ved Det karibiske hav, og stedsnavnet skal bety «stedet for skilpadder» på mayaspråket.

HYATT

1

milliard anmeldelser finnes det på
Tripadvisor

Mer luksus

På de neste plassene følger Grandvrio Ocean Resort Danang i Dien Ban i Vietnam, Gokulam Grand Turtle on the Beach i Kovalam i India og Romance Istanbul Hotel i Istanbul i Tyrkia.

Sistnevnte er det eneste av hotellene som snitter på fem stjerner (5500 anmeldelser), men ingen av hotellene på topp-lista har under 4,7 stjerner i snitt.

London har ett hotell inne på topp ti, nemlig St. Ermin's Hotel, Autograph Collection på sjetteplass. USA kan skilte med et hotell på 8. plass, nemlig French Quarter Inn i Charleston i South Carolina.

BEST I TEST: Den meksikanske resorten gikk helt til topps i Tripadvisors kåring.

HVATT

Juliske vandringer

Slovenia har i de senere årene blitt en favoritt blant fottur-entusiaster, med sine majestetiske fjell, krystallklare innsjøer og frodige daler. Soča-dalen, med en turkis elv som slynger seg nedover, tilbyr en av Europas vakreste fotturopplevelser. Alpe-Adria-stien følger elvens løp og tar deg gjennom varierte landskap, fra fjell til vinmarker. Langs ruten kan man nyte lokale spesialiteter som honninglikør og oster.

I det nordvestlige hjørnet av Slovenia ligger de juliske alpene og landets eneste nasjonalpark, Triglav. Den dekker 4% av Slovenias areal, og her finner du landets høyeste fjell, Triglav, 2864 moh. Parken byr på et nettverk av stier som passer både for nybegynnere og erfarne fjellvandrere, med muligheter for hytte-til-hytte-turer.

NTS

KRISTOFFER WOLLEVIKVISIT HELGELAND

Verdensarven Vega

Vegaøyene langs Helgelandskysten byr på en fantastisk natur med utallige små øyer, skjær og holmer. Vega er anerkjent som et UNESCO verdensarvsted. Her er det drevet med fuglefiske i alle år, det vil si å hente fugleegg og fange fugl, som havhest og lomvi, som hekker på bratte klipper og holmer. Denne fangsten av fugl og egg har vært en viktig del av lokalsamfunnet i over 1500 år, som en kilde til mat og en kulturell tradisjon. Tips: Med guide kan du oppleve fuglefisket.

Besøk også Verdensarvsenteret på Vega (bildet), som forklarer hvordan dette fisket har formet livet på øyene. Utforsk det flotte landskapet til fots eller med sykkel.

Fiskeeldorado langt vekk

Drømmer du om krystallklare elver, digre ørreter og natur så rå at du bare føler at du må stå og brøle? Da kan Patagonia være stedet. Lengst sør i Argentina og Chile, i skyggen av Andesfjellene, skjuler det seg en fiskeverden uten sidestykke. Her finnes ørret i massevis, til tross for at de egentlig ikke hører hjemme der.

Regnbueørret, brunørret og bekkerøye ble satt ut for over hundre år siden, og har i dag inntatt hvert fjellvann, hver bekk og elv, og resultatet er noe av det beste sportsfisket på kloden.

Enten du sniker deg ned til utløpet av en fjellsjø og måler krefter med femkilosørret i sterk strøm, eller står med stiv rygg i motvind ved Lago Fontana og drar opp røye med hvite finner og sølvblank kropp – Patagonia leverer.

KJELL-HARALD MYRSETH

GRESK ØY I SIKTE

Fra Athens havneby Pireus er veien kort til den greske øyverdenen. Vi har valgt ut fem sjarmerende øyer som du kan nå med ferge på maks to timer.

1

HANDELSENTRUM: Ermoupoli er Syros største by og hovedstad for øygruppen Kykladene. Byens navn kommer av Hermes, handelsguden, noe som sier sitt om byens virke.

Tekst: **Per J Andersson**

Kreta er størst av de greske øyene mens Rhodos er nordmenns Hellas-favoritt. Hellas har imidlertid et enormt antall øyer, over 500, og mange av dem er langt mindre kjent og desto fredeligere enn Santorini, Samos og Zakynthos. Flere av dem ligger i kort avstand fra Athen. Dermed kan du kombinere hektisk storbyferie med slaraffenlivet på en liten øy.

SYROS: LIVLIG BYLIV I SKJÆRGÅRDEN

Hovedstaden og havnen på Syros

heter Ermoupoli og er noe annet enn de bitte små sukkerbit-landsbyene på naboøyene i Kykladene. Siden Ermoupoli i praksis fungerer som Kykladenes administrative hovedsete, går ikke byen i dvale bare fordi sommeren er over. Mange av dem som driver tavernaer og pensjonater på de mindre øyene, flytter hit om vinteren. På Miaoulitorget foran det staselige rådhuset føles det som om man er flyttet tilbake til forrige århundre. Andre storslåtte nyklassisistiske hus som får Ermoupolis til å føles som en ordentlig by er Anastasiskirken og Apollonteateret. Om kveldene går familiene ut for å ta sin volta (kveldstur) eller sitte på kafé og betrakte gatelivet mens barna

spiller ball og leker på torget. Velger du å bo i byen, har du et stykke til strendene. Men det er også mulig å bo ved en strand, for eksempel langgrunne og barnevennlige Kini og Galissa på andre siden av øya. Og akkurat som på mange andre øyer er det mange fine turstier for deg som ikke bare vil ligge i en solstol og nippe til en øl.

Bo: Morpheus Rooms (morpheusrooms.gr) ved stranden i Kini på øyas vestside er en perle. Med kjøkken slik at du kan lage din egen frokost, samt fine uteplasser rammet inn av frodig hage.

Reise hit fra Pireus: Med hurtigbåt to timer, fire timer med vanlig ferge.

SNACKS: Ouzo og sardiner

SYROS

GETTY IMAGES

Transport Athen-Pireus

Fra Athen sentrum til havnen i Pireus bruker metroen litt under en halvtime. Du kan velge mellom den gamle grønne linjen fra Omonia, Monastiraki eller Thissio, og den nye blå linjen fra Syntagma og Monastiraki. Kjøp billett (1,40 euro) i automat på stasjonen.

Ønsker du å reise direkte mellom flyplassen og havnen, kan du velge mellom metroens blå linje (ni euro, kjøp billett i automat på stasjonen) og flybuss X96 (5,50 euro, kjøp billett i kiosken ved holdeplassen).

Slik bestiller du båtbillett

Kjøp billett på et reisebyrå i Athen, Pireus eller i havnen på øyene – eller bestill på nettet: Blue Star Ferries (bluestarferries.com), Aegean Flying Dolphins (aegeanflyingdolphins.gr), Hellenic Seaways (hellenicseaways.gr), Sea Jets (seajets.com), Aegean Sea Lines (aegean-sealines.gr), Alpha Lines (alphalines.gr) m.fl. Du kan også sjekke tider, sammenlign priser mellom rederiene og kjøpe billett på ferries.gr.

Nettsidene er på gresk, men kan stilles til engelsk med et tastetrykk. Husk at selv om du har bestilt og betalt på nettet, må du som regel hente ut papirbillett på et billettkontor på kaia.

GETTY IMAGES

IDYLL: Armeos-stranden på Syros, for deg som vil være i fred.

CHARALAMBOS ANDRONOS

INTIMT: Små, trange gater i Ano Syros, som ble etablert av venetianere. Den vakre byen ligger i utkanten av Ermoupoli.

LITT STØRRE: Bitte lille Daskalio ligger utenfor kysten av Poros og huser et lite kapell, som er populært for giftemål.

**KJÆRLIGHETS-
BUKTEN:** Love Bay er den mest kjente stranden på Poros.

POROS: SEILERNES FAVORITT

Tett inntil halvøya Peloponnes i Saronia-bukta ligger Poros med livlig folkeliv og internasjonalt preg. I sommersesongen er det flust av chartrede seilbåter mellom øyene nærmest Athen, og havnen på Poros er et populært stopp. Øyas høydepunkt er havnebyen med de hvite husene. De smale smugene klatrer oppover åsen og krones av Saint Athanassios-kapellet og fantastisk utsikt. Det føles veldig gresk og samtidig nokså internasjonalt å sitte på en taverna på kaia, spise grillete lammekoteletter, nippe til et glass retsina og se ut over det smale sundet mellom Poros og byen Galatas på halvøya Peloponnes. Digre hurtigbåter trenger seg sammen med flotte yachter, smekre seilbåter og små hvitmalt passasjerbåter fullastet med passasjerer.

Resten av øya er dekket av furuskog som inviterer til spaserturer og løpeturer. Da kommer du forbi en Poseidonhelligdom, som svenske arkeologer begynte å grave ut allerede i 1894. Men tempelet er rasert og det er ikke så mye mer å se enn rester av lave steinmurer. Strendene på Poros er heller ikke så mye å skrive hjem om. Er det et deilige bad du er ute etter, er det bedre å fortsette til neste øy i Saroniske øyverden.

Bo: Der fergen fra Pireus legger til finner du nydelige Hotel Saron (hotelsaronporos.com), som har beholdt sin 50-tallsinnredning intakt. Velg et rom med sjøutsikt.

Reise hit fra Pireus: 55 min med hurtigbåt.

2

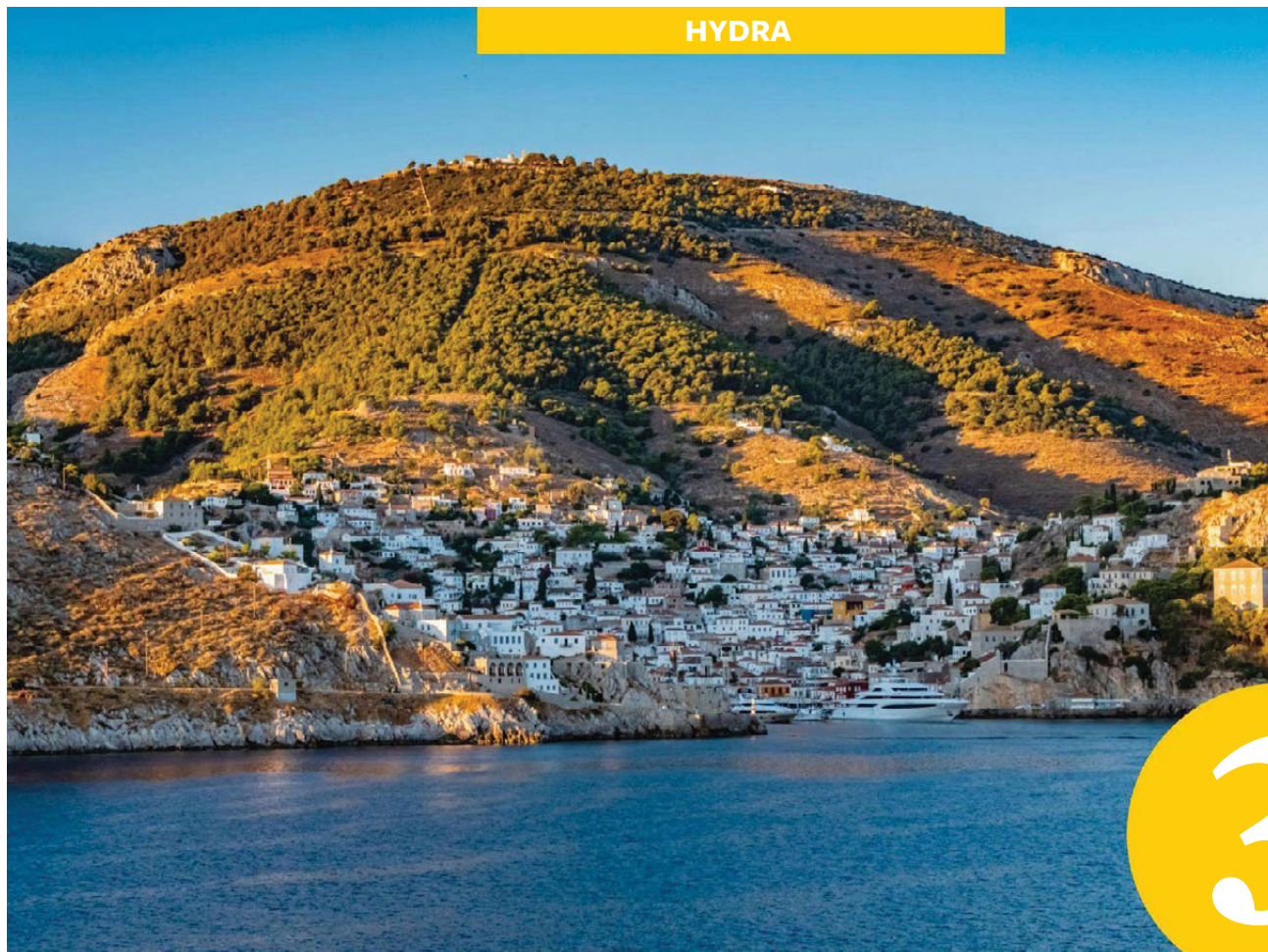
POPULÆR: Poros: En 200 meter bred kanal skiller Poros fra halvøya Peloponnes. Øya har rundt 4000 fastboende.

POROS

HYDRA

**UAVHENGIG-
HETSKRIGEN:**
Hydra er kjent
for sitt bidrag til
frigjøringskrigen
i 1821 da
grekerne gjorde
opprør mot det
tyrkiske
herredømmet.
Hydra var på den
tiden en maritim
stormakt. Nå er
det fred som
regjerer på øya.

GETTY IMAGES

3

HYDRA: KLIPPEFYLT MED KULTSTATUS

Velkommen til øya uten biler, bortsett fra to søppelbiler, en ambulanse og en brannbil. Uansett hvor du skal, tar du beina fatt eller en båttaxi. Varer fraktes med esel eller traktor. Hydra kan egentlig ikke skryte av så mange sandstrender, men det betyr ikke manko på muligheter for en dukkert. Tvert om. Du soler deg på klippene og hopper uti – eller stiger ned i det krystallklare vannet via badestiger.

Om kveldene, når dagsturistene har dratt sin kos, er det bare summingen fra tavernaene igjen, ispedd bølgenes myke skvulp og suset fra den milde kveldsbrisen. Hydra er blitt svært populær og en slags kultstatus grunnet Allen Ginsberg, Göran Tunström, Leonard Cohen med

flere som hang her på 60-tallet. Det var her Cohen ble forelsket i norske Marianne og skrev låtene «So Long Marianne» og «Bird on a Wire». Er du blodfan kan du sjekke ut huset der den kanadiske sangeren bodde i syv år.

Akkurat som de andre øyene nærmest Athen, er havnen overfylt med besøkende i helgene og i august. Så styr unna da.

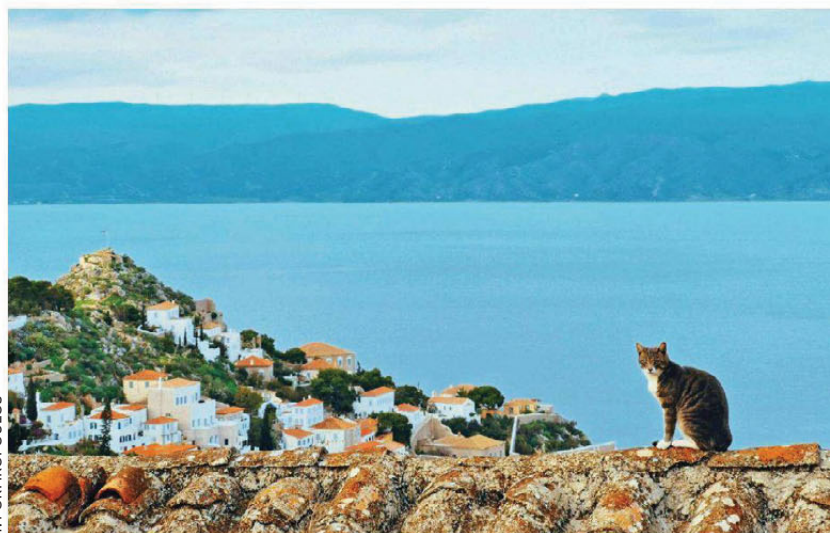
Bo: Prisgunstige og personlige Kirki Hydra (hydrakirki.com) ligger bare noen minutters gange fra kaia.

Reise hit fra Pireus: En time fem minutter med de raskeste båtene.

GETTY IMAGES

TATT PÅ HAVET: Først en dukkert, deretter en øl.

Y. PORFIROPOULOS

ARTISTOPPDAGET: Hydra ble «oppdaget» som reisemål for rekreasjon av en gruppe artister på 1950-tallet, blant dem Leonard Cohen.

Y. SKOULAS

BLANT DE VAKRESTE: Chora er hovedstaden på Serifos. Byen regnes blant Kykladenes vakreste og ligger som et amfi i fjellsiden, 200 meter over Livadibukten.

GETTY IMAGES

KORT AVSTAND: Fredelige Psili Ammos ligger en drøy halvtimes gange fra havnen i Livadi.

UTSIKT: Fra Chora er det praktfull utsikt over havnen i Livadi.

SERIFOS

SERIFOS: SUKKERBITHUS

Så beveger vi oss sørover til øygruppen Kykladene. En av de første øyene i denne skjærgården, kjent for sine sukkerbithus med fargerikt malte dører, er Serifos. Her domineres fargeskalaen av det turkise havet, de hvite husene, den blå himmelen og de sandsteinsfargede fjellene. I dette karrige miljøet kan en lett begynne å gruble over eksistensialisme. Legg til vemodig gresk folkemusikk og man kan føle på sentimentalitet og livsglede på samme tid. I havneområdet der endene vagger rundt mellom de blåmalte bordene dufter det av rosmarin, salt hav og grillet fisk.

Fergen legger til i den lille havnebyen Livadi innerst i en dyp bukt. Er det strandliv du er ute etter, er det her du skal bo, aller helst ved den trekantede Livadakiastanden noen minutters gange fra fergekaia. Lengst bort på stranden ligger fine Coralli Camping med bar og basseng. Perfekt for deg som vil leve billig og maksimere følelsen av å komme nær naturen. Mest billedskjønnt er likevel Chora. Den ligger på toppen av et fjell som en klatt krem sølt av en kyklop. Chora er trolig den greske øyverdens vakreste by. Herfra har du også fantastisk utsikt over øya.

Resten av Serifos er stein, stier og karrige fjell. Pakk med gode sko, badehåndkle og drikkevann og gå til en av de bortgjemte strendene Agios Sostis, Psili, Ammos og Agios Ioannis på østkysten, eller Sikamia eller Platis Gialos på nordkysten. De to siste har tavernaer på stranden, så du trenger ikke pakke med mat. Kanskje finner du også kyklopens Polyfemos grotte (kjent fra Homers Odyssé) – øyboerne vil gjerne tro at den finnes på akkurat deres øy.

Bo: Alinas Design house on the beach med tre soverom og seks senger rett bak Livadakiastanden er en drømmebolig for familien og vennegjengen (leies via Booking eller Airbnb).

Reise hit fra Pireus: Med hurtigbåten to timer, dobbel

4

AGISTRI

GETTY IMAGES

STEINKAST UNNA: På Agistri finner du stranden kun et steinkast unna kaia der fergen legger til.

5

reisetid med vanlig ferge.

AGISTRI: NÆRMEST, MINST OG GRØNNEST

En laddlig øy svært Athen med kritthvite hus, furuskoger og bare 1000 innbyggere, omgitt av et krystallklart, turkist hav. For utenlandske reisende er Agistri en skjult perle. Men også athenere finner gjerne veien hit, spesielt i helgene, påskehelgen og den store feriemåneden august. Andre tider er det relativt rolig i Skala og Megalochóri, øyas to største tettsteder. I tillegg til den fine sandstranden ved kaia i Skala, dit fergen ankommer, finnes det andre strender i gangavstand. Nærmest og mest naturskjønn er Chalikiada med sine hvite rullesteiner og kalksteinsklipper.

En fin utflukt er å ta båt til den vesle øya Limenaria for å spise lunsj

på tavernaen på torget. På hjemveien tar du en avstikker for sol og bad på Dragonera, en sandstrand kantet av furutrær med solstoler å leie og en liten strandbar å slukke tørsten i. Om kvelden sitter du på enda en taverna i Skala, nyter stillheten og roen og ser ut over Saroniabukta med naboøyene Salamis (der slaget mot perserne sto 480 f.Kr.) og turist-hektiske Egina.

Bo: Kekrifalia Hotel (kekrifaliahotel.com) er et velholdt og sjarmende sted i utkanten av Skala. Fin utsikt, stilfullt innredede rom og egen brygge med badetrapp.

Reise dit fra Pireus: 55 min.

GRESKE SPESIALITETER: Greske salat og dolmades – fylte vinblader.

JAMAS: Noen foretrekker solseng, andre en stol på strandbar.

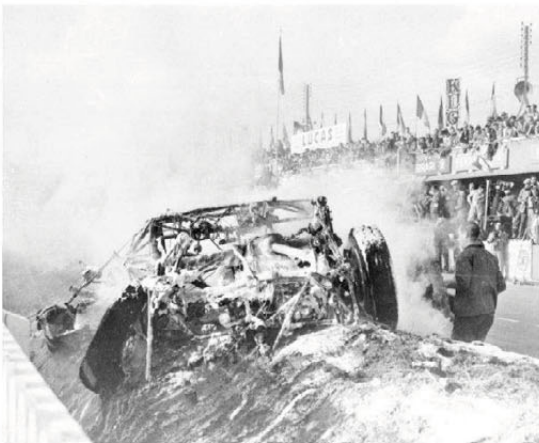

Navy SEALs svarteste dag

Det skulle vært et enkelt rekognoseringsoppdrag. Men alt gikk galt, og før dagen var omme lå 19 døde, amerikanske spesialsoldater strødd i fjellsiden i Afghanistan. Én eneste overlevende kjempet for livet – alene mot Taliban på deres hjemmebane. Les historien som senere selvsagt ble en Hollywood-suksess.

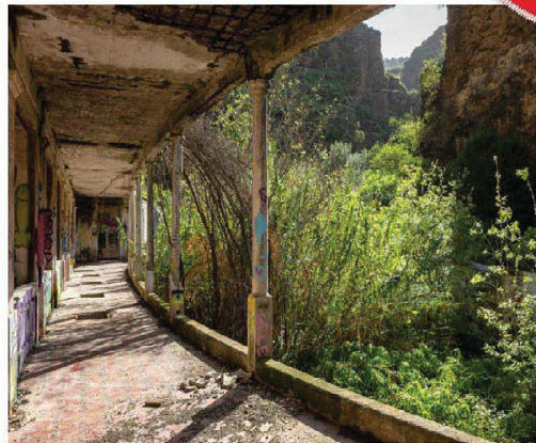

**Vi gir deg saker
du ikke finner andre
steder – hver uke**

Døden kjørte Mercedes

På tribunen frydet folk seg over 24-timersklassikeren på Le Mans og biler som var raskere enn noen gang. Men så gjorde lederen en brå manøver – og på et par sekunder ble motorfesten forvandlet til et uvirkelig, dødelig inferno.

Grancas hemmeligheter

I en dal på Gran Canaria ligger et forlatt spahotell som i dag ligner mest på en kulisse fra en Indiana Jones-film. Vi Menns fotoreporter Johnny Haglund har oppsøkt feriyas ukjente sider, blant klipper og grotter langt unna turiststrendene.

FASTE SIDER
Sløseriombudsmannen
TimeOut
Blinkskudd
Yans 10 på topp
Kule sider
Ny viten
Bilmix
Grafikk
Kryssord
Sudoku
Vi Menn quiz
Reisemix

FRA TINGVOLL

GRATIS
BEFARING
-
SE MER HER

Vi gjør
solskinnsdager
enda bedre

Screen isolerer både mot solvarme og mot kulde

NORSOL®

✓ Skann QR koden over og lær alt om gardiner og solskjerming fra Tingvoll.

1

GRATIS BEFARING

Vi gir råd, viser prøvekolleksjon, tar nøyaktige mål, og gir prisoverslag.

2

PRODUKSJON

Vi besørger din bestilling som blir skreddersydd på vår fabrikk.

3

MONTERING

Vi monterer din ferdige bestilling der du ønsker den, raskt og fagmessig.

Returadresse:
ART AS
Postboks 209
2021 Skedsmokorset

Vital Plus+

Sirkulasjonsstimulator

BESTILL I DAG!

Telefon: 69 39 90 40 - www.postshop.no

Medisinsk godkjent apparat som brukes av tusenvis av nordmenn hver dag.

Milde elektriske impulser stimulerer blodsirkulasjonen i ben og føtter.

Resultatet er at føttene og leggmusklene utvider og trekker seg sammen -

på samme måte som å gå en lang tur.

Meget enkel i bruk, i valgfri stilling.

Behandlingen gjøres sittende i 10 - 30 minutter etter behov, mens du leser eller ser på TV.

Helt uten smerte. Passer til alle aldre.

”

- hei, jeg kan ikke få fullrost Vitalplus. Etter å ha brukt den i et par uker - 30 min. hver dag - er leggkrampene mine borte!

- er en svoren bruker av Vitalplus - smertene i bena er borte og ny blodtrykksmåling kunne konstatere at blodtrykket i bena var perfekt!

- jeg kjøpte den for 8 måneder siden. og er veldig fornøyd - kalde føtter er historie - takket være Vitalplus sirkulasjonsstimulator!

Kjøp nå.
Betal senere
med Klarna.

Klarna.

Oppgradert bestselger!

Medisinsk godkjent

30 000 solgte i Sverige og Norge

**SPAR
800,-**

Vitalplus 1003

~~2750,-~~
**NÅ KUN
1950,-**

ØK BLODSIRKULASJONEN I BEN OG FØTTER!

NYHET! Sirkulasjon og varme

- Varmefunksjon for kalde føtter
- Øker blodsirkulasjonen, og kan forhindre kalde, urolige og hovne ben
- Vil kunne bidra til å redusere stivhet i muskler og ledd, samt forebygge åreknuter - en effektiv helseinvestering
- Hvis du har pacemaker eller er gravid må lege konsulteres før bruk
- Fjernkontroll og norsk bruksanvisning • Drives på strøm • 30 dagers full returrett

GRATIS! • Verdi kr. 249,-

4 stk. pads inkludert i prisen ved svar innen 14 dager. Muskelstimulasjon og smertebehandling av bl.a. rygg, skuldre, nakke og armer. Helt uten bivirkninger. Kobles til Vitalplus 1003. Styres med fjernkontroll.

Frakt etter Postens takster tilkommer Leverandør: HELGESEN ENGROS AS